

Gjergj Fishta

**MRIZI
I ZANAVE**

n f

Sh. B. "Naim Frashëri"

Gëzuar
2013 ! - urime Rei

GJERGJ FISHTA

MRIZI I ZANAVE

nf

SHTEPJA BOTUESE "Naimi Frasheri"

Titulli: Mrizi i zanave

Autori: Gjergj Fishta

Pergatiti per botim: Bahri Myftari

© Shtepia Botuese "Naim Frasheri"

**Botimi i këtij libri u mundësua nga
Autoriteti Portual Durrës.**

ISBN 99927-38-71-5

Tirane, Mars 2006 :

SHQYRNËJA

(1913)

Edhe hana do ta dije,
Edhe dielli do t'ket pa,
Se për qark ksaj rrokullije¹
Si Shqipnija 'i vend nuk ka!
Fusha t'gjana e kodra t'blerta,
Zijes s'mnershme larg ku asht droja,²
Me gaz t'vet ktu i vesh prendvera,
Si t'Parrizit³ t'larmet shtroja.
Nën një qiellë përherë t'kullueme,
N'rreze e n'dritë përshkue unji,⁴
Bjeshkë e male të blerueme
Si vigaj shtiellen n'ajri.
Ke ato bjeshkë e ke ato male
Kroje t'kjarta e t'cemta gurra,
Tue rrëmbye për mriza hale,⁵

1. rrokulli-a: bota

2. Zijes s'mnershme larg ku asht droja: Ku droja e zisë (urisë) është larg

3. Parrizit - Parajsës

4. unji (ndajfolje) - krejtësisht

5. Tue rrëmbye për mriza hale: duke rrjedhur nëpër hije pishash

Mrizi i Zanave

Gurgullojn ndër rrajë e curra.
Mbi ato male e bjeshkë kreshnike
Lejn mande' ata djelm si zana,
Armët e t'cilvet, p'rherë besnike,
Janë permendë ndër fise t'tana.
Atje lejn, po, toskë e gegë;
Si dy rreze n'flakë t'nji dielli
Si dy rufe, qi shkojnë tue djegë,
Kur shkrep reja nalt prej qielli.
Oh! Po, e din i prujtë¹ anmiku.
Se asht rufe zogu i shqyptarit,
Rijtun² gjakut kah çeliku
N'dorë t'ktij shndritë për vend t'të Parit.
Ato male të madhnueshme,
Ato, po, kanë mujtë me pa
Se sa forca e perfrigueshme
N'turr t'shqyptarit pit ka ra³.
Dridhet toka e gjimon deti,
Ndezen malet flakë e shkndija,
Ka' i frigueshëm, si tërmeti,
Atje rrëmben ku e thurret Lirija.
Lume e she para atij ngelin,
Ia lshojn udhen dete e male;
Mbretent fjalën s'mund t'ia shkelin,
Turrit ferri s'mund t'ia ndalë.
Shkundu pluhurit pra Shqypni;
Ngrehe ballin si mbretneshë,
Pse me djelm, qi ngrofë ti n'gji,
Nuk mund t'qubesh, jo, robneshë.
Qi zanat ka besë e fe,

1. *I prujtë* - i ulët, i poshtër

2. *Rijtun gjakut* - kur çeliku i njomur (i lagur) prej gjakut shndrit në dorë të këtij.

3. *pit ka ra* - ka mbetur e shtangur

Për Liri, për fron të Mbretit
Me dhanë jetën ka ba be,
Sy për sy, po, kqyr anmikun;
Përse djelmt, qi ti ke ushqye,
S'i ka pa, jo, kush tue hikun:
Friga e dekës kurr s'i ka thye.
Kaq të bukur, kaq të hieshme
Perëndija t'fali i Amshueshem,
Sa 'dhe deka asht për ty e shieshme:
N'gji tand vorri asht i lakmueshëm.
Po, edhe hana do ta dije,
Edhe dielli do t'ket pa,
Se për qark ksaj rrokullije,
Si Shqypnija 'i vend nuk ka!
Rrnosh e kjosh, pra, moj Shqypni,
Rrnosh e kjosh gjithmonë si vera;
E me dije e me Liri
Për jetë t'jetës të rroftë ty ndera.

SHQYPNISË

(1909)

T'falem, Shqypni, ti i shpirtit tem dishiri!
I lum njimend jam un n'gji tand rrnue,
Tue gzue t'pamt tand, tue t'hjekë¹ atë ajr t'kullue
Si Leka i Madhi e Skanderbegu i biri
Kje i Lumi vetë, qi mue m'dërgoi ksi hiri²
Për nën qiellë tande t'kthielltë un me u perftue,
Malet e hjedhta e t'blerta me shikjue,
Ku Shqypja e Burrit³ s'dron se i qaset niri.⁴
Ktu trima lejn gjithmonë, pse ti je nana
E armvet n'za, qi shndrisin duerët e t'lumit,⁵
Kah des për ty i rrebtë e trim si zana:
Eden⁶ n'Balkan ti je; ti prej t'Amshumit
N'Balkan je shkrue Mbretneshë mbi fiset t'tana:
Hyp fronin pra, e sundo, Shqypni, m't'rirumit.⁷

1. *tue t'hjekë* - tue thithë

2. *ksi hiri* - kësaj here

3. *burrit* - Pirros së Epirit

4. *niri* - njeriu

5. *duert e t'lumit* - duart e shqiptarit fatlum

6. *Eden* - parajsë tokësore

7. *m't'rirumit* - ndërkohë që po çlirohesh

GJUHA SHQYPE

(1902)

Porsi kanga e zogut t' verës,
Qi vallzon n' blerim të prillit;
Prosi i ambli fllad i verës,
Qi lmon gjit e drandofillit;
Porsi vala e bregut t' detit,
Porsi gjama e rrfes zhgjetare,
Porsi ushtima e njëj termetit
Njashtu â' gjuha e jonë shqyptare.

Ah! Po, â' e ambël fjala e sajë
Porsi gjumi m' një kërthi ¹,
Porsi drita plot uzdajë, ²
Porsi gazi i pamashtri, ³
Edhe ndihet tue kumbue,
Porsi fleta e Kerubimit ⁴
Ka' i bjen qiellvet tue flutruë
N' t' zjarrtat valle t' amëshimit.

-
1. kërthi - foshnje
 2. uzdajë - shprese
 3. pa mashtri - pa të keq, i dlirë
 4. Kerubimi - enjëlli

Pra, mallkue njaj bir Shqyptari,
Qi ketë gjuhë të Perëndisë;
Trashigim qi na la i Pari,
Trashigim s'ia len ai fimis;
Edhe atij iu thaftë, po, goja;
Qi e përbuzë këtë gjuhë hyjnore;
Qi n'gjuhë t'huej, kur s'asht nevoja,
Flet e t'vetën len mbas dore.

Në gjuhë shqype nanat tona
Shi prej djepit na kanë thanun,¹
Se asht nji Zot, qi do ta dona:
Njatë qi jetën na ka dhanun;
Edhe shqyp na ka thanë se Zoti
Për shqyptarë Shqypnin' e fali.
Se sa t'enden stina e moti,
Do ta gzojn kta djalë mbas djali.

Shqyp na vetë, po pik' ma para,
N'agim t'jetës kur kemi shkue
Tue ndjekë flutra nëpër ara,
Shqyp ma s'pari kemi këndue:
Kemi këndue, po armët besnike,
Qi flakue kanë n'dorë t'shqyptarvet,
Kah kanë dekë për besë jetike,
Kah kanë dekë kta për dhe t't'Parvet.

Në këtë gjuhë dhe njai Leka,²
Qi 'i rruzllim mbretnin s'ia xuni,
Qi kah bijtë ai, shkelte deka,
Shekllit mbarë ligjë t'randë i vuni;
Në këtë gjuhë edhe Kastriota
U pat folë njatyne ushtrive,
Qi sa t'ndrisë e diellit rota,
Kënë me kenë ndera e trimnive.

1. *Shi prej djepit* - qysh prej djepit

2. *Leka* - Aleksandri i madh

Pra shqyptarë çdo fes qi t'jini,
Gegë e toskë; malci e qyteta,
Gjuhën tuej kurr mos ta lini,
Mos ta lini sa t'jetë jeta,
Por për të gjithmonë punoni;
Pse, sa t'mbani gjuhën tuej,
Fisi i juej, vendi e zakoni
Kanë me u mbajtë larg kambet s'huej.

Npër gjuhë shqype bota mbarë
Ka me u njohtë se ç'fis ju kini,
Ka me u njohtë ju për shqyptarë;
Trima n'za sikurse jini.
Prandej, pra, n'e doni fisin,
Mali, bregu edhe Malcija
Prej njaj goje sod t'brohrisin:
Me gjuhë t'vetën rmoftë Shqypnia!

ATDHEUT

(1902)

N'ty mendoj kur agon dita,
Kur bylbyli mallshem kndon,
N'ty mendoj kur soset dita,
Terri botën kur e mblon.
Veç se ty të shoh un n'anderr,
Veç se ty, çuet, t'kam n'mendim;
Ndër t'vështira ti m'je qanderr,
Për ty i lehtë m'vjen çdo ndeshkim.
Tjera brigje, fusha e zalle
Un kam pa, larg tue ba shtek;
E pergjova tjera valle,
N'tjera lule syu m'u rrek¹
Por një fushë ma e blerët nuk shtrohet,
Por një mal ma bukur s'rri,
Ma i kulluet një lum s'dikohet,²
Moj Shqypni, porsi i ke ti.

1. *M'u rrek* - m'u josh.

2. *dikohet* - rrjedh

N'ty ma i bukur lulzon prilli,
Janë ma t'kandshme stinë e mot;
N'ty bylbyli pa le dielli
Kndon ma ambel t'Madhit Zot.

Pa ty lules s'm'i vjen era,

Pa ty pema frut nuk m'bjen:
Mue pa ty nuk m'del prendvera,
Pa ty dielli nuk m'shkëlxen.

Dersa t'mundem me ligjrue

E sa gjall me frymë un jam,
Kurr, Shqypni, s'kam me t'harrue.
Edhe n'vorr me t'përmendë kam.

SHQYPTARIJA E LIRË

(1921)

Je, po: ¹ a s' desht djalli Shqypni?
Jo, po a s' desht hasmi shqyptarë?
Qe, ² pra, sod po ka Shqypni;
Qe, pra, sod po ka shqyptarë.
Jo, po: ka Shqypni, për Zotin!
Ka Shqyptarë, qi n' qark agzotin ³
Ata e bajn p'r' i kurrqjasend.
Ç'merr prej kreshtet s' Veleçikut
E der poshtë në Kep të Shtiellit, ⁴
P'r' inad t' djallit e t' anmikut,
Sot, si shkruet kje m' libër t' qiellit;
- Shkruet me gisht t' një Perendije -
Flamri kuq e zi lshon hije:
Anë e kand Shqypni a ky vend.
Po, por nesër, me ndimë t' Zotit,
Do ta bajm prap Shqypni t' lir

1. *je, po* - epo

2. *qe* - ja

3. *agzotin* - barutin

4. *Kepi i Shtiellit* - Kepi i Stilos

Prej Prevezet m'Leqe t'Hotit,
 Prej Tivarit m'Monastir:
 Edhe Flamuri i Shqypnis',
 Si flakë mnijet t'Perendis',
 Do t'valvitet m'Kaçanik.

M'Kaçanik, po, do t'valvitet
 Kuq e zi Flamuri i shqyptarvet,
 Përse toka, shqyp ku flitet,
 Ajo vetë asht, qi prej t'Parvet
 Trashigim na e kemi pasë:
 Mbrendë i huej, jo, ma s'do t'shklasë,
 Posë atëherë, kur vjen për mik.

Jo, po: na sod ktu sundojm;
 Ktu s'hecë fjala e tjetër kuej;
 Gjall Lirin' na nuk e lshojm,
 S'njohim mbret as krajl të huej.
 Zoti n'qiell e na mbi tokë:
 Me gjithkënd vllazen e shokë,
 Por seicilli m'cak të vet.

Prande¹ i huej, n'andërr m'e pa
 Se vjen kurr e shklet ndër ne,
 Drue se keq kishte me i ra;
 Pse shqyptarët kanë ba një be -
 Be të madhe ata kanë ba:
 Për Shqypni në luftë me rrâ,²
 Me rrâ n'luftë me krajl e mbret,

E kur bjen në luftë shqypdari
 Lidhë me besë ai ndërmjet veti;
 E din hasmi se aty pari
 Shungullon toka e gjimon deti:
 Se bijn krenat fushës s'mejdanit,
 Si ato kokrrat e bastanit:
 Shkulma-shkulma gjaku rmben.

Edhe, besa pra, Shqypnija

1. *prande'* - prandaj

2. *me rra* - të lëshohen më turr

Trup në kambë ajo na asht çue;
Asht dynde fusha edhe malcija,
Kanë njeshë armët e janë shterngue
Kanë dalë n'luftë për t' drejtat t'veta:
- Zemrën flak, synin si zhgjeta-
Hovin deka s'mund t'ua them.

Kqyr Evropa n'mend habitun,
Edhe besë nuk don me xanun,
Se kta djelmn n'Shqypni janë rritun,
Se kta besën e kanë dhanun,
Gjall ke shpia mos me kthye,
Nji herë hasmin për pa e thye,
Për pa e shty përdhuni¹ m'cak.

Po, por na, me arsye m'njanë dorë,
E me pushkë në tjetrën ngrehë;
Pa fuqi një komb s'ka Orë
E as nder t'gjallë s'ka pse me u njehë:
N'rrashtë përdhuni kem' m'ia shiti,²
Se i pa vu Shqypnis' kufi,
Prap Balkant do t'lahen m'gjak.

Ka një Zot, qi pre' Empirit,
Me sy t'drejtë e t'shqet perore,
Vren mbi fise t'rodit t'nirit,³
Qi edhe t'ligshin s'e lshon dore:⁴
Qi ma t'fortin n'mend harlisun,
Rrebtë m'furi i Lumi tue krisun,
Për nën kambë t'ligshin ia shtron.

Ky, po, ujë shkallmes⁵ s'shqyptarit

1. Përdhuni - përdhunshëm.

2. Në rrashtë përdhuni kem' me ia shiti... - do t'ia ngulium në mendje armikut, me forcën e armëve tona, se pa iu caktuar Shqipërisë kufitë etnografikë, Ballkani prapë e prapë do të lahet në gjak.

3. T'rodit t'nirit - të racave njerëzore.

4. Qi edhe t'ligshin... - I Lumi (Zoti) bën që edhe i fuqishmi t'i nënshtrohet një ditë të dobët.

5. Ky, po, ujë shkallmes... - Zoti do të kalisë shkapën e shqiptarit në ujin e lumit të Parajsës.

Ka me i dhanun n' lum t' Parrizit;
Qi sa herë për dhe të Parit
As për dhunë pleqnisës' Parrizit,
Ta vringllojë ndër moshë të reja,¹
T'i ndrisë n' dorë, si njajo rrfeja,
Qi për mnerë qiellvet veton.

M'kambë, pra nipa t' Gjergj Kastrjotit,
Me lidhë besë e armët me njeshë!
Kem' një Atdhe dhe na n' ditë t' sodit;
Kem' Shqypnin' na Regjineshë²⁴,
Për Shqypni na të jetojmë;
Gjall Shqypnin' na mos ta lshojmë:
N' mend ta kem' për jetë e mot.

Por, ndodhi se vjen dita,
Qi me faj Shqypnin e darni,³
Qi e Lirisë u erret drita
Edhe m't' huejë Atdhenë e mvarni
As per pare as marri tjera,
Si ndër kohë, qi shkuen, atëhera,
U marroftë i Madhi Zot!

je armikut, me
Ballkani prapë

je ditë të dobetit.
umit të Parajsës.

1. ndër moshë të reja - ndër kohë të reja.

2. Regjinëshë - Mbretëreshë.

3. darni - humbisni.

HYMNI I FLAMURIT KOMBËTAR

(1913)

Porsi fleta e Ejllit ¹ t'Zotit
Po rrehë Flamuri i Shqypnis'?
E thrrret t'bijt e Kastriotit
Me u mbledh tok ndër çetë t'ushtris'?
Bini, toskë, ju, bini gegë!
Si dy rrefe që shkojn tue djegë!
A ngadhnjyesë a t'gjithë dëshmorë?
Trima mbrendë! Me dorë! Me dorë!
Për mbas Flamrit t'vet shqyptari,
Kur rrokë armët për t'drejta t'veta,
Atje lufta ndezet zharri,
Atje anmiku vehtet n't'leta. ²
Bini toskë! etj.
Mbi njetë Flamur Perendija
Me dor t'vet Ai e ka shkruet:
"Për shqyptarët do t'jet Shqyptaria:
Kush ua prekë, ai kjoftë mallkue!"
Bini, toskë! etj.

1. *ejllit* - engjëllit.

2. *vehet m't'letë* - vihet të it mbi k'mbët e lehta.

Shka?¹ A thue 'i mend se atë tokë t'bekueme,
 Qi vetë Zoti na ka dhanun,
 Sod me shkelë kamba e poshtnueme
 E nji t'huej't na kem m'ia lanun?
 Bini toskë? etj.

Ah: jo, kurr. Njiqind herë para
 Kem me u shkri me gra, me fmi!
 Kem' me mbetë kortarë² nder ara,
 Se me shkelë³ lam t'huej'n n'Shqypni.
 Bini, toskë? etj.

M'kambë, Sokola të Shqypnisë'
 Flamri ynë, qe, n'ajr po shtiellet
 Si pol veshet⁴ t'Perëndis',
 Kah na ban hie prej qielllet.
 Bini, toskë? etj.

Ma mirë dekë me u shue nën hije
 T'Flamrit tonë në fushë t'Mejdanit,
 Se me rrnue nji jetë robnie
 Për në sukuj⁵ t'huejë t'Ballkanit.
 Bini, toskë? Etj.

Armët e besën na i njeh bota;
 Trima n'za kem' pasun t'Parët,
 Luftën ne na e msoi Kastrjota;
 Ke, thue frigë do t'ken Shqyptarët?!
 Bini, toskë! Etj.

Urra! Djelm, eh u' u dhashtë e mbara!
 Sod a kurrë me dekë p'r Atdhe!
 Flamri i ynë, qe, u nis përpara:
 Ndimo Zot, për Atdhe e Fe!
 Bini, toskë! Etj.

1. *Shka* - ç'ka.

2. *kortarë* - të copëtuar.

3. *se me shkelë...* : më parë do të vritemi me gra, me foshnje, do të bëhemi therorë se sa të lëmë të huajin të shkelë Shqipërinë.

4. *pol veshet*; - palë e veshjes.

5. *sukuj* - zhele (quhen me përhzje flamujt e pushtuesve).

DITËN E TË SHUEMVET

(1913)

I kujt do t'jetë njai vorr, mbi t'cillin m'varet
Kunorë lulesh e blerët e qi madhnueshmëm
Zotnon mbi fang¹ t'mjeruem, porsi shatorja
E njaj Tyrani zemer gur, i cilli,
Mbi shegj² Persijet pa kujdes pështetun,
Ndër kandje t'prutna të ksaj jete kndellet³
Mjesa⁴ besniku ushtari i tij nen t'randin
Hekur t'anmikut rrotullohet dekun
E zhytet n'gjak? - Nji djalë bujari
Mbrendë n'atë vorr asht kondisë⁵. Ky le mbi pulpla⁶
E rrit n'ar e n'mundash, mbas epshit lodhun,
Qi fletët e jetës për nën krahnuer ia brejti
E e kalbi gjall, mbi pupla u shkim, si e tmerrshmja
Flakë e një vorri shkimet. Prej mermerit

1. *frang* - tokë e papunuar, djerrinë, shtoj.

2. *shegj* - shumësi i shag, shtrojë.

3. *kndellet* - përtërihet, kënaqet.

4. *mjesa* - ndërsa.

5. *asht kondisë* - është pranuar si bujtës i përjetshëm.

6. *ky le mbi pupla...* : venitur e kalbur prej jetës epushore.

T'dhenun mbi vorr njat përmendar ¹ të madhnueshëm
 Prindja shemtuemun deke s'tij, ia vunë ²
 Peng dashnijet der n'ma t'largtat mote;
 T'hijshme kunorën mbasandej blerimesh
 Sod nji dorë alabastrit n'vorr ia pruni:
 Nji dorë, e cila, mjesa ai bani hie
 N'tokë e prendvera çili për të lule;
 Ia pat grabitun me përkdhelje t'prujtuna
 Gjan edhe nderën. Me atë kunorë lulëzimesh
 Mallin dishmon, qi ajo për të ka n'zemër.
 E po n'vorre ³ t'fatosavet t'nderueshëm,
 Qi n'kto t'egra male-e bjeshkë t'thepisme,
 Si ulaj t'përgjakun me trimni spartane
 Rrebtë tue luftue për Atme ⁴ e për Liri
 Shqypnis' iu banë fli, a thue m'kto vorre
 Sod ndo 'i kunor Atdheu ka për t'ua çuem
 Si peng çmimit e bindijet ⁵ - e nderjet
 Për shka ata psuenë për Liri t'Bekueme?
 Jo, jo! Për burra, qi me gjak praruane
 Namin e kombit e Lirinë ia sollën,
 Atdheu kunora s'ka. Për ta nuk dhënet ⁶
 Gur as nuk ndezet qiri. Mbi vorr t'tyne
 Shpërthen rrushklli ⁷ e fermana ⁸ strukë ndër t'cillat
 Pret dhelpna e shqarthe, der qi rrezja e diellit
 T'shkimet e hana për mbas malit t'ngrehet
 E zbet me shndritun n'hapësisirë të Qiellvet,
 E kshtu, pa droje t'ndo 'i anmiku t'mshehun,

1. *përmendar* - përmendore.

2. *shëmtuemun deke s'tij* - shëmtuar prej vdekjes së tij.

3. *e po n'vorre...* : po në varret e martirëve të lirisë, do të kujtohet ndokush të çojë lule?

4. *atme* - Atdhe.

5. *bindje* - përkushtimi.

6. *dhenet* - skalitet, gdhendet.

7. *rrushkull* - një bimë me gjethe të vogla me gjemba (lat. *Ruscus aculeatus*).

8. *fermana* - manaferra.

Me rmue¹ ndër ato vorre, e me shpulpue²
Eshtnat e tyne për atdhe shkatrruem.
Heu po! Burrat e dheut qi m'armë mizore
Rrokullin' dynden për Liri t'shqyptarëvet
E flakë ndezën Europën, e qi e shumë
As vorr nuk paten me u kondis për s'deknit,
Veç nper t'errshmet humnere e neper prroska
Kurmat e tyne shkapërderdhë përdhe
Prej orlash edhe korbash t'zez kien shkyem,
Shqyptarët, po, i kanë harrue; e mjesa orvaten
Kta fjalët me i gjetun t'ambela e kumbueshme
Veshin e t'huejvet me lurtue³ me lavde,
E gjanë, n'ar e n'kremiz⁴ pa dhimbë e tresin,
Vashavet t'veta me juda shtuemun çmimin,
Kur ktyne ndera nëpër t'huej t'u shitet,
Nder mend s'u bjen, jo; për fatosa t'vendit
M'ndo 'i rrasë t'latueme me i zgavrrue dy shkrola,⁵
Abolla⁶ nipat, qi do t'vijn t'u rritun,
T'shohin e t'njohin si p'r Atdhe qi ndrohet
E diset kah Shqypnia. Ah! nderë përmysësa
Si 'i herë 'i herë Shqyptarët! Për kta tërthorja
E barkut asht, po, zemër, Atme e Fe,
E nderë; burrni e nami i parë në këtë jetë.
Por t'shuej, ndashtë, për fatosa t'vet shqyptari
Përse 'dhe gjuha e tij msue me tregtue
Mbi Atme t'vet, e porsi mi krye t'nji berri,
Nuk asht jo; e dejë⁷ për me nderue fatosat,

1. me rmue - të gërryejë.

2. me shpulpue - të shkoqin mishin nga eshtrat.

3. me lurtue - të marrin me të mirë, të miklojnë.

4. kremiz - këtu - veshje të çmueshme.

5. m'ndoi rrasë t'latueme e me i zgavrrue dy shkrola : në ndonjë pllakë të skulpturuar t'i gdhenden dy fjalë përkujtimi.

6. abolla - kështu që.

7. e dejë - e denjë.

Qi për Liri t' Shqypnis' u banë flie:
 Namin e tyne për m'e kndue si duhet,
 Omiri lypet, lypet Iliada.
 Heu! Ju burra t'dheut, m't' dy gjujt, po, un'ulun
 Përpara vorrit tuej; po puthni bucën¹
 Ende me gjak tuej t'rime² e qi mbi krye
 Ju pret furin' e motit, urë - përvujtun
 Un'ktu po ju falem, edhe juve ju bindem;
 Porsi martyrvet t'Atmes sonë t'derptueme³,
 S'cillës me gjak Lirin' përlijgë ia kini.
 Oh, po! Mos t'vlonte ai gjaku i juej p'r Atdhe
 E gjyq mos t'lypte ai para frontit t'qiellvet,
 Po, se kto bjeshtë e nikto⁴ male tona
 Shqypni ma s'ishin quejtë; as shqyp s'isht' lutun
 Ma i Madhi i jetës, qi n'dorë ka fise e popuj:
 N'do 'i gjuhë barbare t'Tyrkestanit⁵ t'egër
 Nana shqyptare ndjellë ua kishte gjumin
 Nipavet t'Skanderbeut: e Atme, e doke,
 E fis e emën t'tana; djerrë i kishin;
 Pse ben, anmiku n' Salonik pa t'rrahun⁶
 Me i qitun dheut shqyptarët e t'fortë, mizore
 Fuqi ai dyndi; për me çue barbari
 Atë be barbare m'vend. Grykës s'Kaçanikut
 U derdh, po, anmiku anekand Shqypnisë;
 Si sheh; qi nisun prej ndo' 'i maje s'epër,
 Mbas krimës s'nji thellimi t'përfrigueshëm,
 Dirgjet rrmbyeshëm me shungllima t'trishtueshme

1. *bucen* - plisin, basin.

2. *t'rime* - të njomur, të lagur.

3. *t'Atmes sonë t'derptueme* - të Atdheut tonë të pikëlluar.

4. *nikto* - këto

5. *Tyrkestanit* : Turkistanit, në Azinë Qendrore.

6. *pse ben anmiku n' Salonik pa t'rrahun* - më 25 Qershor 1911, në Selanik, qyteti i kryesuesve të Lëvizjes së Turqve të rinj, Sulltan Mehmet Reshat u vra bema t'i thyejë përfundimisht shqiptarët.

E shkapërderdhet nëpër rrash¹ të blerun,
Shpresat e bujku të tue përpi ndër gjire.
Kurdi, Qerkezi me Felahë² manova³,
Me shka ma t'tmerrshëm, t'egër e t'felgrueshëm⁴
Pat nadolli, me furri mizore
Iu rras mbrenda Shqypnis'. E atëherëkah qiella
U çue po, tym e shkndi, e 'i vigem nanash;
E vaj foshnjesh s'flakueme n'zjarrm; e ankime rrotash,
E gjamë s'varruemsh⁵ e 'i zhurmë e 'i krishtë
E kualsh; e topash; e 'i bubullimë e mnershme
Thue po t'rroposet për nën kambë rruzllimi.
Trolli i shqyptarit, Hyut e miqvet true,⁶
Kulm e themel u shem e ra përdhe;
E rrikajë vojti gjaku i trimavet t'fuqishëm,
Qi atje ndër megje t'Cernagores kienë
Uzdaja e Atdheut e e derës s'Ali Osmanit.⁷
U hesht Shqypnija; skutavet Shqyptari
U struk, tue pritun me felgrim në zemër
Ma t'mbramen, ofshe⁸ ! ditë t'Atdheut t'mjeruem.
Por ju m'atëherë, si ulani⁹; n'vend ngujue,
E pret anmikun; qi t'i qaset hovit;
E kur nën turr t'i vijë, mbi të lshohet
E m'dhambë e me çapoj pa dhimbë e shkyen
Kortarë-kortarë: njashtu, me besë ju lidhun,
M'ato male të grista e fusha t'gjana

1. *rrash* - trafsh.

2. *Kurdi, Qerkezi Felah* - Respektivisht kurdët, popull që banon në të majtë të lumit Tigër; Çerkezët, popull nomad, me origjinë tartare; Felahët, fshatarët e Egjiptit.

3. *manova* - emër përbuzës për ushtarët pushtues aziatikë.

4. *t'felgrueshëm* - të frikshëm.

5. *s'varruemsh* - të plagosurish.

6. *Trolli i shqyptarit Hyu e miqvet true*: Trolli, shtëpia e shqiptarit, kushtuar zotit e miqve.

7. *derës s'Ali Osmanit*: e shtëpisë mbretërore, dinakërinë që sundon Perandorinë Turke, sipas emrit të themeluesit të dinastisë.

8. *ofshe* - pasthirrmë, kobndjellëse.

9. *ulani* - luani

Pa u tutë e pritët anmikun, t' rrebtë, mizuer;
 Qi be kisht' bamun me ju shkmbye kso jete.
 E kur ai msyni me u poshtnuemun vendin,
 Kush din sa herë, po me gjak tMuej shpërblye!
 Përball ju i dolët t'shtërnguemun m' armë mizore,
 E, porsi t'u përpiqshin n'desh¹ dy male,
 A se kërthiza e dheut n'moh tu shpërthete;²
 Mnershëm toka gjimoi, shunguem humnerët,³
 U përzie deti me duhi t' frigueshme;
 Shqypnia flakë u ndez, e prej trishtimit
 Kjau fmia n' zemër t' nanës. Habitun sheklli
 Del e 'u kundron e trimnis suej i bindet.
 E: a janë titant, ai pvetë; qi kundra Jovit³
 Luftojn n' Shqypni? ase Leonidha s' dekunit
 Me ata treqind spartanas⁴ t' vet u njallka
 E Kserksin rishtas n' Termopil e pritka?
 E kqyrë ndër ju me da me sy Leonidhën
 A se Briaren a Gigen⁵. Por Leonidha
 Ndër ju nuk ka, as ka Briarea; as Giga:
 Veç; po; ka Ded Gjo Lula - burra fjalet:
 Ka Cokaj n' za për pushkë e bujari,
 E ka Pjetër Sokola e Llesh Nik Daka;
 Edhe Gjeto Mark Ujka - t' idhtë si helmi;
 E janë Nik Gjelosh Lula - re me breshën,
 E Kolec Marka e Gjelosh Gjoka rrefta:
 Janë Kolë Marash Vata sykulshedra
 Vetëm me i msy i qind vetë e armët m'ua marrun.
 E ka dragonj Tirane edhe Kosove,

1. n'desh - ballë për ballë.

2. a se kërthiza e dheut n'moh tu shpërthete : ose bërthama e tokës shpërthente jashtë befas.

3. Titant, ai pvetë, qi kundra Jovit... : të bijtë e qiellit dhe të tokës, që i shpallën luftë Jovit, i cili, i ndihmuar prej Herkulit i theu dhe i hodhi disa në Tartar e disa në Etna.

4. spartans : Leonida, mbreti i Spartës (491 - 480 p.e.s.) i cili theu në Termopile ushtrinë persiane të Kserksit.

5. Briarea, Giga: Vëllezër viganë të mitologjisë greke.

E Orë prej Shale e djem si Zana Dibret:
Ka soloka prej Zhubet e Berishet,
E djem e burra ka e ka Fatosa
Me brejtun hekun, t' thuesh; me shkulun lisat;
Malet me i dyndun për liri t' Shqypnis;
O nami e noera e jonë, burra çelikut;
Nji mend Shqyptarë e nipat t' Skanderbegut!
Oh po! Se para zbardhet penda e korbit
E bardha rreze dahet ¹ po; prej diellit;
Se ju n'harresë u qet kjo zana e eme.
Për ju do kndohet, po; m'Lahutë t'Malcis'!
Se shka vepruet, se sa diktuet ju gjakun,
Për me ia vumun nji Shqypnis' themelin.
E kur Shqyptari ndër ma t'largtat mote
Nëpër t'cillat do t'endet jeta e nierit,
Kur t'kndojë Shqyptari m'ato kangë kreshnike
Sa gjaku e mundi kje prej jush dikue, ²
Për me u ndërtue Atdheu i tij - Shqypnija
O t'lumët ata, kan me brohritë me vedi;
Qi flija e Atdheut e t'ambël jetë i sollën
E ai rmajt ³ tuej, atë herë; ka me kërkue;
E ka me i gjetë; e ka me i ruejtë si ruhet
Elteri i Atdheut: e me kunora t'blerta
Ka me i lulzue, e mbasandej ju besën
Ka për t'ua dhanë mbi vorr; se kurr për s'gjalli
S'ka me i korritun namin tuej e nderën:
Se ka me deké p'r Atdhe si desin burrat,
Si diqët; qe; ju për nji Shqypni t'liueme.

1. *Dahet* - ndahet

2. *sa gjaku e djersa kje prej jush dikue*: Sa shumë rrodhi gjaku e djersa juaj

3. *rmaji*: varret. Këtu shndërrohet në emër të përgjithshëm emri i përveçëm i varrezave të Shkodrës, Rmaj.

18 NANDUER 1913

(1913)

Oj Zanë, t'këndojm...t'vajtojm, deshta me thanun;
 Pse sod ditë kanget s'asht për mue e tye.
 Po ç'gzim kjo ditë ne mundet me na dhënë,
 Kur, qe; mbas një motmoti q'iu pëlqye
 Europës shqyptari zot n'shpi t'vet me e lanun
 E kuj posë Hyut, m'ketë jetë mos me i shërbye,
 Shqyptari i dam' prap me vedvedi gjinded
 E shk' asht ma zi, prej vedid edhe s'bindet?¹ ...
 E ku kjo punë kisht' ndodhë posë se n'Shqypni,
 Qi 'i popull, s'parit dalun prej robnimit;
 Për një motmot të rrijë ai n'anarki
 E t'bahet prralla e gazi i rruzullimit,
 Ke i zoti s'asht ai sot m'u vu m'hudhi.
 Edhe me u thanë armiqvet e t'tanë njerzimit:
 "Un ktu sundoj! M'ketë shkamb mue m'vuni Zoti
 E kndej nuk luej, pa u shuemun stina e moti"?!
 Ah! T'mjerët na t'mjerët! E sod; me 'i pecë të kuqe²

1. prej vedid edhe s'bindet: Nuk është i vetëdijshëm për gjendjen e mjerë në të cilën ndodhet.
 2. me 'i pecë të kuqe: Është fjala për flamurin kombëtar. Poeti ironizon ata që mendojnë se ngritja e flamurit është gjithshka dhe minë duarkryq e indiferentë ndaj ngjarjeve të shëmtuara.

E me 'i orrl duem qi Shqyptarija e mjera
T'dalë vedit n'dritë, si vedit çilë n'bubuqe¹
Nji drandofille e njomë, kur kthen prendvera...
Jo, jo; shqyptarë! Por banje duqe
E zhytnje n'Dri t'mos ta zhvillojë² kurr era.
Flamri kombtar nuk qa shka ban ndër ne,
Po kje se dashtuni nuk kem' p'r Atdhe!
E, drue dashtni p'r Atdhe nuk ka shqyptari;
Me gjasë, ç'çan kryet shqyptari për komb t'vet;
As për njetë gjuhë të ambël qi i la i Pari,
As pse Shqypnija n'vedi u ba sod shtet:
Pse e shoh se veç atje ku xhixhllon ari
Pa frymë e tue dihatun vrap ai nget:
Si Krishtin shiti Juda Iskarjotë,³
Drue Atdhe ndër ne po shitet p'r 'i zallotë...
A thue mos fola keq?... Po lypi t'falun;
Përse ktu vetë me fye nuk due kurrkendin.
E pse asht mirë fjalën n'zemër t'fryt m'e ndalun
Por njai, qi të liruem me e pasë s'do vendin,
A prej se s'mundet vetë m'shkamb t'naltë me dalun
A prej se tjervet s'don m'ua lshuemun rendin
A thue ai s'asht Judë? Po, kambë e krye Iskariota!,
E pra ksi nipash ka' dhe shum Kastriota...
E po p'r ata qi zyre⁴ e nderë harrue,
Qi marre e turp kaheërë flakrue mbas shpinet,
M'visar t'Atdheut me t'huejë shkojn tue tregtue
(kush ndyt mbas Frankut rrejtë, kush mbas sterlinet
Kush pse dinari tepër i asht lakmue).
E Atdhen' prej s'huejësh me e qitun duen bashtinet,

1. *bubuqe* - gonxhe, burubuqe.

2. *mos ta zhvillojë* - mos ta valvitë, mos ta shpalosë.

3. *Juda Iskarjotë* - njëri ndër dymbëdhjetë apostujt e krishtit. Simbol i tradhëtisë ndaj idealit.

4. *Zyrë*: këtu - detyrë.

Thue edhe për ta ndokuj do t'i hijë çuda,
Kur thom se nuk janë tjetër veç se Juda?...

Po, Juda janë e gjinde janë tradhtarë;
Porsi njata, si n'mend prej s'huejësh mahnitun,
Varzat e djelmt e para uzdajë shqyptare -
Me ndiesi t'hueja n'shkollë i çojn me i rritun,
Tue lanë mbas doret t'ambllën gjuhë amtare,
Pa t'cillën kombi s'mundet n'dritë me u qitun;
E me çakrrija¹ t'mbetna shkret mbas tregut,
E lanë me u rrejtë nipn' e Skanderbegut

O Skanderbeg Kastriot! O rrfë mizore!

Nipavet t'vet u flet m'lahutë zatore²,
Serbjani i mnishëm, po ke votra pshtetun,
Sa forcë e anmikut pit³ nën shpatë t'ka mbetun;
Por nipat tu n'Shqypni sod ndër msojtore,
(Ku gjuha shqype hin si fmij i gjetun...)
As emni, ndoshta, nuk e dijn si t'quhet;
Pse tjerë fatosa aty me zanë u duhet.
Veç po; njat 'emën tand t'bekuem, t'madhnueshëm,
Si t'huejtë; si nipa tu; dijm me ta quejtun,
Kur ndonji lash⁴ dobitjet fort t'ngatrueshëm
Me të duem me zhgatruë, e, kuq me vuejtun
Duem ndonji kundërshtim; qi n'vend t'naltueshëm
S'na len m'u kapë mbas dshirit tonë të pruejtun:
Nën emën tand, po, t'gjith atë hierë na strukmi;
Kur atdhetarë n'sy t'kombit duem qi t'dukmi.

Ah! Jo: kangë gzimit sod, moj zanë, nuk due!

Sot un due qi kah fjalët e mija t'dalin,
Si rrkajë Vullkanit t'shkojn tue gurgullue:
T'shkojn tue therun, si thika qi ther djalin

1. çakrrija : çikërrima, stoqe, sende të zhvlerësura.

2. zatore - kumbuese.

3. pit - shtangur.

4. lash - lëmsh.

E vetëm ambël m'prehen t' nanës pushue:
T'bumbullojn, po, si rreftja; qi trandë malin;
Pse tepër keq Shqypnija e ngratë ka ngelun,
Tepër pa nderë pse nami i saj asht shkelun,
Oh, vaj! Oh kob! Oh marre e turp për ne!
Sot sheklli mbarë prir synin ¹ prej Shqyphtarvet,
Me pa si përkujdesmi për Atdhe;
E si u dishmojm me punë na kundërshtarvet
Se jemi t'zott me u lidhë me besë e fe
Edhe vetë me sundue vendin e t'Parvet:
E na, haru ² e si polipa ³ deti,
Veç hapim syt me shkye ndo 'i send për veti!...
Shqyphtarë! Shqyphtarë! Ndigjoni, pashi Zotin!
Pa ju kurr s'mundet n'dritë me dalë Shqypnija:
A thue, pra, n'terr po e lini m'e shkue motin
Tash qi u dërgoi t'bardhë fatin Perëndija
Flamur me ngrehun n'vedi? E Gjergj Kastriotin
E t'Parët, a thue, kshtu do t'korisë nipnija;
Ke shoq me shoq ene s'kem' ra n'fije?
Ke vemë fitimin para çdo Shqypnije?
Ah! Jo, Shqyphtarë, jo: mos e lshoni doret
Shqypnin' e mjerë; - ketë Atme tuej t'bekueme
E cila sod, përvujtë ⁴ si vashë kunoret,
S'pari po hin nder fise t'qytetnueme.
A thue pse tepër t'ngushta i ke tërthoret ⁵
M'e lanë me dnesë pra punën kambë t'huej t'poshtnueme?
Ma e vogël se Rusija pat kenë Sparta,
Por nami i saj asht shkrue me shkrola t'arta
Ah! Ktu, shqyphtarë, po; ktu; m'vorr t'Kastrjotit

1. *prir synin* - përqendron vëmendjen.

2. *haru* - hakërryer.

3. *polipa* - peshq deti të ngathët, të plogët, të shëmtuar.

5. *përvujtë* - gjithë përkushtim e delikatësë.

6. *tërthorët* - kufijtë.

Përreth Flamurit tonë t'gjith t'bahmi 'i vlla
Edhe t'apim shoshojt besën e Zotit
Se për Atdhe na kem' m'u orvatë pa da,
Tue shkri për te të gjitha ditt' e motit,
Se para t'gjith në vorr na kem' me u kja,
Se e lamë Shqypnin 'me e shkelë prap themra ç huej.
Posë Zotit n'qiellë, s'do t'i shërbejm ma kuej.

hue:
malin;
gelun,
elun,
yptarvet,
tarvet

t:
ër veti!...

qypnija:
motin
ja
astrijotin
nija;

ekueme

t⁵
oshtnueme?

arta
astrijotit

NJI GJAMË DESPRIMIT

(1914)

Mbaroi Malcija! Lekë ma sot nuk ka;
Nuk ka ma burra, qi, me drrasë t'krahnorit
Mburojë me i ndejë Shqypnis'! Anmiku shkja
Mbas sodit s'ka pse dron ma prej malcorit:
Malcori asht thye; e, i dbuem ai me tradhti,
Pa Atme sod ka mbetë; pa plang; pa shpi!
N'shpi t'tij, po, djepat asht tu'i lkundun shkina;
Arën e tij asht shkja tu' e lavrue;
E ushtari i Malit t'Zi, 'dhe, kualt stervina
Për ata kryqa t'bekuem i ka pengue;¹
Nën t'cillët pushojn, heu! Njita trima-rrfe
Qi binden shekllin tue luftue p'r Atdhe.
O natë e kobshme! Natë tri herë mizore,
Natë e mnershme, si nata e fundit t'ferrit.
Pse ti shtekun ia çile ushtrisë gjaksore
Qi strukë nën t'zezën mblojë tradhtare t'territ,
Burrat edheut do t'xete² n' gjumë pështetun,

1. ...Për ata kryqa t'bekuem i ka pengue...; Ushtari pushtues i ka lidhur kuajt e vet në kryqet e varreve të martirëve tanë të lirisë.

2. do t'xete: do t'i xinte

Porsi n'strofull ulani xehet fjetun?!...
 E ju, 'dhe hyj t'shkëlzyeshëm, ¹ qi pre'Empirit ²
 Përmallshëm tue ferflue me dritë t'kullueme;
 Porsi sy Zotit vreni m'sharte t'nirit, ³
 Ju; edhe ketë kob e ketë dhuni ⁴ t'shëmtueme
 E kini pa tu' ndodhë n'mjedis t'njerzimit,
 Po a kjo asht e Drejta, qi n'ketë shekull fiset
 E popujt rregullon e i mban ndër caqe?
 Anmikut t'njimijë vjetve me i lshue viset
 Sa herë t'përligjuna me luftë e gjaqe...
 Mallkue kjoftë hera ⁵, n't' cillën shkajau pik' s'parit
 Vuni kambën dhunuese m'tokë t'shqyptarit,
 E mallkue kjoftë Europa! Atë e vraftë Zoti
 E e shoftë me fise, popuj e qytete;
 Edhe premtoftë qi, dërsa t'endet moti;
 Kurr lufta mos iu daftë për tokë e dete;
 Selit' e saja grimë me grimë u theshin;
 Me gjak t'popujve t'vet sunduesit iu ushqeshin
 Pse krahët pa dhimbë Shqypnis' kshtu me ia thye
 E prej Lirijet me ia ndalum hovin?
 Gopsija ⁶ e kuj n'malci ka mujtë m'u ushqye?
 Po a Hoti a Gruda mund ta mbajn Moskovin?
 Nuk duhet jo qi t'kambet Shqyptarija:
 Qe pse po i lshohet Malit t'Zi Malcija.
 O gjak i atyne burrave fatosa,
 Qi për liri t'Malcis' kullove rrkajë,
 Vlo, vlo, ti sod qi maleve u erdh sosa,

1. *t'shkëlqyeshëm* - Fishta përdor trajtën burimore të foljes me shkëlqye dhe familjen përkatëse të fjalëve shkëlzen, i shkëlqyem, të shkëlqyeshme etj.

2. *Empiri* - kupa qiellore

3. *Porsi sy Zotit, vreni m'sharte t'nirit*: Poeti i krahason yjet me sytë e Zotit që vërejnë fatet njerëzore.

4. *dhuni* - tragjedi

5. *hera* - koha, çasti

6. *gopsija* - grykësia

E p 11 fronita' Perëndis' me vajë
Lyp gjyq mbi do Kaina t' kunoruem,¹
T' cillët kombin tonë po duen me e pa t' sharruem!
Me parsme tona n' ata t' hershmet mota
Mburojë iu bam Europës, pa dijtë shk' asht tuta,
Atëbotë, kur pallen Skanderbeg Kastrojta
Sillte si rrejeja, e përmbi shtroje t' buta
U dridhte një Sulltan, qi njaso here
Bate m' u dridhë botën mbarë prej mnere.
Po, na tue dredhun si dragoj çelikon,
Shtekun me kurma shqyptarësh ia xume
Tartarit,² e pre' Europet larg rrezikun
Për disa kohë e mbajtem: e poshtnume
Po kurr Europa n' dimë një ushtar s' na nisi;
Kurr punët mbas fjalvet, qi na dha, s' ujdisi
E kur per pesqind vjet na nder veriga
Ngelem t' robnis', nen themer t' huej tue kja,
E' i mijë dhuni mbi ne e 'i mijë punë t' liga
Na reshte anmiku, tue na nzitë pa da,
N' harresë Europa edhe m' atë herë na qiti
E doren kurr ajo n' kob tonë s' na njiti.
Por, ani,³ jeta pse sa u nis me u endun,⁴
Ndera mbi shekull dhunë gjithmonë asht kthye,
E t' mirën nieri kurr s' ta ka përmendun,
Sa t' keqen punë me t' cillen ta keshë fye;
Si edhe ma t' shumen, miq s' gjen nieri i shkretë,
Kur skami e kobi ta ket mblue n' ketë jetë.
Veç sod pse Europa, sod qi asht t' gjith uzdaja
Se Shqyptarija e lirë del zojë n' vetveti,

1. *Kaina të kunoruem*: Kaini, sipas Biblës, vrautë vëllanë, Abelin, duke mbetur simbol i krimit. Kaina të kunoruem: mbretër të zhytur në krime. Është fjala për krytarët e shteteve (mbretërit) e Fuqive të Mëdha.

2. *Tartari* - emër përbuzës për Turqinë

3. *ani* - s'ka gjë, as prish punë

4. *jeta pse sa nis me u endun* - sense oë kur zuri fill jeta...

Pse sod Europa, - do Mbretni të Mdhaja -
Duen me e ngushtue kah toka edhe kah deti,
E m'vende tona duen qi shkjav të shklasë
E fisi i shqypëtarit n'dhe t'humbasë?...

O Zot i lum, qi vetëm n'dorë Ti i ke
Shartet e popujve e mbretnive t'tana,
E gja pa hiri kurr Ty s't' ndodhë mbi dhe,
As naltë mbi qiellë, ku shndrisin dielli e hana,
Deh! Ti, i Pushtetshëm herët si ne e vona,
Shih e gjyko mbi gjith kto kobet tona.

uem!

uta,

e,

ë,

mbetur simbol
për krytarët e

SURGITE, MORTUI!

(Çohi të dekun!)

(1913)

Shqyphtarë, a ndiet? Europa, mrrutë e ndyt¹;
Shkërdhje me Evrej t'Parisit e t'Londonit,
(Se ciles dreqi ia plasi të dy syt'
E marren ma s'e sheh, njitash n'e s'vonit)²
E bani gjyq, qi t'nipat e Kastrjotit
Shkjevët t'Ballkanit urë t'u rrijn mbas sodit
Pô; per shqyphtarë pleqnue e ka Europa,
Qi shi njatyne³ urë t'u rrijn per dhe,
Të cillat kishat rrenue ua kanë me topa
E n'djep foshnjët e njoma ua kanë pre:
Qi t'ndertat vasha ua kanë korritë perdhuni
E rrugash bam jakan me dekun uni,⁴
E mbas sodit shqyphtarët n'gjuhë t'huej do t'flasin;

1. *mrrutë e ndyt* - plakë e flligëshi, imorale.

2. *nji tash n'e s'vonit* - tani së voni.

3. *Shi njatyne* - pikërisht atyre.

4. *uni* - nga uria.

E gjaksvet t'vet do t'bajn kta t'u ngjatët jeta?
 Hajnat lapera zotni do t'thrrasin,
 E t'pa rodit do t'i apin pagë e t'dheta;
 Me armë shqyptare, n'za gjithmonë e n'namë,
 Sogje shqyptari shkjaout do t'rrijë sod m'kamë
 Ah vaj! Ah kob! A ka ma zi n'ketë jetë?
 A ka si i bahet kuj ma tepër dhun'?...
 Ehu! Shka do t'bajn, thue, tash shqyptarët e shkretë
 Ata, qi m'vedi pas e kanë kanun':
 Ata, qi n'dej kanë gjak të Skanderbegut:
 Qi sheklli mbajtë i ka per burra t'dheut?
 Shka bajn shqyptarët?... Han fiq e kastraveca
 E pijn' mastikë e qesin petilla n'uej;
 E ngrehen rrugës e fryhen si gjeldeca;
 E rrin tue kqyrun udhës ushtarët e huej
 Pale¹ a kanë ksulën gyp a se kapelë,
 A ka uficiali² kalin at a pelë.
 E armët e t'Parvet shkojn kta tue kërkue,
 Ndo 'i karajfile³ t'gjatë, a ndo 'i tagan:⁴
 Por, jo - mos drueni! - jo per me luftue
 Me malazeza të shkyem e me ndo 'i serbjan:
 Por per me mujtë me xjerrun kund ndo 'i grosh
 Tue rrejtë me to ndo një hingliz balosh
 Jo, po; shqyptarët kanë sod të madh kujdes...
 Njata, po thonë, qi ndo 'i miras⁵ e presin,
 E druen se emta⁶ a gjyshi vrik s'u des:
 Pse per shqypni qi krajlat po ua shesin,
 S'çajn kryet aspak, me sa çaj kryet un' sod
 Per shkarpa⁷ t'vjetra, qi kam shkye kahmot.

1. *pale* - s'çajné kryet aspak, pa le të shohin.

2. *uficiali* - oficeri.

3. *karajfile* - pushkë që mbushet nga gryka me stërrall

4. *tagan* - njëlloj shpate

5. *miras* - trashëgimi, pasuri të ngelura me ra

6. *emta* - halla, tezja

7. *shkarpa* - këpucë.

Ahi! Turp e marre! Burra, le e rritun

Me armë mizore n'dorë, e qi fatosa

T'parët i kanë pasë, me ndejë kshtu sod t'topitun

Si t'dehunt n'vorre, sod qi i mbrika sosa¹

Se mjeret moj Shqypni edhe shqyptarvet,

E u shueka Atdheu, e u shueka ndera e t'Parvet!

Ktu, ktu, shqyptarë!... A ndiet?... Ku e kam... Ku jeni

Mo' leni, burra!... M'armë!...; Mbaroi Kosova!...

Janina humbi!... e ndoshta, Tepeleni...

Shkoi Manastiri, Dibra edhe Gjakova!...

Vendet ma t'mira ne na i mori shkjaun,

E, shk, asht ma zi, në vlla me vlla na dau!

Ah! m'kambë, bre burra! m'kambë! shka jini mshehun

Nder furrka t'gravet, si do role² t'kqija?...

Sod armët duen rrok; taganat sod duhen mbrehun;

Ash turp, per Zotin! Shurdhë me hupë Shqypnia,

Mo' leni, burra, bre! Kushtrim! Kushtrim

A gjall me nderë, a dekun grue e trim!

Ku je, Bibdoda³, ti nji rufe prej qielle?

Je derëz bujare, e trim i drejtë je!

Flamurin e Shqypnis' sod n'ajr ti shtielle;

E grishi malet me qindrue p'r Atdhe.

Ku themra e jote për Atdhe të shklase,

Atje kryet tona, po për Atdhe t'humbasë!

Mo' le' Toptan,⁴ qi me shpatë tande binde

Nji shekull mbarë m'at maje Taraboshi!

Prap shpatën njesh, e priju prap ti gjind'e,⁵

- Ndenjun n' votër s'prarohet jo kondoshi...

Mblidh toskë e lapë, e sod për shqypтари

Qindro, si 'i herë qindrove me trimni.

1. sosa - mbarimi.

2. role - plaka të moçme, të mbetura.

3. Bibdoda - Preg Bibdoda, nga familja e Gjonmarkajve të Mirditës, figurë e njohur e kohës.

4. Toptan - Esat Toptani

5. gjind'e - gjindes, njerëzve, masave

M'kambë Ded Gjo' Luli! Thonë se 'i t'biri t'shkines
 Lekët e Malcis sod t'dhetat do t'ja lajn'
 Se edhe do t'vejn kapicën¹ e Cetinës:
 A 'i mend thue, ti, kaq marre do ta bajn;
 Ata sokolat tu Lekët e Malcis',
 Qi aq gjak kanë derdhun për Liri t'Shqypnis'?
 Jo kurr! Jo kurr! Por mbi Deçiq ti xiri²
 Shkaf asht i Lekë, e thueju, se Shqypnia,
 Aty kufin e ka, perball me Viri,³
 E ke me pa ti atëherë, se rrokullija
 Me u çue m'e zhgulë andej, nuk mund ta hjekun;
 Pse për Shqypni malcorët janë msue me dekun.
 Ah! M'kambë, shqyptarë! E mos t'u lshojë, jo, zemra,
 Pse Perëndija s'ka me u lanë me u thye.
 T'u bieje ndër mend, se fort ma e rand asht themra
 E shkjaut kokëtrashë, se guri i vorrit m'krye.
 Urra! Po, djelm! Shqypnar kushdo ka le,
 N'mos mujtë shqypnar me mbetë, shqypnar t'hije n'dhe!
 E n'kjoftë se lypet prej s'hyjnueshmes Mni,
 Qi flije t'bahet ndo'i shqypnar m'therore,
 Qe, mue tek m'kini, merrni e m'bani fli
 Per shqypnari, me shue çdo mni mizore.
 Oh! Edhe pa mue Shqypnija kjoftë e rmoftë,
 E nami i sajë për jetë u trashigoftë!
 Po: rmoftë Shqypnija! E porsì krypa n'Dri
 E porsì krاندja e thatë n'nji flakada,
 U shoftë me arë, me farë me mal e vri
 Kushdo shqypnar, qi s'brohoritë me uzdajë:
 Oh! Rmoftë Shqypnija! Rmoftë Flamuri i sajë!

1. *kapica* - qeleshe malazeze, e zezë

2. *Por mbi Deçiq të xiri shkaf asht i Lekë...* Mbi Deçiq mbliidhi prapë këdo që është malësor...

3. *Viri* - liman i vogël në skajin fundor, në perëndim të liqenit të Shkodrës.

NAKDOMONICIPEDJA

(1907)

Fecit indignatio versum

PJESA E PARË

Ti me gjasë, Nakdo Monici¹
S'din si hecën n'ketë jetë "cicmici",
Qysh se ty mund ta hajë palla²
Se po kape m'breg me pralla:
Due me thanë, tue vu mbi letra,
Se ç'ka ndodhë nder kohë të vjetra,
Kinse³ t'njohë fara e shqyptarvet
Si pat kenë besa e të Parvet!
Eh! zotni, t'ngjatët Zoti jetën!
Pa shikjoe 'i herë kuletën,
E ajo ty ka me t'kallxue

1. *Nakdo Minici* : Dom Ndoc Nikaj (nga libri "Anzat e parnasit").

2. *Ta hajë palla-* të ta thotë mendja.

3. *Kinse* - gjasme.

Se shka t'zit ti ke fitue
 Me njetë t'bukrën histori
 Qi ke shkruet për Shqypni:
 Asë,¹ idhnim pa fe nevoje,
 E ndo' i borxh edhe shtypshkroje?...
 Sod n' Shqypni, more lum miku;
 Histori asht meteliku;
 Pse per tjetër per këtë besë,
 Veçse i qet ti za vall kresë,
 Veç se i lanë ti krye t'gomarit,
 Tu u mundue pë fis t'shqyptarit,
 Paj shqyptarët, si jen' tue pa,
 Sod me sod s'janë tue pasë nga²
 Me u hutue me shkrimet tona,
 T'cillat s'pjellin napoljona,
 As nuk bahen, besa, shkallë
 Për me u njitë ku bahet pallë:
 Punë qi lypen sod nder ne,
 Për me u rrekun³ për atdhe.
 Ktu, zotni, t'ngjatët Zoti jetën!
 Për pa e luejtë pak gjatë kuletën,
 S'çilet shtek as bahet rangë⁴
 Pse e kanë xanë shqyptarët atë kangë:
Haja qenit - pija qenit
Edhe bjer kara duzenit!...
 Prandej sod letrarët e shkretë
 Poshtë - n'fund t'unve⁵ i lanë për shtetë,
 M'i grusht miza në kuletë
 e, hae i keq, kurrkush s'i pvet
 As për osh! - As për balosh!

1. *Asë* - gjen

2. *Nga* - nge, kohë.

3. *Rrekun* - përpjekur.

4. *Rangë* - prokopi.

5. *Unve* - urëve të zjarrit.

Mrizi i Zanave

Kush pat kenun si Allighieri?
E pra n'shekull, thonë, i mjeri
E pat punen rrokopujë,
Tu' u rropatun n'për dhe t'huejë
Me Divinen Komedi
Si Per Curri nper Mal t'Zi:
Jo ma na qi i shkojm per nget
Sa prej Vraket der n'Shkorret!...
E ma tepër jem' shqyptarë,
Qi, për t'urtë e për letrarë,
Kurr n'Shqypni s'mund t'çojm kandarë.
Po e sheh vetë, zotni, se kokrra
Nuk mund t'lidhim veç me dokrra;
(Dokrra thirren kah Shqypnija
Dija, kanga e historia)...
Se me shkrime - stërhollime
S'mund t'ia mbushim menden kujë,
Veç kot qesim petlla n'ujë...
Po, a tue e din, morr t'u ngjatët jeta!
Përse libra edhe gazeta,
E pse istore - e kanga arbnore
Sod me sod nder zogj t'shqyptarit
S'janë tue pasun kurrfarë zarit¹
N'mos e dijsh, due me t'kallxue,
Por n'paç ngae ti m'digjue,
Zoti i lumë per njerzit mbarë,
Tue xan fill m'babën e parë,
E der m't'mbramin - rend e rend,
Veç treqind derhema mend
Se ma tepër s'u pat da.
Me kaq mend, tash, more vlla,
A mund t'mbushen sa e sa koka

1. Zar : fat, chans.

Qi per randë, ndoshta, i ka toka?
 Besa, jo; pse edh' asht ndo' i kokë
 S'cillës s't'i dalin as gjashtë okë,
 Jo ma ureqind terhem
 Qi janë dhanun per njerzit xhem.¹
 (Ka 'i fjalë turke ban lazen).²
 Shka po u del nji pjesë e vogël,
 Qi s'mbaston³ me mbushë nji gogël?...
 Prandej gjindja edhe si t'plaken
 Disi golle⁴ e kanë rradaken,
 Si me thanë, po e thom' per gjasë,
 Si me thanë nji kungull hasë.⁵
 Per ketë punë, po e sheh ti vetë,
 Se sa njerëz jemi n'ketë jetë,
 N'hatlla t'truvet te kaplina
 Ka 'i drrasë mengut t'gjith e kina:⁶
 Due me thanë, kem' zi urtie,
 Se e kem' t'gjith ka 'i rrem marrie.
 Por ktu vetë s'po due me u djerrë,
 Hollë e gjatë tue dashië m'e tjerrë
 Sa marri qi ban gjithkush;
 Veç seicilli t'vejë m'rabush
 Punët e veta, e ka me pa
 Se' përzet⁷, fort i kam gja.
 Paj⁸ me kenë na bash mirë n'krye.
 S'kiem tue pa seri⁹ me sye

1. *Xhem* - tamam.

2. *Lazem* - nevojë.

3. *Mbaston* - mjafton.

4. *Golle* - zbratur.

5. *Kungull hasë* - për t'u ngrënë.

6. *Kina* - kemi.

7. *Përzet* - për Zotin.

8. *Paj* - sikur.

9. *Seri* - habitur.

Mirëzi i Zanave

Ke na shkojn punët kambë e krye...
Bre, e ma zi kjen punët tue shkue,
Pse kto mend vijn tu' u pakue,
Kah vijn krenat tuj u shtue;
Por Njai i lum qi prej Empirit
Sheh e njuh tanë punët e nierit,
Ai mend lehtit t'bijt e Adamit
Me i ndihmue desht n'ketë rod skamit,
Prande' i thotë nji ditë Shën Nkollit;
"Tue kundruc un prej kti trollit
Si hecë puna e rruzullimit,
Po baj seri prej njerzimit
Ke s'u hini nji herë n'kokë
Se ata vllazen janë mbi tokë,
E s'asht fort punë e lmut
Shoqi shoqit m'ia xjerrë trut.
Un kujtoj, s'asht tjetër send
Qi s'u xehet vendi vend,
Pse u dava vetë pak mend.
Prandej ulu tash mbi dhe
E me mend ngarko 'i gale:
Del tue shitë kush t'duen me ble,
Por ketë fjalë po t'tham ma t'mbramen:
Ke me shitë sa i biri t'amen,
Pse bajn mendt - ma shum se dhent."
I Shën Nkolli, kjoftë levdue!
S'ndej atbotë tuj u hutue;
Por ngarkoi një barkë me mend,
Edhe duel aj për gjith vend,
Për gjith vend e për gjith fise
Tue shitë mend e tue shitë shise,¹
Shiti i lumi mend sa shiti,
N'e mbramt udha n'Sh'Njin² e qiti,

1. *Shisa* - shqisa.

2. *Sh'Njin* - Shëngjin.

Por sa i uli n' det spirancet,
 Qe 'i barkë tjetër vjen prej Francet:
 Kisht' dalë Djalli me 'i gale
 Me shit shkarpa neper dhe.
 U dha zani n' Shqypnari
 Se dy barkë në atë Sh'Njin kanë hi:
 Njana mbush me shkarpa t' vjetra,
 Me mend t' holla mbushun tjetra.
 Ran shqypnarët, atëherë, n' kuvend,
 E tue folun rend - e - rend,
 (Shka nder ne nuk mbahet mend...)
 E pleqnuen se per këtë vend
 Duhën shkarpa e jo mend.
 E prandej kta banen toben',
 E ma teper vune gjoben
 Për me u la me desh e qe,
 Mend Shen Nkollit mos me i ble.
 Mandej çuene n' Sh'Njin ke djalli:
 Për me pvetë sa i bate malli.
 Edhe Djalli - dreç i vjetër.
 Qi tue dashtë nuk ishte tjetër
 Veç m' e lanë atë mall n' Shqypni,
 Ua la shkarpat veresi
 Per me dajtë por ma bujar,
 S' desht vade me ju da,
 Veç se u tha se kisht me u la
 Gja - çdo gja, kush di se kur
 Tue lanë mbrapa ka 'i kusur,
 Kshtu u tha Djalli, e atje ma vonë,
 Mbathne shkarpat babat tonë.
 E s'banë keq, jo, per Tynzonë;
 Pse pat thanë një plak pa dhambë:

Kush s'ka mend do t'ketë kambë.
A e din tash, o lum zotnija,
Pse s'kanë zari kangët e mija
Me sa t'ka ty historiја?
Paj shqyptarët t'thaçë kanë ba be
Mend e shise mos me ble...
Pra, zotni. a e din shka ban?
Hidhi librat mbi tavan
Edhe rri mandej pështetë
Me duer kryq, me sy përpjjetë,
Tue njuhë miza - përmbi lpiza;
Pse m'atbotë porsi shum kujë,
Ka me t'ecë kunglli mbi ujë,
Ka me t'vu ty barku peta,
Ka me t'ba gjith t'u ngjitet jeta
E ti, i Imuet si një mermec,
Tuj u shkarafendë n'minder,
- Kurr me punë gjithmonë pa nga -
Gjyqin shokëve ke m'ua da.
Sa me istore e Skanderbeg,
Per ketë besë, s'ke me u kapë m'breg.
As kurr ty s'ka me t'hecë zari;
Ka me t'mbetë nen bark samari;
Pse nder ne kjo kohë ka ardhë,
Që një e zezë me u thirrë e bardhë:
N'emen t'vet sendet s'duhet qujtë
Per n'don qyqja mos me mujtë
E me t'fry era n'kuletë,
Por me t'shkue tymi përpjjetë
Edhe syellit me i ra pshtetë.
Por, shka, letrarve t'nguratë
Ua ka lanë lija zanatë
Me i thirrë sendet t'gjitha me emen,
Mashkllin, mashkull - femnën, femnë:

E prandej kanë shatin n'ujë¹
E u shkon puna rrokopujë.
Por, pse vetë due t' mirën tande,
E ma tepër pse ma kande
Qi t' t'nderojë Roma e Stamolla.
Po t' i çoj do kshille t' holla
Qi Tartufi i ka pas shkrue
Per me dijtë si me jetue,
Per me dijtë si me vozitë
Nper tallaze t' shekllit t' ngritë,
Për n' do shndosh me dalun n' va
Ëndo n' mjaltë spata me t' ra.

1. Kanë shaton n'ujë: Prashitin në ujë, merren me punë e pa frytshme.

PJESA E DYTË

Me t'pvetë kush se ç'ishte jeta,
Mik e fis thuej ktu asht kuleta!

FJALË E VJETËR

Tartufi plak kryetul e barksandali,
Një ftyrë fudull syxhizhë si gjeraçina,
Dhelfen per vedi e ndryshej krejt batali;
Qi pa shumë mund e dije, me dredhina,
Porsi hardall i gjatë mbi lule tjera'
Tue kenë vetë hith, u rritë mbi shokë stervina;
T'cillit, kur vodh, iu duk e vogël dera,
E kur n'ketë jetë atij ia leverdisi
Krishtin si Juda e shiti disa herë,
Pa pasë nevojë mandej m'u vjerë te lisi:
Tue dashtë limuet m'e shkue mbi shekull jetën,
Kto kshille t'bukra rresht e rresht ujdisi,
T'cillat me *Kempis* njëjtë mbas dekës ia gjetën:

*

* *

O i biri Adamit,
A do me gzue
Sa t' jesh mbi shekull
Ti me jetue?
Ti ke me mbajtun
Gjithmonë ketë rregull:
Erzin e shpirtin
Do t' lozis shrregull.
Do t' shesish vllazent,
Do t' mohojsh fisin,
Sa herë qi n' shekull
Ta leverdisin
Gjithmonë përkulu
Kah t' bjen ma mirë:
Përse ta marrish
Veten me t' vështirë?
Prandej ti ruaju
Se thue t' verteten,
N' daç t' xet m' e pasun
Gjithmonë kuletën.
Mundohu me u dukun
Gjithmonë shka si je:
Ma mirë se duka
S' asht gja m' ketë dhe.
T' nanddhetenandat
Ti n' terr n' daç bani,
Por para shekllit
Mos t' dalë zani
Prandej kurr qafen
Mos e drejto,
Gjithmonë germuqas

Mrizi i Zanave

Pak gja ti shko:
Pse kshtu i pervujtun
Ti ke me u dukun,
E t' mdhejt nen sjetull
Ty kanë me t'strukun.
Kurrë sy për sy
Mos kqyrr ti nierin
Pse ndryshej t'zembrës
Ta kndojn tefterin.
Kurr mos ban llafe
Kur t'jeshë n'shoqni:
Ma e zezë asht llafja
Se një turpni.
Ma e zezë, po, asht llafja
Qi asht thanë pa sherr,
Se një turpni
E kryeme n'terr.
Hodum do t'dukesh
Perpara shekllit,
Sepse ti msheftas
T' bajsh punët e mreklit.¹
Kqyrr se t' rren mendja
Me thanë ndo' i fjalë,
Qi t' perkasë fisin
Prej kah ke dalë.
Kush don me shkue
Limuet mbi tokë
Aj s' do t' ketë vllazen,
As fis, as shokë.
Me t' pvetë ndokushi
Se ç' fisi je,
Thuej, fis e atme

1. *Punët e mreklit:* punët e mrekuillueshme.

Na s'kem' mbi dhe...
 N'daç p'rherë me t'shkue
 Kunglli mbi ujë,
 Gjithmonë do t'flasish
 Ti n'gjuhë të hujë.
 Si shtupë ti mrrudhu ¹
 Përpara t'mdhejvet,
 Dridhu si qeni
 Nën cirka t'hejvet. ²
 T'u rrish përpara
 Me turi dashit,
 N't'u kandët ty shkopi
 I koçobashit...
 Sa herë t'ndeshish
 Ban me u puthë kamen,
 Prrallavet t'tyne
 Përgjegju: Amen!
 Me lavd tymyti ³
 Kryq e tërthuer,
 Pse tasht qet tymi
 T'pjekmen dikuer...
 Mundohu sa t'mundesh
 Me hupë ti veten,
 N'daç t'xetë me pasun
 Gjithmonë kuletën.
 Prandej mos t'lodhesh
 Me u zbe ndër kndime,
 Përse ty dija
 T'pertrin ankime.
 Mjaft asht për ty
 Qi t'dijsh me kndue,

1. *Mrrudhu* - tkurru.

2. *Nën cirka t'hejvet* - nën curilat e krongjijve të akullit të varura stretchëve.

3. *Me lavd tymyti* - duke u thurur lavde pa kursim të tjerëve.

Mrizi i Zanave

Edhe ndo' i leter
Si do m'e shkrue;
Pse per ma tepër
Nuk asht nevoja:
Ma fort se mendja
Do t'lodhet goja...
Kur duerët me i njomun
Ti munde t'dyja,
Ani se t'rrije
Mbas shpinës arsyja.
Për Zot e mbreten
Mos ban shum fjalë
Pse, m'beso mue,
Mirë ka me t'dalë.
Hyj't ndezia qirinë,
O biri i Adamit,
Ndezja edhe djallit
Nji tjetër vjamit...¹
Me kto msime sado s'vokrra²
Nuk jam rrejtë me fjalë e dokrra,
Porsi rrehet pula n'kokrra;
Por kam ngranë, e por kam pi,
Kam ndejë pshtetun si zotni,
Tu' u da gjyqin shokvet t'mi.
Tue mbajtë këtë rregull
Un hypa m'shrrregull
(Po thom per vedi)
E jam tue kndue
Pa fe kujdesit,
Edhe e kam shkue
Si duhet jetën,
E xet kam pasun

1. *Vjamit* - dhjavit.

2. *T'vokrra* - tepër të vogla.

Gjithmonë kuletën,
 E pa u përplasun
 Un n'baft¹ kam hasun.
 E dij fort mirë,
 Kjo jetë a' e vshtirë:
 A' i det i mnershëm,
 Me guma² plot;
 Por mbrendë veç mbytet
 Njaj qi s'din not,
 Qi hyllin arit
 S'ndjekë t' leverdis,
 Por kqyrë ma s'parit
 Punët e njerzis,
 E jo t'dobis.
 Un sod u plaka;
 Por kurr nafaka
 Der m'ditë të sodit
 Mue nuk m'ka lanun.
 Edhe kam pasun
 Gjithmonë me ngranun;
 Jam majë³ si njala
 E, si kam dashtun,
 M'ka hecun fjala;
 Jam kenë i drashtun,
 Sepse i padashtun.
 Përse kam dijtun
 N'shekull me vijtun,⁴
 E nuk kam ndenjün,
 Tue rrue kot voe,
 Erzin e shpirtin
 Tue i vu n'oroe;⁵

1. *Baft* - fat i mirë

2. *Guma* - vorbullë

3. *Majë* - majmur

4. *Me vijtun* - të bëj punë të leverdisshme

5. *Oroe* - dyshim

Mrizi i Zanave

Por, tue luejtë shregull
Krahas me djallë,
Û vuna m' rregull
E sod jam gjallë
Tue bamun pallë.
Pse, pra, t' pves ty,
Tue pastë mendt n' kry,
Pa punë ta marrish
Veten me t' keq?
Lumnija e erzi
S' janë gja, hae dreq;
Erzi e lumnija
(Ndiej, se t' verteta
Janë fjalët e mija,)
Ku s' lot kuleta,
Janë dy fjalë t' shkreta.
Sa njerz t' permendun
Janë kalamendun
Prej us¹ skamit
E kanë mbarue
Pa pàsë as vorrin
M'e salikue?²
Por vetë, - kqyr seri! -
Qe pa shum dije,
Shndosh si skyfteri,
Jam ndejë nën hije,
Tue ngranë me shije.
Njeri me letër,
(Asht shkrolë e vjetër),
Kurr m' breg s' mund t' kapet:
Shekllin e njof!
Ta dijsh, sot njerzit

1. *Us* - urisë

2. *M'e salikue* - (t'i bëhen shërbime fetare)

I kanë trut n'zgrof,¹
Kush din sot çarkun
Ma t'mirë m'e ngrehun
Per me zgja² barkun,
Aj ka me u njehun
Per mendeprehun.
Kur barku koder
T'kersase lodër,
Atherë punët t'gjitha
Hecin per fille,
E per ne sheklli
Qet drandofille;
Atherë asht vlla
Seicilli niri:
Mollë e pada
A' i keqi e i miri
E dreqi e i biri
Vllazën na jemi,
At-herë, pse i kemi
T'tanë nanat gra.
Per kshtu jem, po,
Lazer - e vllazer³
Për ndryshej, jo:
Per ndryshej motër
E vlla njimendit
Mos mbaj kend n'votër,
N'dashtë t'jet i vendit.
N'dashtë i Kelmendit
Prandej sa t'jesh
Nder mend ta kesh
Se asht barku n'shekull

1. Zgrof - bark

2. Zgja - rritë tej mase

3. Lazer e vllazer - shprehje - vëllezër e shkuar vëllezërve

Mriçi i Zanave

E fis e erz,

Atme e liri,

E Zot per njerz;

E se, pa s'jalë,

Njeti n'u darësh,¹

Ti ke me dalë

(Si e dij prej s'parësh)

Së dy gomarësh.

1. *Njeti n'u darësh* - në e hambsh gjetia mendjen

PJESA E TRETË

A e din tash, Nakdo Monici,
 Se si hecë n' ketë jetë "cicmici":
 Se me kangë e pendë e letra
 E me istore - prralla t'vjetra,
 Veç se e mbajm na shatin n'ujë
 Për t'zezë tonë e jo t'tjetërkujë?...
 S'duhet, jo, sod mendja e hollë
 Per me u ndie n' Romë e n' Stambollë
 Por se duhet veleti,¹
 Pak burmi - me shum dredhi;
 Me e mbajtë gjuhën ngrit nder dhambë,
 E me i zgjatun veshët një pllambë
 Per me ndie se kah fryn era...
 Me vozitë andej m'at-hera
 Oh! Po besa, e kam-pa qeshë.
 N'Shqyptari sod duhen veshë;
 Sa, krejt veshë, tham do t'jet niri
 Per me u kapë ku e shtyn dishiri.
 Duhen veshë, e s'duhet tjetër,
 (M'digjo muc, pse asht fjalë e vjetër).

1. *Veleti* - dinakën

Duhën veshë me u matë me metër,
E atbotë s'ke nevojë për letër
Pse ty puna t'hecë për fille
E t'get shkjopa ¹ drondofille...
- Jo, ma m'thue, se duhet dija,
Pse sod n'terr ka ngelë Shqypnija
E pse gjuha, sado vona,
Kisht' me hupë pa shkrime tona. -
Pse Shqypnija asht n'errsi,
Ku po t'dhemb, more zotni?
Mu, asht për t'ba ma lum e lum!
Me kenë n'terr edhe ma shumë;
Perse n'terr shumë e shumë herë
Gjuehen pare pa teftërë, ²
Edhe n'terr ma se një niri
T'parin vend ka xanë pa hiri
Ka pasë me thanë dhe 'i kryerrepët;
Verë e dimën kualt e shkepët
Gjejn kullosë në dhe të verbë.
Pra, zotni, nder mend asht shterbë
Kushdon sod, a plak a i ri
Don m'u ba kandil n'Shqypni;
Pse, qe besa, aj tjetër s'ban,
Veç se kot rreh ujë n'havan...
E ia lanë t'gjith n'tallagan.
Mbasandej për gjuhë shqyptare
S'ke pse e ban, jo kryet matare;
Pse shqyptarvet asht tue m'u ba,
S'u vjen gjuha tjetër gja,
Veç me pshtjellë e me ngatrrue,
Për shoshojn veç me shprallue,
Punët e mbara me i shkatrrue:
Sa për kta edhe 'i gjuhë magjype

1. shqopa •

2. gjenden para pa hesap

Na hin n'punë sa gjuha shqype...
 Posë ksajë fjale, kem' pasë ndi',
 Kur kem' kenun n'shkollë si fmi,
 Kem' pasë ndie se asht gjuhë barbare
 Njikjo gjuha e jonë shqyptare.
 Pra le t'hupë kjo gjuha e jonë
 N'dashtë sivjet e n'dashtë ma vonë,
 Pse kjo asht shkalla e qytetnis'
 Prej kah rrjedhë drita e Shqyptnis'...
 E, medje, kso drite s're
 Mjaft tue shndritë asht sod mbi ne:
 Kshtu, po e xam, s'asht dritë e vogël,
 Qi jo veç se fmi kryegogel,
 Qi jo veç se kalamaj
 Por magjypë edhe hamaj
 Neper shkolla - e neper ksolla
 Sod na flasin n'gjuhë t'hujë,
 Si asht dishiri i s'dij se kujë.
 Per kete punë mujm me shpresue
 Se per s'mbari jem' tue shkue;
 Pse, si shqypja t'jet harrue,
 (Si do mjeshtra e pa'n shpjegue),
 Ka me u hapun atbotë Feja,
 Kanë me bijtë lulzime t'reja
 Kanë me u shtuemun fise e ...t'dheta,
 E për mjeshtra, - eh, ju ngjatë jeta.
 Kanë me çilë bibaj e pata
 Edhe n'mjaltë ka m'u ra spata...
 Qe, pra, ty s't' bin kurnji sherr
 Pse Shqyptnija t'jesë n'terr,
 E pse vendin gjuhës shqype
 N'dashtë t'ia xajë një gjuhë magjypte.
 Pra, gajret! Mos merr n'qafë veten!
 Mos e shkyej ma fort kuletën
 Tuj u rrekë per t'mirë t'Shqyptnis!

Mrizi i Zanave

Shporru gjuhës e-historis':
Shko mbas hyllit t'leverdis':
Per n'daç shndosh m'u kapun n'breg
Sa me istore e Skanderbeg
Po t'allxoj, ke me mbetë n'zallë,
Tue vajtue veten per t'gjallë
Qe edhe vetë per udhë sod t'vuna
N'do me t'hecë për s'mbarit puna.
Pra: n'kje send qi nuk m'ndigjove
Per ketë besë vrik u pendove!
Un e dij, se ti m'at' anë
Tue m'qestisun¹ ke me m'thanë:
- Pade² i herë se ç'ke fitue
Me kto kshillë qi m'ke çue:
A veç t'duket nji farë fallit
Pse, si hut ndejë m'atë breg zallit,
Je ma e mbramja birë kavallit? -
Eh! Kadalë, - moj zemër valë,
Pse vjen moti për kadalë,
Njado kunguj qi n'ditë t'sodit
I sheh nalt, sado t'jen rodit,
M'beso mue se per nji ditë
M'ato maje ata s'janë njitë;
Por janë dashtë do javë e mujë
Per me i kcyë m'qafë tjeterkujë -
Per m'u ngjitun ata grëça
M'majë t'lisave 'iqindvjeça,
Kshtu edhe na, kadalë - kadalë
Si ata kunguj kem' me dalë
Vrik m'ndo'i maje, a atbotë shih seri
Se si ndrron me 'i herë testeri.
Pra, ndigjo kto kshillë t'mbara
E m'mbajë mik porsi perpara.

1. duke më vënë në lojë

2. patë shohim

METAMORPHOSIS¹

(1907)

Tros Tyriusve miki nullo discrimine habentur

Vergilius

Qe besa, or burra,
Nuk dij kah t'çajë,
Mbasi do t'thirret
Sod derri dajë...
Me anmiq t'Shqypnis'
Un pa u frigue
Mjaft jam, i mjeri,
Kacagjelue.
Pse kam pasë thanun
Deri sivjet'
Lum aj qi shkrihet
Per atme t'vet;
Edhe kam pritun,
Mbas ktij mendimi,
Trimnisht per atme
Ç'farë do ndeshkimi

1. Nga libri "Anzat e Parnasit"

Mrizi i Zanave

Por tash, ta dini
T' tanë rreth e çark,
Se mue m' ka hi
Sod lepri n' bark
M' asht ba shtupë zemra.
E m' la trimnija,
Si jam tue njoftun
Se ç' m' qet Shqypnija...
Po, po; kujdesi
Per gegë e toskë
Mue sod m' ka hjedhun
Si hut n' ketë prroskë,
Ku, ndejë haru
Si dac n' govigi,¹
M' janë ba, qe bcsa,
Kerçikët si vigji,
E shtati tjetër
Porsi degë pishe,
Thue se kam hanger
Haram gja kishe.
Si me pasë le
M' ndo' i kneté n' Zejmen,
A me pasë ndejun
Tue tredhun qen.
Ehu! T' kiske shkue
Pak ma kadalë,
S' isht' kenë nevoja
Me tjerrë kiu fjalë;
Perse ishe majun,
Si majet njala,
E punue m' kishte
Kuleta e fjala:

1. govigi - govata (shumës)

Porsi njatyne,
 Qi ndejë n' Shqypni,
 Kujtojn se gjinden
 Shi n' Australi;
 E per dhe t' t' Parvet
 S' u bjen nder mend
 Me sa per kpurdha
 Qi bijn n' dervend.
 Ata, eh t' paça!
 Kanë spatën n' mjaltë,
 E si balona,
 Per ditë ma t' naltë:
 Per ditë t' u majun,
 Si majet njala,
 U punon m' shekull
 Kuleta e fjala.
 As per punë t' eme
 S' kanë t' lodhët, hae i keq
 Me sa druen halen
 Se i therë n' perpeq.
 E pse, pra, t' rrekem
 Pa i ba gja kujë?
 Perse ta mbajë
 Un shatin n' ujë?
 A thue dishroni
 Prej ktyne s' ligash
 Gjithmonë me m' pamun
 Si t' pimun shtrigash?
 Ehu, jo, bre burra,
 S' kam le per s' tepri!...
 Ma mirë u rrueka
 Me zemër t' leprit
 Kam da, ta dini,
 me vjetë t' si vjetit

Mrizi i Zanave

Me u shporrë Shqypniet,
Me kenë i vetit.
E dij se kini
Ju t'gjith me m'sha,
E se me m'thirrur
Ma s'kini vlla;
Por n'dashtë; le t'thohet
Së dredhoi Leka,
Veç kurr mos t'thohet
Se ka mbetë Leka.
Ta dijë Shqypnija
Pra, e sheklli mbarë,
Se ma mbas sodit
Uu s'jam shqyptar,
A ndiet, zotni,
Qi rrini m'shkam?
Un ma me sodjet
Shqyptar nuk jam.
M'thirrni si t'doni,
U tham: Urdhno!
Zulu¹ ma njitni...
Shqyptar, por, jo.
Per mue Shqypnija
Kufij ma s'ka,
Nuk kam kund atme
As fis, as vlla,
Fis kam ma t'fortin
E vlla bujarin,
Per atme barkun,
Per erz kam arin.
Prandej, mbas sodit,
Kur t'm'leverdisin
Un kam me shndrrue

1. zulu - fis në Afrikën e Jugut

Sa herë t' due fisin.
 Kshtu kam me ra
 Un n' mbramet grek
 Kam me ndjehë n' nesret
 Shkja ja Zejbek.
 Der sod kjeçë dhanun
 Per gjuhë shqyptare:
 Por, shka, me sodjet,
 Per mue dalët fare.
 Per mue janë baras
Si bukë pane,
 Por due qi gjindja
 Pa të t' mos m' lane.
 Perse veç shqypja
 Do folë n' Shqypni
 (Si duen me thanun
 Një palë zotni),
Kur me 'i gut, n Morgen!
A kali imera!
Me 'i dobra-vecer!
A buona sera!
 Mue punët të tana
 M' hecin për fille,
 E der morrizi
 M' qet drandofille?...
 Luftët e Kastriotit
 Et' Dukagjinit
 Un kam me i mbajtun
 Per dokrra hinit.
 Sot per mue Leka
 E Skanderbegu
 Janë Palok Cuca
 E Jaho Begu.
 Ma s' kam me i qitun

Mrizi i Zanave

Zavall un kres
Per krena t' vendit
As per t' parë t' fes;
Kushdo per mue
Le t' jet i par:
T' jet drej me bryna,
Por jo shqyptar.
Pse krejt sod jetën
Un ndrue e kam,
Kam le per s' dyti:
Shqyptar ma s' jam.
E prej se s' dytit
Kam le sivjet:
Kurdo t' pagzohem
A t' ma bajn synet,
Un due t' ma njesin

Pantaleone

Pse mbarë bjen fjala
Me napolione.

Pantaleone

O 'i tjetër emen
Qi t' daj se mashkull
Nuk jam, as femen:
Tamam si duhet
Shqyptari t' jet,
Qi don me pasun
Kuletën xet -
Tash bjer kavallit,
O barku i em,
Porsi bylbyli
Qi kndon mbi gem!
Përse me sodjet
Nji jetë e re
Do t' xajë filli

N' Shqypni per ne.
 Per ne xen filli,
 Po, koha e arit,
 Sod qi i ram mohit ¹
 Rodit t' shqyptarit.
 O i lum ti i lumi,
 Si padisha
 Tash ke m' u lkundun
 Mbi ndo' i sofa.
 Per ne mbas sodit
 Per çdo punë t' liga
 Nuk do t' na marrë
 Mbi shekull friga.
 Kemi per t' kenun
 Si hyj mbi tokë,
 Kem' per t' zotnue
 Pa dhimbë mbi shokë.
 Kemi me shkelun
 Mbi rrashtë t' shqyptarvet,
 Tue lanë mbas krahit
 Burrnin e t' Parvet
 Tjerët kanë m' u ushqye
 Me lakna t' veja. ²
 Me shillinë (n' i paçin,
 Medje, dhent ppleja),
 Ti ke me rrue
 Bibaj e pata
 E makerona
 Edhe sallata.
 Tjerët kanë me shkimun
 Edjen me hirrë;
 Ti, veç a mundesh

1. *i ram mohit* - e mohuam

2. *t' veja* - të ziera pa mish

Mrizi i Zanavë

Shampanjë e birrë.
Pa lodhë na mendjen
Për dhe e gjuhë t' t' Parit,
Kem' per t' kenë çmue
Prej zogjsh s' shqyptarit,
S' ka per t' ngranë palla
Pse t' digjet ara,
Ase mos t' gjindet
Kund rrushit fara.
Kur per ty greza
Bajn malit bungat
E mjaltë per ty
Kullojn der cungat.
Ehu dy germaza
Sod kjeçë tue dashtë,
E 'i plandë lastiket
Krejt mbrendë e jashtë:
Kje atherë tu' u zgja
Ti sa koteci,
E tu' u kuqë hunda
Mue m' kje si speci.
Oh! Kur t' xash filli
Me vu ti strehë,
Sa t' u ngjatjetat
Ke per t' i njehë!
E ka me u gjetun
Ndo 'i farë Orfeut
Qi lavdet e tua
T' ia kendojë dheut,
E ti, tue qeshun
Kangë e kangtar,
Tash mban përktthesen;
Nuk jam shqyptar.
Mandej kur plakun

E lodhë prej vjamit,
(Ke m'u da shekllit,
Per sherr t'Adamit),
Njata qi zhaben
N' ketë jetë ta rrasën
Kshu kanë me t'shkruë
Mbi vorr ty rrasen:
"Ktu njaj fatbardhi
Asht tue pushue
Per Fe e per Atme
Qi pat jetue".
A thue se asht vorri
Bash i spartanvet
Qi n' Termopila
Banë ball persjanvet...
Pra, bjer kavallit,
O barku i em,
Porsi bylbyli
Qi kndon mbi gem!

DREDHA E DJALLIT¹

(1908)

Nuk e dij se asht rrenë a prallë,
Por kam ndie qi atje n' Bisht Pallë
Per gjith natë, mbasi t'jet errun,
Dalin n'zall shpirtnet e djerrun
E me gurë edhe me tulla
Ngrehin shpija e ngrehin kulla,
Edhe i bajn me kaq mjeshtri
Pa m'ua pasë ç' do ustaj lakmi.
Por se shka, po duen me thanë,
(T' mos xajë besë kush s' don me xanë)
Se, kur del e bardha dritë,
Gjithshka natën t' ken goditë.
Ata shambin rrash per dhe,
Sa, jo veç qi shpi e re,
Por as gur, as plang, as tra
Aty ma s' mundet m' u pa.
Tash, me pasë ndokush me pvetë

1. Nga libri "Anzat e Parnasit"

Per ketë punë, a thue a' e vertetë?
 Kish me thanë (po thom per vti),
 Se me ndodhun kjo punë njeti,
 Udobisht ¹ s'kish' me besue,
 Mirë nji herë per pa e peshue.
 Por, mbasi, o shqyptarë të mi,
 Bishti i Pallës gjindet n' Shqypni,
 Pa e peshue punen fort hollë,
 E xa besë se njashtu ndodhë:
 Pse zati ² n' Shqyptari t'onë,
 (Duen me thanë se asht kenë gjithmonë,
 Por ele ma tash ma vonë:)
 Asht zanat me shpartallisuri
 Çdo punë t'mbarë qi t'jetë nisun.
 Prandej thom se atje n' Bisht Pallë
 Ngrehin çipujt ³ kulla n' zallë,
 Per me i çartë mandej prej dritet
 Si n'per shekull po perflitet.
 Paj të tanë e dijn nder ne,
 N'dashtë t'jen turq, a t'kshtenë a shkje,
 Se kjo namë ka ra nder ne,
 Qi çdo punë m'u shpartallue,
 Mbarë e cilla t'jet fillue.
 (Medje na edh' e kem' zanatë.
 Mos me lanë me shkue fort gjatë
 Por mundoh' mi m'e shperthye
 Sa t'ket nisë me qitun krye).
 Por kah thoni, o Zotëni,
 Se kjo namë ka ra n' Shqypni?
 N'paçi ngae ju me m'ndigjue
 Un ktu shqyp due m'jua kallxue.

1. Udobisht - mjerisht

2. zati - zaten

3. çipujt - djajtë

*

* *

Kam këndue m' do libra t' vjeter,
(Se per kur ata s' kallxojn),
Shejti Sh'Mhill e Shejti Sh' Pjeter
Ran n' kuvend me shoqishojn
Ran n' kuvend tue bisedue
Per punë t' tokës n' a' e madhe a e vogël;
Pse prej s' naltit tu' e shikjue
Thote Sh'Mhilli se asht sa 'i gogël.
Ele ma, per mos m' e ngjatë,
Mos me i mbetë davaja asnjenit,
Zbashkut dan ata m' e matë
Teh e m' teh, me 'i fille penit;
Pra, si fjalët i shtruen per rrashtit,
Fluturim mbi dhe ata zdrypen;
Nji lamsh t' madh me pe mundashit
S' dij se kujë atëbotë ia lypen.
Moren pe' n e ranë n' Arte,
Me Greqi ku dan Shqypnija,
Se e ka vu Faik Begu n' Kartë,
Qi ka shtypun "Albania".
Por ka ngae Faik Begu i shumt
M' ia vu n' letër Shqypnis' megjet.
Sa me letra, besa, Orumit¹
Vonë e vonë nder mend do t' regjet:
Pse do t' dini ju ketë fjalë
Ka ba be Gjeka n' Atinë,
Se atij shpirti s' ka me i dalë
Per pa i shty kufijt n' Janinë.
Le' se be ka ba Greqija

1. *Orumi* - është fjala për Greqinë

Me na u shndrrue kufijvet vend,
 Po, por thonë se edhe Serbia
 Don me u djergun mje n'Pezrend,
 E po thonë, se jo per tjetër
 Duen serbjant me marrë Shqypnin,
 Qi ata e quejn Serbia e vjetër,
 Veç me pru mbrendë qytetnin:
 - Marshalla! Çfarë qytetnijet
 Na barbart e Kastrijotit
 Kem' me pasun prej Serbijet,
 Kur "serbjan" t'na quejn mbas sodit!
 Në mos tjetër kem' me u msue
 Me thye ben, qi t' bajm m' therore;
 Grat per s' deknit me i dhunue,
 Me pre nierzt, qi t'na biejn ndore -
 Prap po thonë, se edhe bullgarvet
 Fort po u vesket¹ Monastiri,
 A se gacat n'tokë shqyptarvet
 Rrijn tu' i shti hiri e pa hiri.
 Madje, thonë një fjalë ma tepër,
 Knjaz Nikolla me shallvarë
 Don me marrë Malsin'e eper
 Me gjithë Shkoder sa ma parë.
 E shka t'lanë kta katër ujq,
 Qi i kercnohen shoqi-shoqt
 Thonë, do t'dalë një dreq i kuq
 Qi pa dhimbë do t'ia njesë thojt".
 Edhe m' duket se per ne,
 Mor shqyptarë, ky djall i zi
 Sa ma para ka me le,
 Pse na dreqnit ken' kojshi...
 Por kto fjalë ktu s'hijn n' kuvend

1. U vesket - ju pëlqen.

Mrizi i Zanave

E po i lamë per nji herë tjetër;
Veç po u thom tash rend e rend
Shka kam kndue nder libra t'vjetër.
Moren pe'n e n'Artë u ulen,
Ku Shqypnija e ka kufi'n,
Aty 'i kuj ne dhe e ngulen
E me matë xun rrokullin.
Kaluen zaje e kaluen dete.
Tue matë token me njatë pe;
Pane fise e pan qytete
Qi jetojshin per nen re.
Panë si gjyqin njeri e dan,
Kur per s'teprit të lakmojë,
Edhe ndien si i drejti kjan,
N'kthetra t't'fortit kur t'takojë,
Panë si m'shekull mund t'jetohet
Me tamah e pa dashni,
E sa gjaku edhe dikohet
E sa lodhja pa dobi.
Pan si t'vorfnin, t'ngathun¹ boret,
E qe stisë n'derë t'vet bujari,
E si t'lan' nit krejt mbas doret
Mund t'i shndrisë parzmja n'ari.
Kshtu tu'endun n'anë prej Lejet,²
E tue e matë token me pe,
Ata u kapën m'atë shkamb Pejet,
Ku vonë bora vjen tue de.
Por aty nji punë u bini
(E shka s'bijn n'ketë shekull t'zi?)
Peni i mndashit nuk u mbrnin,
Per me matë ketë Shqyptari.
Veç se ata ia bane hallin

1. *T'ngathun* - mpirë.

2. *Lejet* - lindjes

E nuk ndejen kot tu' u tallë;
 Pse me t' shpejtë e thirrën djallin,
 Edhe e ropen për së të gjallë
 E, mbasi iu hoqnë lkuren
 Ata tjetër ma nuk ngjaten.
 Por me të një dredhë e tu' ren¹
 E me atë dredhë Shqypnin e maten.
 E q' m' atë ditë, qi dheu i shqyptarit,
 Me atë rodë² dredhet pat kenë nutë,
 Duen me thatë, se 'i punë për s' marit
 Aty ma s' mundet me ngjatë.

*

*

*

Qe, pra, tash se për ç' arsye
 Punë n' Shqypni s' jet pa u shpërthye,
 Due me thanë, pa u partallisun
 Çdo punë mbarë qi t' jete nisun.
 E kjo namë, ase kjo rufe,
 Ka me ngjatun, thom, ndër ne
 Dersa menden na ta rrisim
 E me dije mos ta shndrisim;
 Dredha e djallit, pse s' asht tjetër,
 Si e kam kndue ndër libra t' vjetër,
 Veq padija edhe krenija,
 Qe shkojn njëjtë si trupi e hija.

1. tu' ren - torën drodhën (e kryera e thjeshtë e foljes tjerë).
 2. Rodë - lloj.

“IN HOC SIGNO VINCES”

(Jo në shenjë të fitores)

Tue zbardhun moshë e dhetepesët e jona¹
Atje prej shtojesh² s'Anadollit t'pellshëm
Hanza pergjakshem nisë mbi Europe t'kukzohet.
Ishte zot - madhi i turqvet, qi në krye
Të ma s'rrebtës ushtri së jetës s'atëhershme
Ujnat e njelmta dilte t'Helespontit,³
Edhe betohej n'mni të vet mizore,
Se shpirti trupit s;do t'i dahej para
Se hanzen t'ngrifte mbi Sh'Sofi t'Bizantit⁴
E n'Sh'Pjetër të Romës tagji t'i vete kalit.
E pse ai burrë dokrrash e pallavrash s' ishte,
Perpara tij ran'frone e ran'therore;
U rroposen mbretni e u shkimen fise,
E as bar ma s'bijti andej ka' i shkeli kamba.

1. Tue zbardhun moshë e dhetepesët e jona - në agim të shekullit XV.

2. Prej shtojesh shtoj - fang, djerr, tokë e thatë; këtu - prej krahinash, prej visesh.

3. Ujnat e njelmta dilte t'Helespontit - kapërcente ujërat e njelmëta të Helespontit.
Helesponti - emri i vjetër i ngushticës së dardaneleve.

4. Sh'Sofi t'Bizantit - Hagia Sophia, një ndër mrekullitë artistike të botës, kthyer prej turqve në xhami. Bizant - emri i vjetër i Konstandinopojës (Stambollit).

Greku, bullgari humbën, humbi serbi,
 - Humbi, po, serbi, madhështija e t'cillit,
 Qatje te e vona botën mbarë në zi
 Do ta pshtiellet. - T'felgruemun drojet, shuejtën
 Zanin mbretent e Europës. Zamaret eshten,
 Eshti¹ edhe kanga e një mjeri e shëmtueme
 I ra mbarë dheut.

Kur qe, mbi kep të Kruejes
 Titanike po del një hije burri,
 Vetllat ngerthye, si dy hulli rrufeje,
 Me do sy zjarri e 'i mjekër t'thijtë, e cilla
 Shllungë gjatë noflash i derdhej, si ajo njëgulla
 Rreth njëj curri s'thepisun. M'krye trishtueshëm
 Flakë i shkelqen tarogza brynatake,²
 Qi, tmerrshem ka' i vezllon nen rreze t'diellit,
 Kometë zharitse dan³ nder sy t'anmikut.
 Ai asht fatosi i ndimun Gjergj Kastrjota,
 I Madhi Gjergj Kastrjota Skanderbegu,
 Qi, pre' atij kepi, si një shqype mali
 Kundron tue rrëmbye mbretni e fise e popuj,
 E gjithshka t'mbarë perftue kisht' mendja e nierit
 Si rribë Verit, qi ret' i fshin prej qiellit
 E e len token me u tha. Edhe tue pamun
 Se anniku i rrebtë i qytetnis' njerzore
 Po nisë per s'afirmi Shqypnis' t'kercnohej
 E se prej nierit s'kisht' pse ndimë me pritun,
 Çon syt kah qiella, e zemra gjak tu' i shkue,
 "O Zot! - gërthet, - o Zot i Madhi i Ushtrivet!⁴
 E po a njimend se ma s'do t'ket Shqypnija
 Një vend ku me t'u lutë?... e se grat tona

1. *Eshtën, eshti* - heshtën, heshti.

2. *Tarogza brynatake* - përkrenarja nëkokën e dhisë.

3. *Dan* - duket.

4. *O Zot i madhi i Ushtrivet* - shprehje biblike drejtuar perëndisë që cakton fatin e Luftës.

Djepat n' Azi mbas sodit do t' perkundin!...
E se shqypтари token do t' punoje
Veç per me kndellun n' mish gocat qerkeze,
Qi nji tirani t' i sherbejn ma kandshe
Oh! Pse ia mbrim' ksajë dite, e s' ka shpërthye
Toka q' me kohë ¹! Me na përpi për s' gjalli!
Ti, o Zot i Madh i ushtrivet, ti prej qiellit
Zemer e forcë m' dergo, qi ktij Tartari
Barbar un' t' ia diftoj, se Shqypтари
S' merret pa gjak, e se për Fe e Atdhe
Din t' desë shqypтари". Përmbi flatra
Të bardha t' Fes' kjo lutë u çue kah qiella
E i shkoi n' vesh Perendis' e e preku n' zemër.
I Amshuemi, atëhera, prej visarit t' qiellvet
Xjerrë nji pelhurë të njyme "kuq e zi",
Qi Engjujt vetë n' Parriz endun e kishin:
E mbasi e puthë i Lumi e ven në ball,
Nji Kerubini t' lehtë i urdhnon tu' i thanun,
*"Na, e ketë Flamur Skanderbegut çoja
Atje poshtë n' Krue, e thuej prej ane seme,* ²
*Se dersa t' rrije tok fisi i shqyptarit
Nën hije t' ktij emblemi tem t' bekuem,
Zot m' vedi e i lirë gjithmonë ai ka me kenun".*
Kshtu tha i Amshuemi; e ai kerubini i qiellvet
Palosun m' prasme Flamrin e Shqypnis',
Hapë flatrat e prarueme, e poshtë Empirit,
Zgjetë ndër nji rreze drite dirgjet n' Krue.
Ku Skanderbegut n; dorë dhantin e Zotit -
Flamurin e Shqypnis' - ia nep e kshillin
E t' Lumit ia difton: se si shqypтари
Zoti m' vedi e i lirë gjithmonë do t' mund qindroje.

1. *Q' me kohë* - qysh prej shumë kohësh.

2. *Prej ane seme* - nga unë, nga ana ime.

Si ai nieri, qi trishtue njaj andrre s'keqe, ¹
 Kur gjumi i del, me vedi xen e gzohet.
 Si n'hije e jo i njimendte iu tfaq ² rreziku:
 Kshtu Skanderbegu nisë me u gzue me vedi.
 Si Lajmi i qiellvet n'dorë ia dha Flamurin
 E i tha se për nën hije t'tij Shqypnija
 E lirë e zojë m;vetvedi p'rherë do t'jite. ³
 Edhe armatiset Burri i dheut krejt m'hekur...
 Njeshë pallen n'ijet-pallen t'rrebtë, mizore,
 E m'patershanë, me pafta arenzit t'mathme, ⁴
 Njer Flamrin kuq e zi, qi vetë i Amshuemi
 E kishte puthë, edhe mbi shpinë të kalit,
 Qi, fry turijt njuhatte erë të gjakut,
 Hidhet porsi duhi e rrebtë. Prej millit
 E zjerrë pallën mizorer e drejtë kah qiella
 Heshtën e ngrehë. Nji fllad i lehtë, i ambël -
 Flladi i Dashtnis' - po e zhdrivillon Flamurin
 - Flamurin e Atdheut tem - qi tue gufue
 Madhnueshëm nëpër ajr të lirë t'Shqypnis',
 Nisë me u valvitë si fleta e Kerubinit,
 Si njai skundilli i petkut ⁵ t'Perëndis'
 Qi, mirë qendisë me hana, hyj e diella, -
 Prej krahvet t'amëshuem e t'gjithpushtetshëm
 I mvaret poshtë nëpër hapsi t'Empirit,
 Kah, pshtetë m'stuhë e m'flatra t'rribës s'Murranit
 Sheston boshtin e moknes s'rrokullis'. ⁶

1. *Si ai nieri, qi trishtue njaj andrre s'keqe...* - Si ai nieri që, i trishtuar prej një ëndrre të keqe, po zgjohet, nis e i gëzohet së vërtetës se ka qenë i rremë e jo real rreziku.

2. *Tfaq* - shfaq.

3. *Do t'jite* - do të mbetej.

4. *Patershanë, me pafta arenzit t'mathme* - heshtë e veshur me pafta bronzi.

5. *Skundilli i petkut* - palla e rrobës.

6. ... *Kah, pshtetë m'stuhë e m'flatra t'rribës s'Murranit Sheston boshtin e moknes s'rrokullis'*: Këtu plotësohet përfytyrimi i Perëndisë, e cila duke qenë e mbështetur në stuhinë dhe në rrymën e erës së Veriut rregullon, vë në punë boshtin e rruzullit tokësor.

E ashtu n'atë dukë të rrebtë e t'perfrigueshme
Me 'i za, si tue ulrue, prej kepit t'Kruejes
Pa u thrrret shqyptarvet t'vet e u thotë "Ktu burra!
Ktu eni, o t'bijt e malevet! Shqypnija
Gjindet n'rrezik!" N'atë bulurimë ushtuene
Malet e fushat e Shqypnis; kreshnike,
Edhe nji çetë e vogë; homeridash,¹
- Burrash si motit veç qi i bate nana -
Për rreth tij mblidhen, e nën hije t'Flamurit
Nji be të madhe e bajn' e lidhin besën,
Se 'i pllame toket t'Atdheut s'ia lshojn Tartarit,
Po s'e lan para me gjak t'tij t'përdhosun.
T'forcuem me atë be, t'forcuem me shejtni tagresh²
E shpresën n'Zotin tue mbajtë e m'krah të vetin,
Me flamur kuq e zi zhdedhun përpara,
Poshtë errmorevet³ t'malevet t'thepisona
Si rreshme boret prej ndo 'i kulmi t'rryeshëm,⁴
Rrajn fulikare⁵ përmbi rradhë t'turqvet⁶;
Të cillt, prej s'largut tue ua pamun hovin,
Thonë se kulshedra me drangoj po u turret.
Edhe mnershëm nisë luftat Titanike.
Kah t'idhtat shpata, kah gjakbaset heshta
Çeken ndër shkndija me vringllimë t'trishtueshme,
E bubullojn henikë edhe gopedra⁷,
E vrrasin⁸ keqas të varruemt për dhe.
Kaq nji zhurmë, nji rropame e 'i vigmë e kombshme
Çohet për ajr të terratuemun pluhnit,⁹

1. *Homeridash* - homerikësh.

2. *Tagresh* - parimesh.

3. *Ermorevet* - rrëgalleve.

4. *Ndo'i kulmi t'rryeshëm* - ndonjë majë të thikët.

5. *Rrajn fulikare* - vrapojnë me turr.

6. *Rradhe* - ushtri.

7. *Henikë e gopedra* - topa të vegjël e të mëdhenj.

8. *Vrrasin* - lëshojnë thirrje ngjethëse.

9. *Të terratuemun pluhnit* - të errësuar prej pluhunit.

Qi rreth e rrethi t' tanë dridhet Balkani.
 Shkon, gjaku i kaja. T' tanë fusha e gjanë e Dibrës
 Me kurma t' zeshkët barbarësh asht mblue. Hidhet,
 Hingllon, trumhase. Kali i Skanderbegut,
 Kah thundra s' babete kthelltë¹ i humbë në dhe
 Të rijtun m' s' ikt' barbarit. M' dhambë bren buzën,
 Atëherë zot-madhi turqvet e pendohet
 Qi i ra kurr në and t' mësyjë Shqypnin 'mizore.
 E sheh, po, vetë gjakbasi, se rob s' bahet
 Ai dhe ku Flamri i zi valvitet.

1. *Kthelltë* - thellë.

DIANCIPACJONI I KOMBIT SHQYPTAR

(1920)

A. Pashk Bardhit O.F.M.

Ë kshtu sod, Pater Pashko, plot po t' mbushen
Pesë e 'izet vjet, ¹ se, zemërgzuem, pik' s' pari
Kij' n panjolle ² përmbi elter t' bekuem
I bane flije Atit t' Amëshuem,
E n' vnesh të t' ktij t' Lumit, rresht me tjerë Levita, ³
Per Atme e shejten Fe ti nise punën
Me fuqi t' kërthnesta.
Oh! Sa ndështrasha
E sa puna e papritne gjatë ktij moti
U ndërlikue mbi botë! Shka s' kemi pa
E ndi n' kto vjet! Kem' pa kunora e shkeptra
E frone t' larta n' llom ⁴ t' u rrokullisun;
Kem' pamun mbretent ngelë pa plang, pa shpi
E rrugave t' u sjellë: ata, të cillvet
Tërthorja e botës dikur iu duk e vogël,

1. Pesë e 'izet vjet - njëzet e pesë vjet

2. Kijn e panjollë - qengjll e pafajshëm.

3. Rresht me tjerë Le vita - së bashku me meshtarë të tjerë.

4. Llom - llum.

Për të përshim' madhin' e tyne; e ndie
 E pa na kem' si ajo hypokrizija
 E një diplomacije s' ndyt' - bakalle
 Mbarë Europën lau m' gjak, shkeli t' drejta,
 E tagre, e shka me t' shuguruem¹ pat nieri,
 E s' la kund besë as nderë për pa dhunue.
 Jo, po; në periudhë të ktyne vjetve
 Ternoi,² t' thuesh, bota ftyret, e sod t' bahet
 Se t' gjatë një epohë gjalluem na n' moshë t' njerzimit
 Por, po, se n' krisme e në rropame t' mnershme
 T' ktij kataklizmi t' shoqënis njerzore
 Fizjonomi nuk ndërroi as s' u pilue³
 Njaj ideali i ynë kombtar e shpresa
 E gjallë, se zojë m' vedvedi 'i herë Shqypnija,
 Stolisë me rreze t' lumënis s' përparshme,
 Madhnueshëm shtegut t' qytetnis' do t' bite.
 U rroposën mbretni dhe u zhdukën mbretën,
 M' tjera pahandrra,⁴ kurr der sod të ndieme,
 Kuni vend pesha e shoqënis s' njerzimit;
 Por ideali i yni s' u lkund, as nuk u thye;
 Ene a sod m' kambë, vigan, i atilltë, si s' parit,
 Kur tash pesë e 'izet vjet n' mend na u përftue,
 E me atë fillad t' vetin, t' kandshëm, të fuqishëm,
 Ambël, përshkon ai zemrat e shqyptarvet
 E i nxitë kah punët e mbara. N' kob të zi
 Sot njizet e pesë vjet kish' ngelë Shqypnija,
 E kjate, e dneste, e fryma n' los i xehej,
 Pa u gjetë kush mik, qi t' mjerën m' e ngushllue;
 Si njajo nanë e shkretë, qi shty prej mallit
 E pa e pa kush, n' ndo 'i mbrame kah prendvera;

1. T'shugruem - të çmuar.

2. Ternoi - ndërroi.

3. Pilue - ligshtua.

4. Pajandrra - parime.

prej shpijet del m' rreze, qi lshon hana,
Tue thekun kambën, shkon në rmaj e syfri
Vorrin të birit n' vaj e n' lot derdhë zemrën
Pa u gjetun kush, qi m' e pajtue kërcunen:
Pse as gurt e vorrit zemër nuk po kishin...
Mbi shkam të gjyqit ndejë i kishte anmiku
E pa dhimbë shpirtin me gërhanë ia lnuurte -
Me gerhanë t' robënis'. Të huejt m' krye t' vendit
I rrijsin pshtetë e tue dihatë prej vjamit,
Qi kishin vu me mirëdije t' saja,
I vejshin ligjë e gjyq, madje arsye i lypshin
Pse ishte ajo gjallë - ata, qi n' vende t' veta
Patën kenë gjuejtë me mollatarta ¹ t' kalbuna...
I huej shqyptari u rritte, edhe, ndër shkolla,
Ku i tredhej mendja nëpër gjuhë të hueja,
E ku mahitë me kuklla e rrypa letras
A tremë me qipuj, thopça e bubazhela, ²
Atdhen e kombin xete me mohue;
Përse aso kohe, si ti e din, n' ket dhe

Ish' faj me u quejtë shqyptar, e marre edhe ishte
Me folum shqyp. Mande' aso kohe kishte
Edhe një frohtë ³ shqyptarësh së dekun n' shpirt,
Fatzez përherë e t' shtypun krejt kah mendja;
Do njerz karabullakë ⁴ e kryematare
E ashtu të plojtë e t' ploshtë e dredhë kuk qafën, ⁵
Si kurmagjakë ⁶ të ban me mish gomarit,
T' cillit, tu' u poshtnue, porsi bubrreca t' ndyta
E' iqind herë n' ditë tue shitë Atdhen e fisin,
Zhargas bubrojsin për nën kambë të t' huejvet

1. *Mollatarta* - domate.

2. *Qipuj, thopça e bubazhela* - djaj, shtriga e qenie të krijuara nga fantazia.

3. *Frohtë* - bashkësi, turmë që kryen mbrapshti.

4. *Karabullak* - shpend uji, simbol i marrisë.

5. *Derdhë kuk qafën* - përkulur qafën.

6. *Kurmagjak* - suxhukë të mbushur me gjak të mpiksun.

E me lurtime¹ e poshtërsi të flligta
 Kryqërshin me u njitë m'do 'i shkallë të naltë, për t'cillën
 Zoti as natyra ata s'i kishte pre.

N'ketë kob, po, fshate² e n'ketë mjeri gjimote
 E mjera moj Shqypni, atëherë, kur s'parit
 Na u thamë shqyphtarve e mbarë botës s'qytetnueme,
 Se i Madhi i jetës, qi vran e kthiellit mbi shekull
 Ai për shqyphtarë Shqypnin' e kishte falun;
 Se marre, s'isht, as faj, as ishte kore³
 Me folun shqyp: se shqyp shkolla do t'bahej
 N'dhe tonë; se i hueji ndër ne mund t'rrite
 A si rrogat i yni, ase⁴ ndo 'i hera,
 - Po t'isht ai nieri i ndershëm - si zot punet
 N'punë t'vet: por jo në krye të vendit,
 Por jo me sy qi me sundue mbi ne:
 Këtu shqypitari vetëm do t'sundote
 E i hueji, pa fjalë, do t'shtrohej ligjvet t'tija,
 A se ndryshe për krahit jashtë me u qitun.
 Kto fjalë anmiqvet t'kombit tonë, a' e dijtne⁵
 Se nuk u ran për shtat: ishin kenë msjue
 Me hangër voe⁶ t'fërgueme ktu n'Shqypni -
 Te kjo ndriklla e hutueme, e nuk u bahej
 Me nry mandej, atje ndër vende t'veta,
 Kashatën n'shllirë;⁷ prandej ia nisën
 Disi me na shikjue tërthyerj, a gazin
 Herë-herë ne me na vrimun - njifarë gazit
 Të keq, a di, si ai gazi i neveritun
 I rrashtes s't'dekunit. Por kot, pse ujku

1. *Lurtime* - miklime

2. *Fshate* - ofshante.

3. *Kore* - kori, marre, turp.

4. *Ase* - ose.

5. *A e dijtne* - është e ditur, merret me mend.

Voe - vezë.

Kashatën n'shllinë - kafshatën në shëllirë.

S'trembej prej shoshet, edhe na s'u morëm
Për dokrra e për kërcnime t'tyne. Kokërr
U ndejem,³ me topuz t'arrsyes, n'dorë,
E me atë fuqi, qi shejtët t'drejtat tona.⁴
Na epshin⁵ ne, i thym, edhe prej Zotit
E jona duel, pse sod po ka Shqypni,
Jo, po, ka sod Shqypni e Shqypni t'lrë.
Shqypni t'pamvarshme e tamam zojë n'vedvedi
Njashtu si e dojshim na e s'e dote anmiku
Mandjej ka sod gjuhë shqype. Shqyp po flitet
Sod në Shqypni ndër t'tana, sa janë, zyret:
E jo veç se ndër shkolla msohet shqypja,
Por njerz me thija m'krye me cenë⁶ po nxiten
Me xanë sod shqyp, e namin - lumt-u goja!
Msuesat bihude, qi ndër kohë t'kalueme
I morëm veç me msim të gjuhvet t'hueja.
E prap - Zotit shyqyr - i hue'i¹ mbas sodit
Ai tjetër punë nuk ka me pasë n'Shqypni
Veç se me ble likura e shkeme²
Me shitë çubukë bylbyla dheut, ndo 'i basme
Për brandavekë, ndo 'i kukull fmiysh e tjera:
A se, rrogtar me ne, me ngulm hudra,³
Lakna, ndo 'i presh nëpër kopshtije tona:
Me bajtë kandilat, kur vorrojm ndo 'i t'dekun
Me dikë ndo 'i qiri n'kishë: surles me i ra,
Kur t'i thomë na; por jo ai ma mbas sodit
Me luejtë harushë ndër ne; me nrehë tureçkat
Për dash kumbona e karrapucakue,⁴

3. *Kokërr u ndejem* - me sy kokërr u qëndruam, ballë për ballë, pa u frikësuar.

4. *Shejtët t'drejtat tona* - të drejtat tona të shenjtja.

5. *Epshin* - jepnin.

6. *Cenë* - zell.

1. *Hue'i* - i huaji.

2. *Shkeme* - shqemë.

3. *Hudra* - hudhra.

4. *Karrapucakue* - tkurrur, në gatishmëri për të na e bërë të keqen në çdo kohë.

Porsi xhuxhimaxhuxhi, m' krye të votrës,
 Me mbajtë garuzhden, mbrendë ndër vorba tona
 E t' tanë undyrën ai me e zjerrë për vedi
 Pse do t' ia dijsh, se sod koha e Ballhutës¹
 Mbaroi n' Shqypni për t' gjith, e tash e mbrapa,
 Për posë shqyptarit, s' ka me i hecë kurrkuj
 Kunglli mbi ujë; po due me thanë, se kemi
 Na sod nji Atme t' lirë e të pamvarshme,
 Njashtu si dojshim na ë s' dote anmiku.

Por shka, se njaft nuk asht me kambë Shqypnin'
 Por se duen rritë, edhe shqyptarët, qi t' bahen
 Të zotit me e mbajtë Shqypnin'. Prandej arsyeja
 E lypë, qi, shk' asht shqyptar i pendës e i dijes
 T' ia shugurojë Atdheut fuqit' e veta
 E m' udhë ta vejë t' lumnis' e t' përparimit.
 Nji shtet, qi s' përparon, a i gja e shtime²
 E jetë të gjatë nuk ka.

Gajret,³ pra, At Pashko,⁴
 E si ndër sod, me fjalë, me msim, me pupul
 Ti për Shqypni u mundove, edhe mbas sodit
 Orvatu për Shqypni; pse me ndimë t' Zotit,
 E jona ka me dalë - do t' dalë e jona!

1. *Koha e Ballhutës* - koha e vjetër, kur gjeje plot syleshë

2. *A i gja e shtime* - është diçka e dështuar, abortive.

3. *Gajret* - kurajo.

4. *At Pashko* - Pashko Bardhi, të cilit j kushtohet kjo poezi në njëzet e pesë vjetorin e ushtrimit të profesionit, ishte shok i ngushtë i Fishtës, pjesëtar i Urdhrit Françeskan së toku me të, bashkëpunëtor dhe në shoqërinë "Bashkimi", në themelimin e "Hyllit të Dritës" etj.

PENG NDËRIMI

(1909)

Luigj Gurakuqit

I kandshe^m a' e plot shije

Nja' i lehtë zhumhur' ¹ qi gurra

Ep tue gurgllue nper hije

E neper rrajë ² e curra,

Ka' e argjantë lugjeve ulet

E puthë permallshëm lulet,

Qi si n' pasqyrë - rrije n' amë ³ t' asaj tu 'u kqyrë.

Asht edhe i butë e i kandshe^r.

Nja' i ⁴ ambëli fllad eret,

Qi ka ⁵ i qetët e i erandshem

Fryn neper ag prendveret;

Me landë shkon tue zhablluem ⁶

1. *Zhumhur* - zhurmë e lehtë, këtu gurgullimë

2. *Rrajë* - rrënjë

3. *Amë* - vendi ku buron uji

4. *Nja'i* - ai i

5. *Ka* - kur

6. *Me landë shkon tue zhablluem* - me drurët krijon një tërshëllimë karakteristike.

Ase me gji t'rituem
 Prej voeses s'qielles - të ndonji drandofilles,
 Ma e ambel, por, asht fjala
 E njaj miqsis s'vërtetë,
 Qi, kur t'na marrë vala
 E pellgut t'zi t'ksaj jete,
 Tue na ngushtue nder gjire,
 E ndiejm, e qi fatmire
 Zemrat na i kallë - me një shpëresë të gjallë.

Po, o Gurakuq, per mue
 E larta fjala e jote,
 Qi me Vargnim¹ m'ke çue,
 Kur zemra 'i herë m'ankote,
 Per mue kje ajo peng beset
 E kje per mue hylli shpreset,
 Qi shpirtin m'shndriti - zemerën ma flladiti

Oh! Po: ajo fjalë ngushllimit
 N'zemer ngjashtu m'ka ardhë
 Si voesa prej agimit,
 Qi bjen m'nji lil² të bardhë;
 E atëbotë, si kah prandvera
 Bijn vjolca e lule tjera,
 Njashtu mendimet - patën u'mue burime

Po, atëbotë për atme e fe,
 Per punë të hijshme e t'mbara
 Zemra ma fort m'u xë,³
 E ma fort se perpara
 Me shpirt un Zanës iu trová,

1. *Vargnim* - "Vargnimi në gjuhë shqipe" - traktat metrik i botuar më 1906 në Napoli nga Luigj Gurakuqi, me pseudonimin Lekë Gruda. Librin e shoqëron një poezi safike "Pengu i nderimit" kushtuar njeriut e poetit të adhuruar, shokut të afërt, Fishtës. Poezinë me të njëjtin titull, Fishta e boton për herë të parë në vëllimin "Pika voese", 1909.

2. *Lil* - zambak

3. *M'u xë* - m'u ngroh

Edhe njetë burrë këndova,
Qi n' flakë t'barotit - mbet per tokë t' Kastriotit
Pra, i drejtë në kjoftë se moti
Krejt za'n s'ma qet n'harresë¹
Fjalës sate (e cilla m'ploti)²
Zemrën ma t'ambël shpresë,
Se 'i kohë dikur ma e bardhë
Shqypnis' ka per t'i ardhë).
Un me evari - per nderë, po, do t'ia di
Prandej, per peng miqsijet
Kam da me t'i kushtue
Kto ushtrime poezijet,
Qi ti, (due me shpresue),
N'kursend s'ke për t'i ba,³
Sado qi s'duhën gja:
Pse m'to pa da - mue mik ti ke me m'pa.⁴

1. *Krejt za'n s'ma qet n'harresë* - nuk e mbulon në harresë vlerën e veprës sime.

2. *M'ploti* - ma mbushi plot

3. *N'kursend s'ke per t'i ba* - nuk ke për t'i shpërfillë

4. *Pse m'to pa da - mue mik ti ke me m'pa* - sepse, në këto poezi do të shohësh të pasqyruar shpirtin e mikut tënd besnik.

Zgavër kerçikët e plasaritët shtanguem - shtangur gjymtyrët në formë të harkuar, të ngjashme me zgavrat

e plasaritët - të plasaritur, të bërë plasa-plasa

BURRNJA

(1921)

Qitë dhambët përjashta, porsi lata t'prehta
Zgavër kerçikët e plasaritet shtanguem
Kosen pështetun permbi kocka t'ngrehta
T'cepit t'shpulpuem,¹

Atje n' moje² t'mjerueme t'rruzullimit,
Zymtë e me 'i hije t'trishtueshme, t'permnershme
Lshue krahve 'i haver³ t'zezë, si re thellimit,
Rrin Deka e tmerashme.

Prej avisit⁴ t'humnervet t'zgavrrueme
Këthelltë në rashedë të that', plot mizori,
Të hapët tërthoren e natyrës s'krijueme
Kundron në mni,

1. *T'cepit t'shpulpuem* - të supit të krahëve që i ka rënë mishi dhe i kanë dalë kockat e zhveshura.

2. *Moje* - vend i lartë, mbizotërues.

3. *Haver* - mbulesë

4. *Avis* - humnerë, të përqethet - acar, të ngjethur, të ftohtë.

Mrizi i Zanave

E idhtë asa' i kercnohet. Nji t'perqethët
Acar, atë botë, natyrës i shkon, n'per tejza,¹
Amull² të cillët mbrendë ia ngurron të njethët
E jetës ndër fejza³

Me u zbe nisë rrezja shi n'krue t'vet t'shkëlqyeshëm
Bres dryshku njeshet⁴, n'at shauret⁵ mbi rrota
Së moknes s'rokullis e boshtit rryeshem
I vjen rreth bota⁶.

Felgruemun njerzit nën tiara⁷ struken;
Për nën kunora pshtimin⁸ ata lypin!
Depertojn ret' e nalt kah qiella zhduken;
N'angrra⁹ t'dheut zdrypin.

Por kot. Mizore ajo kosë t'vet kah siell,
Shungllon thellimi per nen kupë t'Empirit;
Gjarpën rrufeja lvetet neper qiell
E nën kambë t'nirit

Kthellë shpërthen gjini i tokës. Tue bulurue
Gungson¹⁰ vullkani zhari, flakë e shkndija;
Tallaz m'tallaz nisë deti me gjimue,
Ulron stuhija.

1. *Tejza* - inde

2. *Amull* - ujë që vjen vërdallë në të njëjtin vend, vorbull

3. *Amull të cilët mbrendë ia ngurron të njethët/ E jetës ndër fejza* - vorbull që mbrendë ia mpiks gjallërinë, frymën e jetës ndër damarë natyrës

4. *Bres dryshku njeshet* - gërryes ndryshku këmbëngul në punën e vet për të prishur rrotat e mokrës së rruzullit

5. *Shauret* - çudi e unerrshme.

6. *Boshtit rryeshëm i vjen rreth bota* - me vëshurësi, tepër ngadalë bota sillet rreth boshtit, sepse mokrën e tij e ka ngrënë ndryshku i vdekjes

7. *Tiara* - kurora (është fjala për ato të mbretërve, perandorëve).

8. *Pshtimin* - shpëtimin

9. *N'angrra* - të përbrendshme

10. *Gugson* - gogësin

E para dekës, atë herë, bijn rob e moreta;
 Shkrehen mbretni, qytetet kullm rroposen;
 Shuhen krenija, po, dhë shkimet jeta
 Ka' ajo sjellë kosen

t'poshtrat me t'epat vise pshtiellen n'vaj,¹
 E mnertë kah kosa cepit t'dekës të shkulet;
 Kah m'kerdhoklla londitë² kerçiku i saj
 Shekulli përkulet.

Vetëm s'përkulet para dekës njai trimi,
 N'zemër të cillit nuk randojn punë t'liga,
 E qi s'e ndalë, ku atë ta lypë perlimi,³
 As paja, as friga.

Për nën mburojë t'ndërgjegjes s'vet t'kullueme;
 Atje n'kufi t'Atdheut ase në truell
 T'elërit shejt, pa u tutë, ai dekes s'shëmtueme
 I rrin kundruell.

Përpara tij shkon moti rreth tu' u endun:
 Vjen fati i nierit tu' u termue pa da;
 Tash mbreten n'burg, tash shkartha⁴ m'fron t'përmendun
 Kanë për t'u pa.

Por, ngulë ai synin m'ideal t'naltueshëm,
 Si i kep, qi vala s'mundet n'det m'e lkundun,
 Sido qi t'dajë ndeshtrasha e dheut t'mjerueshëm,
 Ngelë m'vend pa u tundun.

1. t'poshtrat me t'epat vise pshtiellen n'vaj - pushteti i vdekjes bie njëlloj si mbi njerëzit e zakonshëm, edhe mbi shtresat e larta.

2. Londitë - lëkundet, merr hov

3. Perlimi - detyra

4. Shkartha - shërbëtorë

Mrizi i Zanave

Jo po: as n'flakë t'armvet nuk jeton ai sye,
As Ëuzës s'humnerës nuk i dridhet themra:
Shekli, po, mbarë me pastë për t' u shpërthye,
S' i ban lak zemra.

Rekton mbarë jeta për nën fyell t'kerçik'e¹
Të dekës s'shëmtueme, s'përmneshme, mizore:
Vetëm Burrnija - një Burrni çelike
Asa' i rrshet dore.

1. *Rekton mbarë jeta per nen fyell t'kerçik'e* - die na agoni, rekton jeta nën gjymtyrët...

GJAKSORVET

(1899)

Ndalnju! Ku veni, burra?...

Pash Zotin, Ishoni hutat!

Pse tepër gjak asht derdhun,

Pse tepër bajtë kem' futat:

Prej vaj' na asht marrun zani...

Medet, o qiellë, medet?

A thue nuk jemi vllazën

T'njaj atmje t'tanë ritë n'prehën,

T'tanë t'quejtun në një emën?

A thue, kështu do t'xehen,¹

Ata qi 'i gjuhë e 'i doke

E 'i gjak kanë bashkë e 'i mbret?

Ah vaj! Rrjedhë vala e Drinit

T'tanë gjak - ah! Gjak shqyptarit...

Kush kje, kush kje ai mizori,

Qi pushkën rroku s'parit

E duerët tash don me i zhye

Në gjak t'vllazënvët kot?

1. Do t'xehet - do të grinden, vriten

Ah! Kjoftë mallkue prej Zotit!

E vejë atij i mbetët grueja
Djali i njatij t'përbuznit
Veshun me zhele t'hueja,
Kerkoftë nper dyer të shekullit
Pa u gjetë kush me i dalë zot.

Jo, jo, se ma prej sodit

Themra e gjaksorve e mnershme
Tokën nuk do-ta shklasë,
T'cillën n'at kohë të ndershme,
T'Parët tonë, rrebtë tue luftue,
E shunguruen me gjak.

Atje nën vapë t'Saharës,

Ndër luaj e pardha¹ jetën
Mizuer, kush don me e shkimun
Në gjak të vllazënve eten,
Atje, pa kenë vajtue,
Mbaroftë i namët për lak² ...

Djelmt tonë, - ah kob i zi!

Djelmt tonë e Arbnis' uzdaja,
Të cillt dërgue i pat qiella
Për me mbarue punë t'mdhaja,
E vllazenve i muer pushka
E kalbën sod në vorr...

E kanga nder ne shuejti,

Porsi n'nji shpi dalë fare:
Më thirr nder hatlla mblue³
Lahuta është shqyptare,
E por shejzeza⁴ qyqe
Shqyptarve u kndon n'oborr...

1. *Pardha* - leopardë

2. *Per lak* - për litar (i mallkuar të bëjë vetvrasje në litar)

3. *Me thirr ndër hatlla mblue* - më blozë është mbuluar ndër hatulla

4. *Shejzeza* - kobndjellësja

Dridhu, gjaksuer i mnershëm,
 Se t'erdh i zi rreziku!
 Se nëpër terr, nja, ¹ t'cillit
 Kur i veton qerpiku,
 Dridhet n'themel t'tanë sheklli,
 Kundra teje po vjen.

I zi e i perfrigueshëm
 I prin atij thellimi:
 Ftyren ia zblon vetima,
 T'cillën ia ndezi idhnimi;
 Tue bumbullue rrufeja
 Raven atij ia then. ²

Me zhgjeta të frigueshme
 Doren Ai e armatisi;
 Qe, se edhe e rrebtë duhija
 Idhun mbi ty tash krisi,
 E 'i det të zi ankimesh
 Përmbi kryet tand dikon.

Qe, se edhe vala e mnershme
 Perpin me gjirë t'veta
 Shpin tande prej themelit;
 E grueja e jote e shkreta,
 Fmin' tu tue mbajtë nen sjetull,
 Nper valë kot pshtim kërkon.

U dha mbi ty tash gjyqi,
 E zhgjeta e frigshme e Zotit
 Mbi ty vjen tue fishkllue...
 Rrzou, o i pashpirt! Pse q'motit
 Pat thanë një Zot: do t'bieje
 Kshtu, nierin m'tokë kush vrau. ³

1. Njai, Atij - Zoti, Zoti

2. Raven atij ia then - Rrugën atij ia çel

3. Di t'bieje kshtu, nierin m'tokë kush e vrau - do të bjerë kështu ai që njeriun e vrau.
 Sipas thënies së Shën Pjetrit: "Të gjithë ata që të kapin shpatën (për të vrarë), prej shpatës do të mbarojnë.

Mrizi i Zanave

O Zot, pse kaq vonove
Gjaksorin pa ndëshkue?
E, dersi ky mizori
Gjak vllaznesh pat dikue,
Kot landë rrufeja e jote
Pse bjeshkavet por çau? ¹

1. *Kot landë rrufeja e jote...* - kot rrufeja e jote çau drurë të pafajshëm bjeshkëve, kur mund të qëllonte gjaksorë.

MESHTARI I MALCISË

(1909)

Asht natë, e rreh veri
Termales s' rrëmbyeshme
Njaj rave së thyeshme
Kush njetet, i mjeri?
N'për krepa - me thepa;
Thiu i egër me bisha
Ku 'rvatet ¹ ndër pisha?
Ka nami ² kshtu qilli,
Qi bjeshkvet rreh drumin
N'ketë kohë, qi ban gjumin,
Po, robi se i cilli ³
E i pasni - e i papasni
Ndër troje rrin t'veta: ⁴
Ai kapet përpjeta?
A'i shuemi a' meshtari,
Qi atje ndër malcina,

1. *Rvatet* - orvatet

2. *Ka nami* - kë mallkoi

3. *Se i cilli* - secili

4. *Ndër troje rrin t'veta* - rrin ndër troje të veta, në vatër të vet.

Mrizi i Zanave

Ku gjyq asht martina,
Ku i fort asht bujari,
Ai veten - e shndetën
E shkrin për fe t'lume
Prej qielllet t'dërgu'me

E thirrën me shkue

Ke nji, qi perbri
Veç deken tue ndi'
Dishron me pajtue
Për t'thanme - e për t'lanme,¹
Për vepra e për kshillë
Me t'Bukurin e qill'e.

E çohet i ngarti

Prej shtroje vobsijet.²
Ku, i lodhun krezhmijet,
Pushote atij shtati
Mbi kashta - të vrashta,
E krepit ai ngjitet
Përmallshëm kah pritët.

Ehu! T'forta mendime

I biejn tash mbi krye
Kah, raven tue thye
N'për borë me kambë të ngrime
Terthores - e rrmores
Shkon natën pa hanë,
Gjurmë gjakut tue lanë.

Tash gzimet shpijake,

Tash n'mend i bjen shkolla
Me msime të holla,
Ku zemra zamake
I gzote - aso bote
Me letra e me Ungjilla

1. *Per t'thanme - e për t'lanme* - për punë të thëna e për të pakryera.

2. *Vobsijet* - vobekësie, varfërie.

Njatë pagje ¹ qi nep qilla;
 Et'prujtunt e t'shamet
 Mendon n' per shkreti
 Me t'cillat ati
 Ky shekull ofshamet
 E msimet - e urimet,
 E psimet per fe
 Përligjet n' ketë dhe.

E shan ai me veti;
 - E ndiejn Hy'i e malet - ;
 Por rrugës ai nuk ndalet,
 Por gjurmën s' dredhë njeti, ²
 Veç shpatit - për s' gjatit
 Ke i ligu me mallë
 Ve' shpresën m'ia njallë ³

Gajret! O i pushtueshëm
 Zyrtari i shëlbimit, ⁴
 Gajret! E njerzimit
 N'terr t'shekullit t'trishtueshëm
 E t'errun - e t'djerrun
 T'bardhë shpresen ti ndezja,
 Ka' e diellit vjen rrezja.

Ti flaka je e Ungjillit
 E cilla do të ndrise
 N'për male, mbi fise;
 Ti lajmi je i qillit
 Qi t'vetmin - e t'mbetmin
 Do t'mkambë të mjerin,
 Lott sysh do t'ia terin.

1. Pagje - paqe

2. Njeti - gjetiu

3. Ke i ligu me mallë/Ve' shpresën m'ia njallë - Te i sëmuri gjithë përkushtim shkon që t'ia ngjallë shpresën.

4. Shëlbimit - shpëtimit

Mrizi i Zanave

N'per ty, po, me kija
Kullotë e me dele
Sod uku n'zabele,
Si foli Izaija¹;
Pse i dashtun - e i drashtun,
Shkrehë armët, ti, mizore,
E mnin shuen gjaksore.

Ndër vese të veta
I kalbun krenari
T'qestisë ty, qyqari;
Por engjui e mreta,
Por t'dijshëm - e t'vijshëm
Por mendet e mbara
T'perkulen përpara.

Gajret! Pra, n't' vishtira,
Qi hjekë për Fe t'lume
Pse jetën e gzu'me
E amshuemja ty e Mira,
Qi Prillin - e dillin
I ban me gazmue
N'Parriz t'ka shenjue.

1. *Izaija* - I pari ndër katër profetët e mëdhenj, simbol i gojëtarisë.

MBI VORR T'A. ALOIS PALIQ, ¹ O.F.M

(1914)

Barbarët... e mbytën! E pra
Ky 'i dhunë kurrkuj s'ia bani;
Nuk bani kand me ka:
Per t'keq s'i duel kurr zani;
Per atme e shejtën fe
Punoi me t'drejtë m'ketë dhe.

I vorfni, pa prind mbetun,
Qi kjan per bukë i mjeri,
Te ky shujten ² pat gjetun:
Ky lott prej sysh ia tëri,
S'e la nen dhunë me fsha ³
E at e mamë iu ba.

Pse pra me e mbyttë?... Tradhtari,
E gjaksi e i patenzoni ⁴

1. *Luigj Paliqi* - prif françeskan i vrarë mizorisht më 7 mars 1913 nga ushtria malazeze në Janosh të Gjakovës. Poezia shkruhet në përvjetorin e parë të rënies.

2. *Shujten* - ushqimin

3. *Me fsha* - të ofshajë

4. *Pantenzoni* - njeriu pa parime morale

Mrizi i Zanave

E i trishtueshmi kusari,
Qi s' njeh se shk' asht zakoni,
Kah t' duen ata po mbajn:
Pse kshtu me e mbyttë t' pafajn' ?...

Por, po; per shkja të prujtun
Isht' ky n' dy faje zhye,
Qi ndryshej nuk ka mujtun
Veç se me gjak me i shkmbye:
Shqypnin' dote t' lirueme,
E fen' s' ndrrote t' bekueme.

E per këtë punë mizori,
Ushtari i Malit t' Zi
Qi mshirë s' i njeh krahnori
Heshtën ia nguli n' gj:,
Edhe me te të ngratit
Zemrën shporoi ai fratit.

U rrzue sherbtori i Zotit
- Heu! Si nuk plasi djerri!
E syt për t' gjatë t' motit
Ndërmjet anmiqve i erri; ¹
Gjaku prej varrvet t' ngrata
Gurglloi mbi buca t' thata

O Perëndi i amshuem,
A thue tu' i vu kje trollin ²
Ndo' i rruzili ma t' lumnueshem,
Qi per nën qiellë mund t' ndollin
Kso punësh mbi ftyrë t' ksaj bote,
Pa shkrepun mnija e Jote?

Që, shkja, harlisë krenijet,
Meshtarët asht tue t' i mbyttun;
Lterët tu, seli hyjni jet,

1. I erri - i mbylli përgjithmonë

2. A thue tu' vu kje trollin... - A thua ishte i zënë duke krijuar ndonjë rruzullim
lumtur, që nuk vure re e nuk ndëshkove të tilla vepra kriminale.

Me gjak asht tue t'i zhytun:

E rreftja e Jote kisha

Por rrrzon, e veç çan pisha!

As gjaku, pra, i meshtarvet

As gurt e eltervet tue

S' mund rreshkan¹ mshirë shqyphtarvet,

Nuk mujtkan mnin' me t'zgjue?

E fatin e Shqypnis'

E lankan n'dorë t'shkjenis'?...

O e mjera, moj e mjera

Shqypni, se keq ke ngelun!

Se mirë, moj, ty t'thau vera,

Qysh se shkjav asht tue t'shkelun

E tue t'poshtnue pa dhimë,

Tue t'lanun n'vaj e n'britmë.

T'kanë rrahë gjithkah me topa,

Tue t'djegë e tue t'shkrumue;

T'kanë damun copa-copa,

Si t'ishte pa zot lshue,²

E shk' asht ma fort per t'kja,

Me dorë t'Mbretnive t'Mdha.

O Zot! O Zot! mos tjetër

Për këtë pleqni tradhtare,

Qi Europa, rrence³ e vjetër,

Bani mbi tokë shqyptare,

Deh! Ti mos len qi niri

Kshtu ta dhunojë pa hiri.

Veç m'ty na e kemi shpresen

Se 'i ditë Liri mund t'shohim;

Pse nierit fjalët e besën

Fort mirë sod po ia njohim:

1. *Reshkan* - habitorja e foljes resh, sjellkan

2. *Si t'ishte pa zot lshue* - si t'ishte lënë pa zot.

3. *Rrence* - gënjeshtare

Mrizi i Zanave

Ai syt s'i prir kurr njeti, ¹
Veç ku mund t'gryejë per veti.
Prandej, o Zot, prej qiellit
Ti priri syt mbi ne,
E ban qi puna t'kthiellet,
Si asht mirë për atme e fe;
E gjaku i ktij meshtarit
T'kjoftë falë për komb t'Shqyptarit.

1. *Ai syt s'i prir kurr njeti* - vëmendjen nuk e përqëndron gjetiu, tjetërkund.

NJIJ MISJONARI FRANCISKAN

(1909)

Prej hijesh s' Apeninit,¹
Thirrun prej Parrizit,
Nën petka t' Serafinit
T' Vobektit Shejt t' Asizit,²
Po del një djalë i ri
Plot Fe e plot dashtni.
I fortë me dije e kndime,
Adrjen³ ai çan kumbuese
E n' per t' egrat thellime
T' njaj valës s' pafund, shkumuese,
Kapet si Ejll te bregu,
Ku është n' vorr Skanderbegu,
E qe, se i shtrohet para
Nji tokë e grisët, mizore,
Ku eshten punët e mbara,
Ku i drejti dnesë perore,

-
1. *Prej hijesh s' Apeninit* - Misionari françeskan ishte i dërguar nga Italia për të ndihmuar mbarëvajtjen e kishës katolike françeskane në Shqipëri.
 2. *T' Vobekut Shejt Asizit* - Shën Françesku prej Asizit, themelues i françeskanëve.
 3. *Adrjen* - Adriatikun

Mrizi i Zanave

E ndien si nana kjan,
Kur vllau të vrasë vllan.
Përshkue me 'i mnerë t'shejtnueshme,
Rrokë n'dorë krygjen e lume,
E me njetë shpresë t'ngushllueshme,
Qi vjen prej jetës s'amshueme,
Lajmtar i fjalës s'Zotit
Bjen proneve t'Kastrjotit.
N'dorë me njetë shej shelbimit
Bjen maleve t'Shqypnis',
Tue nxjerrun njerzt verbimit,
N'Fjalë t'ambël t'Perëndis',
Kah t'shklasë ai, dridhet ferri,
E hupë padijeja e territ.
S'a 'i lum, jo, njaq i rrmYESHËM,¹
S'a i shtek i grisët ndër male.
S'a 'i vend kund njaq i thyeshëm,
Qi hovin nuk mund t'ia ndale:
S'e ndalë thellimi e rreftja
Kahdo ta lypë Feja,
Si gjith'e drandofilles,
N'ndo 'i nade kah prandvera,
Qi i njomi vöesa e qilles,
I lmon e flladshme era,
Njashtu biejn fjalët e tija
M'zemra, qi ngrofë Shqypnija,
Tash ballët ulë krenare
E mnit 'pajton e gjaqet;
Tash mendes tamahqare
S'arsyeshmes ia ven caqet;
Mson t'vorfnit me i njetë dorën
E dlirtë me ruejtë kunoren.

1. *S'a i lum, jo, njaq i rrmYESHËM...* - S'gjendet ndonjë lum i rrëmbyer, ndonjë shteg i egër, ndonjë vend i thyer që atij të mundet t'ia ndalë hovin.

Kur, lodhë prej zyres s'lume,¹
 Pushon ndo'i ditë motmotit
 N' vetmi t'ndo i qelës s'shkretnueme,
 Ai lavde këndon Zotit
 Me 'i za si Engjëll qillit
 N' valle t'amshueshem t'Prillit.

E atij me valle t'veta,
 Kur çilin dheut zymbylat,
 N'per lisa t'njomë, e mreta²
 I bahen jeh³ bylbylat,
 Tu' i kndue përmallshëm t'Lumit
 Qi t'jetës u fali t'gzu'mit.

Ati edhe na me zemër,
 Sod qi a' e dyzeta verë,
 Qi s'parit vuri themer
 N'ketë Shqyptari t'mjerë,
 Po i kndojm na, tu' i fatue⁴
 Shka, t'mirët mujn me dishrue.

Njai, qi asht mbi Kerubima,
 Qi hyjt muell⁵ qielles si zalli,
 Qi ballin me vetima
 Diellit dikur ia kalli,
 E t'shekllit mban terthoren,
 Mbi krye ia mbajët Ai doren.

E kur, prej pune i lmekun,
 Qatje n'ma t'largtat mote
 T'jetës s'vet ta kryejë shtekun
 E t'dahet prej ksajë bote,
 Ai shkoftë me gzuemun filli
 Ku ndritë i amshueshëm Dilli.

1. Kur, lodhë prej zyres s'lume,... - Kur, lodhur prej detyrës së shenjtë...

2. Mreta - mare.

3. Jeh - jehonë

4. Tu i fatuei - duke iu ndjellë fat

5. Muell - mbolli

PËR PAQË T'EUROPËS

(1916)

Kthellet për nën kupë të qiellvet

Nji tym i shpeshtë asht dyndun,
E dhen' përmmershëm kand e kand tundë gjama,
Alpe edhe karpa shungllojn frigueshëm;
Rrposen qytete, biejn mbretni t'permenduna
E njeri e gjaja shuhen;
E atje, ku thojshë se t'harruemet vrrije
T'Elizit¹ rishtas përmbi dhe bleruene,
Atje sod ka veç vorre,
E gjaku i njerit gurgullon si rrkaja
Mbi shtoj t'mjeruem, kah rrmben

prej bjeshkvet t'mdhaja.

- A mos asht dita kjo ma e mbramja e shekullit,
N't' cillën arsye Gjyqtari
Do t'i lypë rruzullimit
Per t'shkelunen prej si' hyjni qiellore:²

1. *Vrrije t'Elizit* - vise të Fushave Elize, vend i bukur i banimit të shpirttrave të pafajshëm, sipas mitologjisë greke.

2. *Për t'shkelunën prej si' hyjni qiellore* - Për arsye se njerëzimi u ngrit kundër Zotit (Zoti u shkel prej tij, prej njerëzimit.)

Per gjak mbi dhe t' dikuem;
Per lot nanash e t' vorfensh pa bukë mbetun,
E për t' drejtin pa gjyq nën kambë t' poshtnuëm?
- O luftë tri herë mizore,
Se shum na i reshe ti mbi shekull kobet!
Se mbrapshtë prej teje dhanë asht p' rherë njerzimit!
Ti kje, po, ajo qi shkime,
Gjithshka ma t' hijshëm pat ndërtue e t' madhnueshëm
A burrnija teutone,
A bujaria e galvet,
Ase kultura e Albhonës¹ e urtija austrianvet:
Qi njerzt kshtu i çorodite,
Se atje, ku 'i Dante, a nji Shekspeare, a 'i Goethe

Nji Buonaroti, a nji Mozart na i shfaqën
Bukurit' e Parrizit,
Atje Ottentotti,² thue, shkon sod tue ndjekun
Shkerbët³ e egera. Shue kjoftë barbari
Shue kjoftë, po, njai, qi i pari
Armët kavatoi⁴ mizore
E forcën tagër bani,⁵
E m'rrashta njerzsh selin' qi vu mbretnore!

O zemra e shungurueshme e Jezu Krishtit,
Pshtona: Po hapim! Dhimbë po a s'ke për t'ngratën
Europë, ka' e sheh kshtu la me gjak? Mostjetër⁶
Fmija le t'dhimben, qi po i sheh se uje⁷
Ndër duer t'nanavet t'veta

1. Albiona - emri i vjetër i Britanisë së Madhe
2. Otentotti - fis jugafrikan
3. Shkerbet - bishat e egra
4. Kavatoi - shpiku
5. E forcën tagër bani - e forcën e shndërroi në një ligj (parim)
6. Mostjeter - në mos tjetër
7. Uje - nga uria

Shkimen si lule t' njoma,
Kur t'thatt¹ i merr. Ah, po, ndër tjera mote
Tjetër kujdes ndaj fmin,² po thonë, ke pasun:

Dikur atje n' Ninive,³
Veç prej dhimbe ndaj t' bardhën⁴ shpresë t' njerzimit
- Ndaj fmin⁵ e vogël, po, Ti, Zot tue kenun,
Der fjalën Tande shndrove
E nëpër fmi dhe prindt e tyne i pshtove:
Ndër mend, pra, o Zot, le t' biejë
Sa djersë e gjak kta fmi Ty t' kanë kushtue,
E mos premto, qi ata, të cillët nuk njohin
Ende ka' a' e djathta a e rrmakta,⁶
Ndëshkime t' vuejn për faje
Qi vetë s' i banë. A nuk po sheh si t' mjerat
Nana t' mbetuna t' veja e n' zi t' mbërthyeme
E tu' u lnuerë⁷ ftyret para Teje ngasin,
Ndimë edhe mshirë me lypun
Për fmi të vet - për t' amblin gjak të zëmrrës?
Deh! Për kto nana t' shkreta
T' kesh dhimbë, o Zot! Ti vetë, po, nanë ke pasun,
E Vetë m' atë mal t' Kalvarit
Pezull prej Krygjet Ti ke mujt me pamun
Se shk' asht, p' r' i zemër nane
Me mbetë pa djalë! A thue
Mizore sod je ba e butë e e ambel,
Si motit, Ti ma s' je?
Jo, jo! Ma para ngrihet akull deti,

1. *T'thatt* - sëmundje

2. *Tjetër kujdes ndaj fmin...* - tjetër kujdes ndaj fëmijëve

3. *Ninive* - kryeqytet i dikurshëm i Sirisë

4. *Ndaj t' bardhën* - ndaj së bardhës

5. *Ndaj fmin* - ndaj fëmijës

6. *E rrmakta* - e majta

7. *Lnuerë* - gërvishur, me gjak

Se ftohet mshira e Jote
 Ndaj t'shuemt, ¹ qi dnesin ndër travajë t'ksajë bote.
 E di, se t'kqi na jemi,
 E se' dhe tepër keqas fye na t'kemi;
 Por prap n'mjes nesh ndër mija s'kqish mund t'gjindet
 Ma se nji i mirë. Po e xam, atje mbi Tiber
 Ke mkamsin ² Tand, për t'cillin vetë na fole
 Se aj asht goja e s'Vërtetës: ke përmbi Donaj ³
 Nji tjetër plak t'nderueshëm,
 Qi hijshëm thijat njeshë me kezë lari
 Të korrana prej mbarë njaj bote s'mujtne,
 Sot m'gjuj përpara Teje
 Me zell e dashtni Feje
 Vehten, e Shpin' e 'i Monarki t'pushtedshme
 Ty bujarisht T'i fali:
 E ke Princat e Kishës, të cillt me dije
 E me urti jete shejtën Fe t'stolisin.
 Ke mbasandej me mija
 Meshtarësh e Rregulltarësh, të cillt jo vetëm
 Për nen lemaje t'hjedhta ⁴ e të madhnueshme
 Me jone t'ambila palë - e palë t'përshndesin,
 Por ndër shkreti, edhe t'egrin msojn me kndue.
 Se e butë Ti je e përvujtun,
 Se Ti gjithmonë ke ruejtun larg rreziku
 T'devoçëm. Janë vashat prap, qi flije
 Ta banë m'therore lulen e pastris
 E qi m'balçem ⁵ t'dashtnis',
 N'flakë tande qi e goditen,
 Dhimbat e varrët ia zbusin t'ngartë njerzimit.

1. *Ndaj t'shuemt* - ndaj t'shuemve

2. *Mbi Tibet ke mkamsin* - Në Vatikan ke Papën

3. *Përmbi Donaj* - Danub

4. *Lemaje t'hjedhta...* - harqe të larta të kishave

5. *Balçem* - balsam

Por edhe n' mjes tallazeve t' ktij sheklli
Ke asish, qi gjith hollimin
E mendes s' vet për Ty me shpresë e truejtn
A m' tryeza t' njyme ase nder vjersha t' ambla:
Qi të vorfen, kafshatën e dajn' gojë,
Për me t' u ngrehun templla² edhe therore.
Po a nuk po i sheh, moj Zemra e shungurueshme,
Sa t' gjata e të madhnueshme
Lshojnë hijet kishat,
Nepër qytetet t' ksajë Europë t' shkretnueme?
Po, a 'imend, thue ke për t' lanun,
Qi grykëzjarrtat gopedra
T' i rrosin kishat, T' i shëmtojn përmenershëm
T' devoçemt tu? Ah jo! Ti qi Abrahamit³
I thae, se vetë Sodomën⁴ kish' kursye,
Po t' kishin ndodhë dhetë t' drejtë përmbrenda sajë,
Ti, po, se s' ke m' e lshue,
Qi mbarë sod n' vorr të shuhet
Nji kishë Shejtensh, prej Teje m' kambë ndërtue.
Po, po; Ti sod, o gurra e dashtnis' shejte,
Lshoj fashë zemrat e njerzvet,
Vllaznoj popujt e mbreten,
E ban qi paqa vrik t' na ngushllojë jetën;
Pse bota mbarë, atëherë, kah len e kah merr dielli
Ka me t' lāvdue me t' ambla jone t' reja,
E ma e kërthenesët ka me lulzue prap Feja.

1. *Tempulla* - tempuj

2. *Abrahami* - patriark e themelues i popullit ebrej

3. *Sodoma* - qytet i lashtë i Palestinës, rrënuar njëherësh me Gomorrën prej forcave natyrore

SHQYPTARIJA E QYTETNUEME

(1929) -

Kangë melodramatike

NË RASË TË PESDHJETVJETORES SË NDËRTIMIT
TË SHKOLLËS SË STIGMATINËVET NË SHKODËR¹

ORA E SHQYPNISË

ZANA E MADHE

KALJOPE

TALJA

KLIFE /

TERSIKORÉ

URANJE

EUTERPE

SILJA

ERATO

BORA

BJESHKA

SHTRIGAT

FLOÇKAT

TË LUMET E NATËS

VALJA

PUNA NDOLLË² n' HELIKONË

Mriz në mal të Helokonës. Kroni Hipokrenë³ Pegazi tue kullotë rubinavet.

Stinë prendvere. Ndihet një gurgullim bylbyli.

1. *Shkolla e sigmatinëve* - Shkollë fetare katolike për vajzat

2. *Ndollë* - ndodhë

3. *Heliluna, Hipokrene...* - toponime të mitologjisë

ZANA E MADHE

Ç'po vallzon njaj zogu i verës
N'p'r ato hije mbi çurila!
Se ç'po lot aj fhadi i erës
Me ato lila e karafila!
Se edhe mali ç'asht stolisun
N'gjeth e n'bar e n'gjithnduer¹ bime:
Fusha n'lule asht krejt qendisun,
Hupë ka bregu ndër blerime
Po shkojn flutrat tue flutruë,
Lvisin dejkat² poshtë-përpjeta;
Ka nisë qyqja m'rrem me kndue,
Lulë m'lule kullotë blea.
Neper rrajë e nëpër curra,
Kahë dikohen³ kjartë si argjani,
Gurgullojn proje edhe gurra,
Turtllit n'mal ç'po i ndihet zani.
Kep më kep po kërcen dhizi,⁴
Hidhen kingjat marrin shtoj'n
Mblidhen tok barit te mrizi
Se ç'po kndojn - se ç'po lodrojn,
Se ç'po i bijn, oh! Fyllit-o,
Se ç'po i bijn zamares-o,
Tue nzitë - tue u ngjallitë⁵
Njani tjetrin tue mahitë

1. Gjithnduer - gjithëfarë

2. Dejkat - dallëndyshet

3. Dikohen - rrejdhin

4. Dhizi - keci

5. Ngjallitë - gjallë:uar

Herë me romë tue u shpotitë,
 Tash tue u lye mollzash me kingel,¹
 Tash tue luejtë "dojkë" edhe "cingel":
 Rreku malit, ndiqu zallit
 Pa kujdes, pa kurrfarë hallit;
 Menden flutur, zemrën ngi,
 Me ua pasë një mbret lakmi.
 Nën një qiellë porsi pasqyra
 Sod galdon, po t'tanë natyra,
 Edhe njethet² n'një jetë re
 Gjithshka gjallë ngallitë mbi dhe.
 Anë, pra, edhe shtozovallet
 Të lajn bjeshkët e të lajn zallet
 E të vijn ktu me pri vallet,
 Dora-dora bardhë si bora,
 Me marrë kangën e me këndue,
 Me këndue - e me lodrue,
 Mali e fusha me jehue.
 Prandej tash un po u piskati,
 Qi ktu t'gjitha t'njehin³ gati,
 Per me njitun vallen-o,
 Për me marrun kangën-o,
 Si njaj zogu i verës-o.

*(Ktu psikatë tri herë të madhe,
mbasandej me za të naltë thotë:)*

Oj Zana,
 Ku t'jeni
 Ndër maje,
 Ndër zaje,

-
1. Kingel - frut i egër, i butë, i lëngshëm
 2. Njethet - shpërthen bari
 3. T'njehin - agimi t'i gjejë

Mrizi i Zanave
Ndër gurra
Ndër curra
Të tona
Ktu eni,
E 'i valle
Të re
Ta thomi
N'hare
T'këndojm,
T'vallzohjm,
Ndër hije
Npër vrrije:
Ditë kcimit
E gzimit,
Ditë kndimit
Asht sot.

*(Ia behin Orët, Zanat, Të Lumet e Natës,
Floçkat e Shtozavallet tjera.)*

Jo, po, pra, moj Orë e Zana,
E ju shtozovallet tjera,
Un, po, vetë tash za u bana
Me u mbledhë tok n'kto vise t'blera
Edhe n'valle tue këndue
Tue këndue - e tue lodrue,
T'i përshndetna stines s're,
Qi e kërtshesët e t'tanë gjallni
- Si ndër fusha Elize -

Po lulzon për bukuri.
Eni t'kapna dora-dora,
Dora-dora - bardhë si bora.
E ta thona ktu një valle,
Qi t'jehojn bjeshkë edhe zalle.

SHTOZAVALLET

(tue këndue palë e palë)

Buloi molla, lulzoi ftoni,
Rrijn bylbylat tue këndue:
Burrë i fortë Agamemnoni
T' rrebtë nji ushtri në kambë ka çue;

Vetë n' Aulidë edhe u ka pri,
Tue i ngarkue m' njimi gale,
Për me dalë tej pellgut t' zi,
Për me shamë ¹ Trojën për dhe.

Akejt Troja pse i koriti
Edhe zi ftyrën ua pat,
Lekë Paridi kur grabiti
Menelaut Helenën fat.²

Por tallaz gjithnji rri deti
Natë as ditë s' pushojn duhija:
Strukë n' lyma pre' atij sikleti
Me duer n' i ³ ka ngelë ushtria.

Vjen Kalkanti, dijs në za,
E Agamemnonit thotë me gojë,
Se s' do t' shuej erë e murra
Se edhe as Trojën s' do t' pushtojë,

Po kje se aj asaj Zojës Djanë
T' bijn e vet nuk ia ban flijë:

1. Shamë - shembë

2. Helenën fat - grua, bashkëshorte

3. N' i - ije

Mrizi i Zanave

Njat Ifigenin, si Zanë,
Të tanë jetë e të tanë hije.

Fort asht vra ¹ Agamemnoni:
Si gur vorri rrin e s'flet:
Me sa gurrët dahet prroni,
Prindja s'dahet fmijvet t'vet!

Vojtë ka fjala Ifigenis',
Se kisht' lypë dijsi Kalkante,
Qi për fat e nam t'Greqis'
Flija Djanës ajo t'u bante.

Edhe vasha aty asht çue m'kambë,
Ka hjekë rubë e kacilitë,
E t'ka vu kshet e mahramë,
Mirë t'a veshë, mirë t'a kandritë: ²

Njet unaza e stringla arit,
E derdhë veshën palë e palë
- Si një vashë, qi fat ven s'parit -
Para t'et ajo ka dalë

Edhe i thotë plot amelçim:
"Tatë, o tatë! O i lumi tatë!
Shka je zyrtë e rrin n'mendim?
Shka rrin punës ti kshtu t'iu matë?

Mue për fli po m'lypin zotat:
Pse nuk m'merr e m'ven n'therore.
T'kthejlltë Atdheut për t'ia reshë motat?
Për t'ia shue çdo mni mizore?

1. *Vra* - vrënjtur

2. *Kandritë* - zbukuruar

Ti dër n'Trojë me shkue nisë je.
Edhe ba ke bën e bamë,
Me dikue, po, për Atdhe
T'gjakut tant cirkën ma t'mbrame:

Po a nuk jam un jote bi?
Po a gjak Danajsh s'kam ndër dej,
Qi mos t'des sod për Greqi,
Për Hyj tonë e për Akej?

Çohna, tatë, pse vonë ka shkue,
Pa u shkri Troja n'flakë e n'shkndija,
Prijmë m'therore! Edhe pa mue
Kjoftë e rnoftë për jetë Greqija!"

Kshtu ka folë e bija e nanës
Edhe nget n'nji rrash të blerë,
Ku m'therore, kushtue Djanës,
Ka shtri qafën për m'e therë.

E ç'm'atbotë¹ ra paq tallazi,
U shem Troja e u ba krejt djerr,
Rrezet dija dheut i shprazi:
Nami i grekut mort ma s'merr.

*(Duket së largu Ora e Shqypnisë tue ardhë
kah aj log Zanash, aty-këtu tue mbledhë bimë e lule.)*

ZANA URANJE

Amanet, moj Zana e Madhe,
Shikjo 'i herë ka' ato livadhe
E, a thue e njeh njat Hijs të bardhë,

1. E ç'm'atbotë - që atëherë

Mrizi i Zanave

Qi tektej¹ duket tue ardhë,
- Sikur ban hana me dalë -
Aty-këtu m'lule tu' u ndalë?

*(Kputet vallja e të gjitha Shtozavallet
kqyrin habitsshëm kah livadhet.)*

ZANA E MADHE

Se kush asht mana² s'e di
Orë e Zanë a se Hyjni.
Por, me gjasë, kishem me thanë,
Se kjo Orë nuk asht as Zanë,
Veç se asht zoja Qitere,
Qi në buzë t'ksaj stine s're
Vjen pre' Olympit m'Helikonë;

Perse s'lumes - si po i thonë -
Po iu kandshin kangë e valle,
Hije, vrrije, bjeshkë e zalle:
E blerime, gurgullime
T'cemtë currilash - e bylbylash:
Vjollcash, lilash - karafilash:
E po i kandej me lodrue,
Me hypë shregull, më këndue
Shpat e m'shpat e prrue më prrue,
Hy e nieri me galdue.

1. Tektej - këndej

2. Mana - të betohem

ZANA KALJOPE

Jo, po: besa, mirë po thue:
Zojë Hyjneshë m'dan edhe mue
Shifni 'i herë ju, Orë e Zana,
Si po shndritë nper lila e thana
Porsi dielli e porsi hana:
Si ajo bora kres s'Cukalit,
Si ajo bryma e rudinës s'malit.
Se un kund shoqen pa s'ia kam
As në rrash as në rragam
Kahdo ardhë kam rrokullis.

ZANA KLIJE

Veç në kjoftë Ora e Shqypnis,
Qi un një herë veç e kam pa,
Por qi ndryshe dajtë nuk m'ka,
Veç si drita tue ague,
Veç si rrezja tue flakue:
Si njaj flladi në prendverë,
Qi fershllon nper gjeth të blerë
E me ta, thue, dishka flet,
Kahë i njëthë ne jetë e shndet.
E veç m'rrejn, ndoshta, kta sye,
Se, ka' e shof kshtu tue shkelzye.
Të tanë rreze e të tanë jetë,
Kish' me thanë se asht ajo vetë.

Arizi i Zanave

SHTOZOVALLET

(tue këndue palë e palë)

Kahë je nisë? Kahë don me shkue?

Moj t'raftë e mira!

Në log tonë a don me urdhnue?

Moj t'raftë e mira!

Se ktu jem' do Shtozovalle,

Moj t'raftë e mira!

Qi këdojm kangë e këdojm valle,

Moj t'raftë e mira!

Këdojm valle me hare,

Moj t'raftë e mira!

Neper ag t'ksaj stine s're,

Moj t'raftë e mira!

Për të reshë augur mbi dhe,

Moj t'raftë e mira!

Shujtë e paq edhe liri,

Moj t'raftë e mira!

Jetë e shndet e dashtuni,

Moj t'raftë e mira!

DUKË II

ORA E SHQYPNISË

(Me do sherbelë e rozmary në dorë)

Mirë se ju gjej e zemra u këndoftë!

ZANA E MADHE

Mirë se vjen e njashtu kjoftë,
 Per ne ashtu per ty.

ORA E SHQYPNISË

Se un kam marrë-o dhen me sy
 Edhe dalë nder kto zabele
 Për të më gjetë një rod sherbele
 Me do shpendme ¹ e rozmary,
 Qi një lang me to me zi,
 Per t'priskue ² do bjeshkë e vtri
 Diku atje ku un rri me bigë
 T'u mbajtë larg çdo kob e t'ligë.

ZANA E MADHE

Amanet, moj rrezja e bardhë,
 Kush je ti? Kahë je tue ardhë?...
 A je brymë, moj a je borë?
 A por je Zanë, a se Orë?

1. *Shpendme* - bimë barishtore helmuese

2. *Priskue* - spërkatë

Mrizi i Zanave

ORA E SHQYPNISË

S'dij, ju motra, a do ta dini,
Se si e quajn emnit njat dhe,
Per mjedis qi e dan Shkumbini
Si shogë arit vashët t're:
Qi njanës i Vardari e thuer,
Per t'gjatë s'tjetrës e puthë deti:
Poshtë Devolli i vjen terthuer
Gjerdan Drini i rremen perkrejti?

ZANA EMADHE

A mos thue, moj, per Shqypni?
Per njat vend për bukuri,
Ku ma gjallë ndritë hana e dilli,
Ku ma kandshim lulzon prilli,
E ku male ka e kodrina
E ka fusha e ka rudina
Të tanë hije e t'tanë blerime
Pemë e lule e gjithnduer bime,
Fillade t'amlë e gurgullime:
Ku ka lume e gurra e she
Si kurrkund njeti mbi dhe:
Thue janë fushat Elize?

ORA E SHQYPNISË

Per Shqypni, po, jam tue thanë:
Per njat vend t'plleshem e t'gjanë,
T'cillin vetë natyra nanë
Me 'i mi t'mira e ka stolisë,
Thue me dorë se e ka qendisë.

ZANA E MADHE

Jo, po, e dijm, besa lum Hija,¹
Se nji, vend porsì Shqypnija
Nuk e ka jo rrokullija,
Kahë do qi bje dielli e hana
E prijn valle Orë e Zana,
Se Shqypnin na, dikur motit,

- N'ato kohët e Gjergj Kastriotit -
Me kta sy, po, pa ë kemi,
Se edhe la, mana, atje jemi,
Neper lume tue turfillue,
Neper gurra tu freskue,
Neper mrize tue këndue,
Tue këndue - e tue lodrue
Qi ma mirë s'ke si ia thue.

ORA E SHQYPNISË

E pra, un jam Ora e Shqypnis'!
"Gjeraçinë" emnit më thonë,
Edhe rri atje mbi Valbonë
Neper biga e hije blinit
Ke ato bjeshkët e Dukagjinit.

SHTOZOVALLET

(tue këndue palë e palë)

Kjosh e bardhë e kjosh e jetë!
Të shkoftë moti si do vetë,

1. Hija - eufemizëm për Zanën

Mrtzi i Zanave

Të shkoftë moti tue këndue,
Tue këndue - e tue vallzue.
Tue kecye - e tue shkeizye
Neper gurra - e neper curra,
Neper mriza - e qepariza
Bjeshkë e m'bjeshkë e shpat më shpat:
T'u baftë dita një sahat -

Nji sahat t'u baftë ty dita:
Ëndu shtatit porsì drita:
Gjeraçinë mbi të tjerë petrita -
Zojë e randë n'at krye t'malcis'
Siellsh mbi hasem të Shqypnis',
Siellsh ka pak e shitosh shum,
I rroposh t'gjith kulihum.

ZANA KALJOPE

Oh! E lumja per Shqypni!
Se atje ke besë e burmi,
Se atje ke zemer e trimini,
Ke kuvend e bujari,
Erz e nderë e fisniki,
Si kan pasë burrat e dheut
N'ato kohët e Akil Peleut

ZANA ERATO

Jo, po, pra: një fis bujar
Po ishte 'i mend fisi shqyptar;
Perse un vetë atje kam pa
Djelm me u prekë, po, kryet me tra,
Afrohun shtatit si namlia ¹

1. *Namlia* - pushkë e gjatë që mbushej nga gryka

Kam pa vashat si silvija,
 Me u ndritë llana - porsi hana,
 Me u ndritë dora - porsi bora:
 Njana ixhi - ruejtun n'kuti.
 Tjetra lule rritë n'saksi,
 Kush fëllanxë, kush hajmali
 T'gjitha zoja per njerzi.

Mirë, por s' di a thue u ka ra
 Ndonji herë, motra, me pa,
 Se si lshohet m'luftë shqyptari,
 Se si ndezet vendi zhari
 Kur ta zjerrë aj t'prehët çelikun
 E ta msyj perballë anmikun,
 Si ajo rrefta tue gjimue,
 Jo m'e pre, jo m'e shkurtue,
 Jo per tokë dekun m'e shtri,
 Por gjallë m'kambë, thue, m'e perpi?
 Jo, po, po; shqyptari i ngratë
 Armë e besë i ka zanatë
 Si kurrkush tjetër mbi dhe:
 Ta ban deken si me le.
 Veç kercuna ¹, vaj medet! -
 Gait tash nja pesqind vjet
 Çohet turku e i bje Shqypnis'
 - Malukati i madh i Azis' -
 Edhe t'mjerën moj Shqypni
 Ta shkretnon, ta vesh në zi:
 Me iu dhimbtë gurit e drunit
 Sa s'po dij si m'ia kja hallet.

1. *Kercuná* : kërcura, e mbetyra qyqe.

ZANA E MADHE

Shka po flet, moj - Shto-Zo' Vallet!

ORA E SHQYPNISË

Jo, po, motra, besa pra -
Le se zemrën ia ka tha,
Tue e ba t' mjerën me kja,
Por der shpirtin flligjë ia ka:
Sa qi, besa, o motra t' mija
As me u njoftë s' njifet Shqypnija,
Për shka kenë ajo ka motit
E per shka asht ba n' ditë të sodit.

TË LUMET E NATËS

Atë e vraftë Zoti,
Atë e thaftë moti!
Qi kshtu - barbari -
At vend t' lulzuem,
Ku rron shqyptari,
Paska shkretnuem
E lshue n' mjerim.
Per te asnjihera
Mos çiltë prendvera:
E ndjektë potera
M't' lem e m' prendim.

ORA E SHQYPNISË

Por i urti e pat lanë fjalë
Dalëkadalë, mos zemër - valë,
Se vjen moti per kadalë'
Edhe kshtu, mbas sa mjerimit,

Mbas sa lotsh e sa deprimit,
Shqypnis' dita na i ka ardhë -
Na i ka ardhë - po, fati i bardhë,
Qi me dalë ajo zojë m'veti...

TË GJITHA ZANAT S'BASHKUT

Shqypnija ka dalë zojë m'veti?

ORA E SHQYPNISË

Po, Shqypnija dalë ka m'veti,
Si çdo tjetër shtet mbi dhe,
Ligjë e pare ajo tue pre:
E me ushtri - e qeveri:
Merr e nep me ke t' duejë vetë:
N'kuvend mbretensh thirrë e pvetë:
Perposë Zeusit, s'shtrohet kuej:
Me dorë n'ball i rrin i huej'
Qi der dje ndej tue kqyrë çark,
Edhe mbajtë ia pat gjun' m'bark.

ZANA MELPOMENE

Po ti ashtu, moj vetull - njalë,
Na ngushllo pak gja me fjalë -
Na ngushllo, po, sado pak;
Se, mana, mue zemra gjak
M'ka pikue, per shka kam ndi
Per te mjerën moj Shqypni,
Si ka hjekë kjo keq e zi
Si i ka shkue moti tue kja
Herë nen turk e herë nen shkja,
- E' i kta Zeusi m' i pastë vra!

ORA E SHQYPNISË

Jo, po, pra; në ditë të sodit
Shqyptarija a e lirë si motit:
Si pat kenë n'kohë t'Gjergj Kastriotit,
N'kohë të Burrit, n'kohë t'Agronit,
T'cillt, si vala e nji përronit
Qi kah dkohet¹ turra-turra
Tue dermue shkon landë² e curra,
Dermue e kan pa dhimbë anmikun,
E vërtetë se sod n'Shqypni
T'tana punët nuk janë n'hulli,
Ke shqyptarët shpesh marrin jashtë
E s'shkojn t'gjith si kisht' me u dashtë;
Por se foshnje ene asht Shqypnija
E "ço e rrxo" me hecë zen fmija:
Se, medje, edhe Shqyptaris'
Me i vue i duhet - porsi fmis' -
T'gjitha lngëtët e foshnjernis'.
S'ngrehen shtetet m'kambë e m'dorë
Si me ngrehë bata³ nper borë!
Tash hecë moti, tash ndrron stina,
Ulen malet me çetina,
Çohen kodrat me rudina.
Edhe kshtu, moti tue ardhë
Dikur dita ka me zbardhë
Qi shqyptarët të bijn m'hulli
E kjo e bukura moj Shqypni
Të lulzojë - të gazmendojë
Zojë m'vedvedi p'rherë t'lumnojë.

1. *Dkohet* - dikohet, rrjedh.

2. *Landë* - drurë të mëdhenj.

3. *Bata* - gracka.

ZANA TERSIKORE

A din shka, moj Gjeraçinë
- Mori bryma në ledinë -
A t'i lamë kto derte e halle
E na prij ti ktu një valle -
Prijna 'i valle bukuri,
Si qi hecë vallja n' Shqypni?!

SHTOZOVALLET

(tue këndue palë e palë)

Edhe hana do ta dije
Edhe dielli do t'ket pa,
Se përçark ksaj rrokullije,
Si Shqypnija 'i vend nuk ka.

Fusha t'gjana e kodra t'blera,
Vaditë n'lume, gurra e she,
Me gaz t'vet ktu i veshë prendvera,
Si kurrkund njeti mbi dhe.

Nen një qiellë përherë t'kullueme
N'rreze e n'dritë pershkue unji,
Bjeshkë e male të blerueme,
Si vigaj, shtiellen n'ajri.

Mbi ato male e bjeshkë kreshnike
Djelmt skyfterë po i bate nana,
Armët e t'cillvet, p'rherë besnike,
Po u përmendshin n'fise t'tana.

Atje lejn, po, toskë e gegë,
Si dy rreze n'flakë t'nji dielli,

Mitri i Zanave

si dy rrfe, qi shkojn tue djegë
Kur shkrepë reja nalt prej qielli.

TË LUMET E NATËS

(*tue lodrue*)

O Zojz¹ i perjetshem,
Të zin - e morin,
Të t'ligat - e shligat,
Ti bamin e gramin.
E boren - e breshin.
E t'zin sykerveshnin²
Shqypnijet mba larg.

Reshja t'mbaren,
Shtoja fare:
Ban qi p'rhera
M'vise t'saja
T'qeshë prendvera:
Kurr uzdaja
Mos ta gnjejë:
N'të t'shpërthejë
Vedit Lili,
Karajfili,
Drandofilli,
Edhe dilli
Nder kto vise
Vedit t'rise
Grunë, tagji:

1. Zojz - Zeus.

2. Sykerveshnin - të pangopurin, sykeqin

Si m'hardhi
Qarri rrush
T' bajë n' gajush¹

Hidhi, lpusha,
Neper fusha
N' mal, nper vrrije
Mjaltë të riye:
Bjeshkë të flije
Kij' me bisha
N' pyllë nder pisha;
E kur hana
Balle - gjana
T' nisë e t' shndrisë

M' ato male - m' ato zalle

Orë e Zana
Njitun valle .
Dora-dora,
Bardhi si bora,
Të këndojm,
Të lodrojm
Fat e jetë Shqypnis' t' i urojmë.

ZANA E MADHE

(*tue piskatë*)

Oj shtriga
Qi t' liga

1. Gajush - zgavër druri.

Mirë i Zanave

Njerzimit

I lshoni,

Kahë naten

Kerkoni

Nper tbana,

Nper stana,

Nper shpija

Të fqivet,

E fmivet

Në djep

Për t'madh gazep

Mushknit ua hani:

Ku t'jenni,

Ktu eni,

E me rizë hjekun

E gur më gur

M'anmiq t'Shqypnis'

Ma lshoni 'i namë

Të madhe fort.

(Hijn dy shtriga, tue lodrue, me nji fulsere e me njëtrikamç, (saxhak) në dorë. Mbas ktyne hijnë tjerat; do me faculeta lidhun m'krye, zi zingarelet,¹ e do me faculeta të zhdredhuna e me ka dy gur në dorë).

SHTRIGAT

O Zojz i pushtetshem -

O Zojz i perjetshem,

M'anmiq të Shqypnis,

- N'dashtë t'huej, n'dashtë të shpis -

Lsho puçat² e "lis",

1. Zingarelet - ciganet

2. Puçat - puçrat.

Lsho t'pimt e "sergis":
 Lsho "gunga" - lsho "lunga"
 "Gerbulen", "Lulebardhen"
 E lshojau ti mardhen,
 Lshou pjalmin e zushen:
 Krejt thajau ti fushën
 Qi t'mbjellin, mos t'korrin:
 Vorfnojau oborrin.

Me dam nder bagti,
 Nder dhen e nder dhi:
 Mos len qi në voter
 T'u rritet vlla e motër
 Lshou rreshme¹ edhe ortiqe,
 Lshou t'zeza e rreziqe,
 E t'zhyten - e t'mbyten
 N'gjak t'vet edhe n'jarg.

Çik! Rik! Çik!
 Çiki! Riki! Çik!
 Çiki! - riki - çik - çik!
 Çik! Çik! Çik!
 Çik-riki-tuk!
 Tiki- taka - tuk!
 Çiki - riki - tuk!
 Çiki - riki - tiki tuk!
 Qiripup!
 Qiripup!
 Tiki - taka - cuk
 Çiki - riki - tiki - taka- cuk!

1. *Rreshme* - reshje.

Mrizi i Zanave
SHTRIGAT

(tue lodrue)

“Pse edhe hana do ta dije,
Edhe dielli do t’ket pa,
Se perqark ksaj rrokullije,
Si Shqypnija ‘i vend nuk ka”.

TË TANA SHTOZOVALLET SË BASHKU

“Rrnosh e kjosh, oh moj Shqypni:
“Rrnosh e kjosh gjithmonë si vera,
E me pagjë e me liri
Per jetë t’jetës të rmoftë ty ndera.”

DUKË III

*(Hijn dy Zanat, Bora e Bjeshka, me Silen, një vajzë shkodrane
në trembëdhjetëvjeçe).*

BORA

T'paçim, Zanë, sa gjithkto male! -
 Porsa sod mue me vezllue
 Hylli i dritës m'at vetull mali,
 E nper lugje e nper blerime,
 Zogjt e verës shkriheshin n'valle,
 Edhe bulku, m'krah parmenden
 E vu para qet nen laver,
 Dilte n'arë me kapë aj punen,
 Un' e Bjeshka - na dy shoqe,
 U vum m'shtek fill m'anë prej verit
 Per me pa e me soditun
 Se si toka n'ato vise
 Bukur endte gjeth e lule:
 Se si rmejshin prrojet malevet,
 Si gurgullojshin gurrat krepavet
 E si njethej bari fushavet;
 Perse shpesh, moj Zana e Madhe,
 Kem' ndje shoqet tue ligjrue,
 Se as vetë fushat Elize
 S'po ishin t'bukra si njaj dhe.
 Edhe, besa, pra ashtu po ishte:
 Të tanë vendi një lulishte:
 Borë në bjeshkë e voes¹ në vtri:
 Fusha njethë per bukuri:
 Gjith motmoti 'i Shgjergj i ri.

1. Voës - vesë.

Libri i Zanave

Synin kndellë e zerrën kndellë,
Ati vendi shty jem'kthellë,
Edhe mri kem' n'nji terthore
Ku po kishte 'i lum t'madhnueshem,
Pertej lumit nji qytet,
Bri qytetit, nji kalâ,
N'ball të kalas nji liqe t'gjanë:
Prej si' rrjedhte edhe nji lum,
Neper te endeshin anijat
- Velat nde per t'gjatët t'pajarit¹ -
Si ato mjellmet neper glina²
Por po kishte edhe nji she³,
Kjarët qi rrmete kres së qytetit;
Thuej se argjan dikohej malesh,
T'u përshkue nëpër do suka,
Ku e kërthnestë endte hardhija,
Njethej fiku e zerdelija,
Ftoni, pjeshka edhe qershija,
Me ato dardha moskadele,
Me ato shegat tivaresha
E me molla faqe-kuqe
E me kumlla bordarike,
Kypça, ullinj e gjithnduer peme,
Si kurrkund njetu n'ket dhe.
Aty 'i herë ram zhyt n'at she
- Mbasi u banë cilat⁴ e mdha -
E t'filluem mbrenda me u la,
Der qi dielli u çue n'mjesditë.
Mandej zen me na thekë uja,
Edhe dalim shujtë me gjetun.

1. *Pajari* - direk barke.

2. *Glina* - ujë amull.

3. *She* - ujë i rrëmbyer.

4. *Cilat* - koha e pushimit të parë të bujqve në verë dhe e ngrënies, mëngjes i vonë.

Mjelim sutat hijes s' malit.
Xjerrim mjalten jashta zgavrrash,
Mbledhi, bredhza e urtyta¹ bjeshkëve
Gjejm një rrasë të lumet mermeri
Per tryezës, e shi mbi stom
T'atij sheu, n' një grykë t'blerueme,
Strukë nder badra të lulzueme,
Per anë rraseme ngranë u vume
Kur, pa pritë e pa kujtue,
Qe, po vjen njëkjo bi nierit
Edhe fill na shklet mbi rrasë,
Qi per tryezës para ki'm pasë,
E na derdhë kjumshtin per tokë,
Na shperndan mjalten per rrasë,
Edhe pemët n'pluhën na i lshon,

ZANA E MADHE

- Po pse n'vend shitue s'e kini?
Kushdo shklet mbi tryezës të zanavet,
Pa ndeshkim aj nuk don lanë,
Sikur urdhnin qi u kam dhanë.

BJESHKA

Besa, po, moj Zana e Madhe:
Njashtu asht krejt si ti po thue.
Edhe un deshta m'e shitue;
M'e ba deshta garravaxh,
Qi mos t'kisht' kush shka me pa;
Veç kjo Bora-shoqja e eme-
M'thotë: asht imi, e garravaxh

1. *Urtyta* - mana toke.

Mriçi i Zanave

Mos ta bajm; por t' i lshojm zverdhcen
Der n' ditë t' verës - sod nji motmot.
Aty u zum shoqe me shoqe,
Edhe kthelltë na shkuem me fjalë:
Un e dojshe garravaxh,
Kjo veç ftyren me ia zverdhë -
Ftyrë e sy m' i ba çapi¹
Qatje vonë ram t' dyja n' godi,²
Ktu m' e pru perpara teje,
Me ia dhanë ti vetë ndeshkimin.

SILJA

(vedi me vedi)

Zojë!... Ku gjindem?... Kto gra
Kush do të jen?

ZANA E MADHE

(Silja)

Pse s' ke fishkllue,
Kahë ke ra atij bregu t' sheut?...
Kur të bijsh vetmis s' ndo 'i vendi
E mos t' dijsh ti vetë me kndue,
Fishklllo atëhera rrugës, mos tjetër,
Per t' vum m' beh, po, shtozovallet,
Qi aty t' Mirat mund të ndollin
A t' u la, ase m' tryezë tue ngranun.

1. Çapi - zhapi.

2. Godi - marrëveshje, këtu: u pajtuam.

SILJA

Me fishkllue m' thue?... - un nuk kam djalë.
N' Shqypni varzat nuk fishklojn.

ZANA E MADHE

Mirë; po ti, moj bijë, kahë je?

SILJA

Prej Shqypnijet

ZANA E MADHE

Pra, shqyptare?

SILJA

Po, shqyptare e bijë shqyptarit,
Fis e besë e fe t' të Parit
Qi der m' sod ku r s' ka mohue.

ZANA E MADHE

Kenke e kshtenë?

SILJA

Po, katolike.

ZANA E MADHE

Vashë o nunë, gjithmonë fisnike...

Mrizi i Zanave

*(Ora e Shqypnisë, e cilla po rrite tue bisedue t'ulët
me do zana tjera).*

Po shikjo, moj Gjeraçinë!
Ktu po kemi 'i vajzë shqyptari:
A thue e njeh? A thue t'ka ra
Me e pa ti ndojherë n' Shqypni?

ORA E SHQYPNISË

(Tye iu avitë Siles e me njanen dorë tue e lmue krejet).

Po a shqyptare je, moj bijë?

SILJA

Po; shqyptare.

ORA E SHQYPNISË

Ku ke le?

SILJA

- N'at mollë shkodre, n' krye t'Gegnis',
Prej kahë s'parit Shqyptaris'
Zu me i shndritë hylli i liris'!

ORA E SHQYPNISË

Vajzë shkodrane, pra?... Sa mirë
Asht tue m'ardhë, qi edhe un po ndolli
Ktu me ty.

SILJA

Po ti kush je?

ORA E SHQYPNISË

Un jam Ora e Shqypnis

SILJA

Po kto vajza kush, thue, janë?

ORA E SHQYPNISË

Njana orë e tjetra Zanë...

Këto janë, moj, shtozovallet:

Njato t' Bukurat e Dheut.

(Silja tmerrohet e struket nen sjetull t' Orës së Shqypnisë).

Jam un ktu: s't' bajn gja; mos druej.

Veç si ti ke ndodhë ktu, m'thuej.

SILJA

Un? S'e dij.

ZANA E MADHE

Po t' kallxoj vetë

Bjeshka e Bora - kto dy zana

T'logun t'em, ktu n' Helikonë,

Paskan dalë sod, tue zbardhë drita,

Edhe marrë ken dhen perpjetë,

Mrizi i Zanave

Per me u pa e me soditun,
Si lulzon asaj prendvera.
Kshtu t'u ende kto bjeshkë e m'bjeshkë
Shpat e m'shpat, e mriz më mriz,
Kenkan kapë der m'at mollë Shkodre,
Jashtë qytetit nder do suka,
Ku po rrmete i kjarët nji she...

ORA E SHQYPNISË

Kiri.

ZANA E MADHE

M'stom t'ktij sheu, m'at hera,
Nen nji hije e strukë nder badra,
Janë ulë Zanat per me ngranun.
Kur, qe, vjen kjo bijë shqyptarit
Edhe fill më kambë m'tryezë t'tyne.
Por, ke kto nuk mund ran n'godi.
Se n'ç'mënyrë vajzen me e shitue,
- Sikur ne na nep zakoni
Kur ndokush tryezen t'na shklase -
E kan pru ktu para meje,
Qi shi vetë un ta shitoj.

ORA E SHQYPNISË

(si në kujdes)

Pse me dalë, moj bijë, n'Zall t'Kirit?
A s't'ka msue jot'amë ndojherë;
Se 'i vajzë, qi ruen shpin, ruen shpirtin?

SILJA

Jo, po, e dij; por disa shoqe
U bamë bashkë e duelem n' Bardhaj,
Per të mbledhun atje lule.

ORA E SHQYPNISË

Por aq larg perse me u shty...
Shka u janë dashtun ato lule?

SILJA

Besa, zojë, veç perse nesor
Na kremtojm pesdhetvjetorin
Et' nderuemit t' njasaj shkolle
Kur na zam: e prandej deshtem
Sod t' i mbledhim nji tubë lule,
Per m' e çue nesor dhanti
- Peng dashtnije e evarije,¹
Për shka msojn msueset me ne,
Qi t' ushtrohna n' dije p' r Atdhe -
Kshtu na çuelem der nder Bardhaj,
Per të mbledhun do aso lulesh
Neper badra.

ORA E SHQYPNISË

Po a fmi shkolle
Je, moj vajzë?

1. Evarije - mirënjohjeje.

Mrizi i Zanave

SILJA

Si urdhnon!

ORA E SHQYPNISË

Të cillen
Shkollë ndjekë?

SILJA

T'paren klasë Normale -
N'skollë femnore, qi mbajn n' Shkoder
T'ndertat Motra Stigmatine.

ORA E SHQYPNISË

Oh! Po, i njof e mirë e di,
Se me ç'zell e me ç'dashtni
Kto punojn për Fe e Atdhe,
Qi me i rritë varzat fisnike,
Gra shqyptare e shpijanike:
Nderë e Fes e nderë e Atdheut,
Njimend mesa t'Skanderbeut.

ZANA E MADHE

A po ndien, moj Zana e madhe,
Shka po thotë kjo vajzë shkodrane?
Kjo po thotë, mos vetull-njalë,
Se der n'Bardhaj paska dalë
- Nder ato rudina t'blera -
Bashkë me disa shoqe tjera,
Mbasi dielli u çueka m'cila,

Per te mbledhun vjollca e lila,
Drandofille, karajfila,
Shebojë, iris e zymyla,
Gjithnduer lulje e gjithnduer bime,
Qi me ndreqë me ato blerime
Sa ma t'kandshme 'i tubë per sy,
Per t'ia çue mandej dhanti
- Pëng dashtnije - e evarije -
Njasa s'pares s'Shkollës femnore,
Qi n'qytet t'Shkodrës mizore
Aq me zell, dashtni e dije
Stigmatinet mbajn per fije,
Ku kjo vajza asht msim tue xanë.

ZANA E MADHE

Po a thue din, moj ti, më m'thanë,
Stigmatines se kush janë,
Me kujdes qi kshtu t'nji nane
Msuekan n'shkollë varzat shkodrane?

ORA E SHQYPNISË

Janë Vestalet françeskeane,
Qi t'kushtueme N'azareut
Shpinen sjellë ia kan kti dheut:
E t'kullueta porsi lili
Qi nper voes t'agimit çili
- Nji raha ato e parrizit -
Bashkë me Arvalt e Sh'Frano Asizis,
Me ata Etent Françeskaj,
- Kenë per Fe gjithmonë vigaj -
Ruejn n'Shqypni flakën e Unjillit,
Qi dikur e pru prej qiellit

Mrizi i Zanave

Fjala e Mendes s'Perendis,-
Prometeu i ri i nierzis;
T'cillin forcat kundershtare
M' kryq mbërthye e kan m'Sukë Kalvare.

ZANA E MADHE

Franceskajt ke po i zen n' gojë,
Tash ndër mend po m'bjen, oj zojë,
Se disa ndër këta Fretën,
Qi n' Shqypni kushtue kan vetën
Fes e Atdheut, na njoftë e kina
Edhe m'brej¹, aha e çetina,
T'Helikonës nëpër rudina,
Kthellë më Ivore tue zgavrrue,
Emnat na ua kemi shkruë,
Qi n'harresë kurr mós me u qitë

ORA E SHQYPNISË

E vërtetë, malit t'u njitë,
Un kam pa shkruë m'trupt'nji blini:
At Leonardin De Martini:
Emnin e atij në za vjeshtarit,
Qi me shkruë nisi ma s'parit
Kangë në t' amblën gjuhë t'shqyptarit;
E qi i pari pat gëzimin,
N'shkrim Europës m'ia lshue kushtrimin
Kundra dhunës e padrejtsis',
Qi po i bahej Shqyptaris',
Tue e lanë nen zgjedhë t'Turkis'.

1. *Brej* - shumësi i emrit bre (bredh)

ZANA E MADHE

Po; por ka prap do emna tjerë,
 Shkrue mbi landë t'ktij vendi t'blerë,
 E qi un ty, qatje ma vonë,
 Kur të prijë nper Helikonë,
 Bigat tona për më pa,
 Në shej t' gjith kam me t'i da -
 Veçse mue krejt po m'habitë
 Kahë po m'thue, mori petritë,
 Se kjo vajzë në shkollë asht njitë:
 Po a njimend se edhe n'Shqypni
 Ka nisë grueja me u pertri
 Neper dije e qytetni?

ORA E SHQYPNISË

Jo, po, pra, moj lum pinjolla,
 Sod n'Shqypni dhe po ka shkolla,
 Ku shkojn varzat shqera shqera
 - Si ajo bleta kahë prendvera -
 Edhe at msim thithin me dije,
 Qi shqyptares t'i ket hije:
 Edhe 'i shkollë, besa, lum Zana,
 Qi dan n'shej n'Shqypni ndër t'tana
 Po ishte ajo shkolla fëminore
 Qi n'at Shkodren tonë mizore
 Stigmatinet çilë e kan,
 Mbas programit françeskan:
 Fe e Atdhe e mirë me t'hujë,
 Per pa u ba robi i kurrkujë;
 Qi secila n'shpi të vet
 Të jesë zot e pashë e mbret;
 Edhe bijavet shqyptare

Mrizi i Zanave

Me u dhanë msimi n' gjuhë amtare.
Edhe fmija shqyp me u msue.

ZANA KALJOPE

Ky asht program, tamam program,
Ba per tru e jo për dham:
Ba per tru e t' mirë të zansit,¹
Jo për dham e bark t' msimdhansit.
Me u msue fmija shqyp po thue?..
E po n' ç' gjuhë posë në gjuhë t' t' Parit
Mund t' zanë n' shkollë t' bijt e shqyptarit.

ORA E SHQYPNISË

- E vërtetë se mifet² n' ujë.
Fmit në shkollë tue i msue n' gjuhë t' hujë
Prej kahë fmija - shpresa e Atdheut -
Dalin si baktija e Ndreut:
Mos m' iu dashtun gja kurrkujë
E as shqyptarë nuk janë, as t' hujë.
Veç n' Shqypni, si e dij un hollë,
Gjithshka mujt dikur me ndollë
E prandej çdo i huej krye-hollë,
Mlysh, a krap a mende-kubel,
Qi n' vend t' vet ta bane zhube!
Tue e gjuejtë m' lvore e me vore sklluka,
- Zemer pus, majmun kahë duka -
E qi ba 'i herë pazarllëk,
Shqyptarin m' e ba qiflek³
P' r ata Çfutent e dheut t' vet
- Si t' kisht' inbetë Shqypnija shkret -

1. *Zansit* - nxënësit.

2. *Mifet* - gërmohet.

3. *Qiflek* - çiflik.

Porsa e vuell ¹ deti n' Shqypni,
 T'ngrefi plang e t'ngrefi shpi,
 T'çili shkollë e t'grumbulloi fmi
 Ku t'u vuni 'i mij leçi ²
 N'gojë shqypnin' kurr mos m'e xanë:
 Nji fjalë shqyp kurr mos m'e thanë:
 Librat shqyp - me i ba nji gyp
 E tue fry erë e murra,
 T'gjith me i hjedhun n'flakada:
 Me mbajtë t'huejët për njerz bujarë:
 Skanderbegun m'e quejtë "shkja."
 Të gjith botën m'e mbajtë vlla,
 Posë shqyptarësh: e se shqyptari
 - Për me i hecë puna për s'mbari -
 N't'cillen fat kisht' pasë me le,
 Pa ça kryet aspak p'r Atdhe:
 Përse thotë, 'i Shqypni m'veti
 S'mund ta bate as Krajli as Mbreti,
 Mbasi mbrendë kisht' muamedan
 Regresist, e pak kristjan
 Primitiv, qi për kurrgja
 S'ishin t'zott, veç se me fa ³
 Me fiq barkun,

ZANA KLIJE

Çudë me ba,
 Si persritet historia!
 Kshtu si psue paska Shqypnija,
 Besa, psue ka rrokullija,
 Ç'se zu e Drejta me marrë m'thue,

-
1. Vuell - vulli.
 2. Leçi - kufizime.
 3. Me fa - me fry.

Mrizi i Zanave

E m'krye t'vendit hajni u vue,
Me pre ligjë, me da kanue.
Kurdoherë qi i huej vu sye
Mos me lanë qi 'i kom t'çojë krye.
Të dalë m'vedi e t'gzojë liri,
Por të vuej gjithmonë n'robni;
Prej programit t'vet shkolluer
Jashtë fjalën "Atdhe" ajo xuer.
Edhe shkollën, kopiljani,
Në gjuhë të huej gjithmonë e bani.
E përkundra: kur nji i vendit
Desht aj lak me i ba kuvendit
Edhe vllazent per nen kame
Me i mbajtë rob në vajë e n'gjamë
Qi t'kërtyllej¹ vetë në vjamë
Prej programit t'vet shkolluer,
Fjalën "Fe" përjashta xuer²
Prandej pra, kudo mbi dhe,
Shkolla e vendit nuk ka "Fe",
Ajo asht drejt kundra liris';
Ndërsa shkolla e huej pa "Atdhe"
Asht rreziku i pamvarsis'
T'atij komi, ku asht ndërtue.

ZANA EUTERPE

Të lumët goja! Mirë po thue.
Edhe un tham - se nji program,
Ba për hajr e jo për dam:
Ba si vendi e lypë, e stina
Asht, po njaj qi Gjeraçina

1. kërtyllej - majmej.

2. xuer - nxori.

Tha, se atje n' Shkodrën mizore -
 Kan qit n' punë në shkollë femnore,
 E e zhvillojn me 'i kujdesa nane,
 Tash dyzet e sa motmote,
 Njato Motrat Françeskane,
 Stigmatine quejtë prej bote,
 Fe e Atdhe, e mirë-me t' hujë,
 Për pa u ba robi i kurrkujë
 Qi secili n' shpi të vet
 Të jet zot e të jet mbret;
 Edhe bijavet shqyptare
 Me u dhanë msime n' gjuhë amtare.

ZANA E MADHE

Atherë, pra, njikto bijë nierit
 Paska ba po kjo ma s' mirit
 Ke mendue paska me veti
 N't' kremte, qi siell neser vjeti,
 Nji tubë lule me i dergue
 S' Parës s' Shkollës, për t' i diftue
 Evari - e dashtuni
 Prand¹ as vetë s' due me i thanë gja,
 Për at faj qi kjo ka ba;
 Mu ma teper un, po, vetë
 Due at tubë lule me ia gjetë
 E me vedi me ia dhanë,
 Qi t' ia çojë së Pares Nanë, -
 Peng dashtnije - evarije
 T' asaj vepre qytetare,
 Qi kto Motra rregulltare,
 Zhvillojn n' Shkoder xenmitare²

1. *Prand* - prandaj.

2. *Xenmitare* - arsimdashëse.

Mrizi i Zanave

Nda' ato varzat shqypëtare -
Po ndigjo, moj ti Klarinë,
Ti Culinë - e ti Dalinë,
Ulnju shpejt der poshtë kahë vrrini
Shpejt do lule edhe t'm'i gjini
E ma shpejt kha' nalt t'm'i bini.

ZANA E MADHE

(Siles)

A na thue, moj ti pinjollë,
Se shka u msojn Motrat në shkollë,
Kur ju varza mbrendë të shkoni
Si ajo bleta mbrenda zgjoni?

SILJA

Ato 'i herë e pikë ma e para
Në gjuhë shqype e me fjalë t'mbara
Ne na msojn se n'shekull nieri
Nuk ka ndollë aj, jo, pa hiri:
Se prandej detyrët due krye,
- Qi na kern ndaj' t'Naltit Hye.
Ndaj shokët tonë e ndaj vetvetin,
Tue nderue prinden e mbretin: -
T'u shmangë s'keqes e me endirë²
Herë perherë tue ndjekë shka asht mirë.
Mbasandej na msojn per s'mbarit,
Se Shqypjina asht e shqypjarit:
Se ktu i huej nuk ka shka ban:
Se t'krishtenë e muamedan

1. *Kha* - këtej.

2. *Endirë* - mirëkuptim

Nuk do t' rrijn t' u kryqun çark
 E me mende gjithmonë në bark;
 Se gjithmonë fjala "shqypar"
 S' do me thanë, besa "atdhetar"
 Se n' ket shekull rrumbullak
 T' gjith virtyti s' rri n' mustak:
 Se nja s' janë "serm" e "teneqe",
 E se po isht', po 'i punë e keqe.
 Për nje plesht me djegë jorganin:
 Fe e Atdhe me pasë sahanin;
 Se s' rron vendi me nji mik,
 Me sa rron sorra me 'i fik,
 E se shpesh mund t' jet rrezik,
 Me mbajtë.....për fisnik.
për besnik,
 Për budalla me mbajtë inglizin
 N' çashtje Atdheut me pvetë Afizin -

ZANA POLINJE

Me nam, besa! Të lumtë goja:
 Sa mirë flitke!

SILJA

Athere, lum zonja,

Ku nper vepra poetike,
 Na i shtrojn para ato murgare¹
 Bukuritë e gjuhës amtare,
 Tue na ba qi t' shofim vetë
 Se krejt nja nuk asht n' ketë jetë

1. Murgare - murgesha

Mrizi i Zanave

Më shkruet shqyp a n'vjershtë a n'prozë,
E me shitë "hallvë", a se "bozë":
A se hallvet më shi lpozë;
Se dikush ka le per pendë, -
Dikush tjetër për parmendë,
E se mirë tha 'i plak i ngratë,
Krushka-madh, i hollë e i gjatë,
Rri n'zanat qi t'la yt-atë,
Edhe prap, nper mokna e vegla
Na diftojn nper t'cilat rreglla
Zhdrivillon vepren natyra,
E pse syn' shpesh ta rrenë ftyra.
Pse t'vjen letë shka m'vedi asht randë.
Na ligjrojn mbi gurë e landë,
Mbi luqerblla e suta t'egra.
Prap aty msohet algebra,
Msohet mbrendë matematika,
Gymnastika - edhe muzika:
Me histori - e geografi
Edhe zamë na me ravisë,
Me ravisë - e me qendisë;
Zamë me matë e zamë me pre
N'trajtë të vjetër, n'trajtë të re:
Me la petkat, me arnue,
Bukë e shujtë na me gatue:
Gjithshka hije ka p'r'i grue
Qi me zanë e me punue,
Zot e Atdhe për pa i harrue.

(Hijn zanat me nji tubë lule në dorë).

ZANA E MADHE

Qe, pra, oj vajzë, lulet tek janë:
Merri e çoja s'ndertes Nanë,
S'Parës s'Shkollë, qi aq fort dishrue

Kishe pasë ti me ia çue.
Peng dashnije - evarije
Për shka Motrat Françeskane
Me 'i kujdes e 'i zemer nane
- Tash po mbushen pesdhetë vjet -
Veprue paskan në qytet
T'asaj Shkodre n'za bujare,
Tue msue n'shkollë bijat shqyptare
Hyut e Atdheut si me u shërbye,
Si detyrët ato me i krye,
Si me vjeftë, si me punue,
Shpin dhe erzin tue shikjue: -
Me kenë ndera e Fes e Atdheut
Njimend mesa t'Skanderbeut
E ma tepër ke me i thanë
Asaj s'ndertës Motër-Nanë,
Se kto lule - kshtu si janë -
S'kan me u veshkë, as s'kan me u tha
Pse kjo Zanë mbledhë i ka.

SILJA

(tue marrë tubën e lulevet)

T'falem nderës, o e ndritshmja Zanë,
Gjithsi urdhnon un kam me i thanë.

ZANA E MADHE

Veç, ti vajzë, a ke mendue
Shka me thanë, shka me ligjrue,
Kur ti s'Parës ke m'ia çue,
Bashkë me njato shoqet e tjera,
Njikto lule e bimë të blera?

Mrizi i Zanave

SILJA

Jo, po, gadi i kam do fjalë.

ZANA E MADHE

Hajt, na e thuej ktu dalë-kadalë.

SILJA

(sjellë prej publikut)

Fort e Nderta e e dashtna Nanë!
N'rasë të s'kremtes të ksaj dite,
Shum do fjalë kisht me t'i thanë,
Gjuha e mjerë me u shprehë po t'dite.
Mbasi vetë, pra kam qillue
Ene fmi e me folë nuk di,
Bashkë me shoqe jam mendue
Ket tub lule t'ap n'dhanti
Po, kto bimë me ngjyre t'veta
Kan me t'thanë, shpnesoj, ma s'miri
Shka me shprehë s'din gjuha e shkreta
Ashtu mue si m'don dishiri.
Njekto lule t'bardha t'bardha
Kan me t'thanë se nderë e Fe
N'zemër tonë as zhegu as mardha
S'kan m'e shue, der t'jem' mbi dhe.
Këto t'kuqet do t'u thonë,
Se ajo flakë atdhedashtnije
Qi u ndez n'shköllë në zemer tonë,
Gjallë përherë ndër ne do t'rrije.

E kta gjeth, mandej, të vlerë
 T'asaj Shpense janë dishmija,
 Qi na mban, se herë perherë
 Do t'ulzojë Shqypitarija.
 Se na ty t'lidhna me besë,
 Qi, shka bashkë ktu jemi vasha,
 Kurr Shqypnin' s'qesim n'harresë.
 T'dajë si t'dajë e dheut neshtrasha.¹
 E se, mbledhë rreth votërs s'Parit, -
 Kem me u thanë breznivet t'reja:
 Se Shqypnija asht e shqyptarit, -
 Se t'bijn n'luftë per të si rfeja:
 Edhe 'i fjalë m'ka thanë mue zana,
 Helikonës kah u kam ra;
 Se, der t'lejë e të marrë hana
 Kurr kto lule s'kan-me u tha.
 Eni, pra, varza shkodrane.
 S'cillsdo fe e s'cillsdo stine,
 E t'brohorisim n'derë t'ksaj Nane:
 Rrnoshin Shkollat Sigmatine!

SHTOZO VALLET

Rrnoshin Shkollat Sigmatine!

ZANA E MADHE

(Kaljopes)

Hej, Kaljope!... A ndien?... Si thue
 Shqyp kto vjersha janë punue?

1. Neshtrasha - fati, rrethanat

Mrizi i Zanave

ZANA KALJOPE

Si asht ma së miri! Tanë ndiesi
Për Fe Shejtë e për Shqypni...(Siles)
Po ti vajzë, qi paske xanë
Më qitë vjersha, - thue, je zanë -
Mbasi t'kem ktu tjetër rangë
A na kndo tash shqyp nji kangë?

SILJA

(Orës s' Shqypnisë)

A t'u kndoj kangë t' Kastriotit?

ORA E SHQYPNISË

"Porsi fleta e Ejllit t'Zotit".

SILJA

(tue kndue)

Porsi fleta e Ejllit t'Zotit
Po rreh flamuri i Shqypnis:

Vallja

(kapë e vijon kangën gjatë dy strofash)

GENI

Un jam Geni: ¹ rrezja e Empirit
Qi, bredhë pasjet ² t'Hyjt t' Amshueshem
Të padijes s'mendes s'nirit
Kthielli terrin e mjerueshëm
Edhe zboli ku struket jeta,
Shk'asht të mirë e shk'a' e verteta;
Bukurija kah buroi.

Mbas njatij të parë gabimit,
Qi dhen n'Eden ³ leqetisi ⁴
E i suell namen mbarë rruzllimit.
Mendja e nierit n'terr ngelisi, ⁵
Edhe njeri, m'vedi lshue,
Dalkadalë erdh tu' egercue;
Si shkerbe malit kërkoi.

Kambën z bathë e pa gja shtatit,
Natën shko n'për biga e stana,

1. *Geni* - gjenia e mendjes, e cila përfytyrohet si rreze që del nga pasqyra e Zotit, Hyjnit t' Amshueshëm.

2. *...Pajset* - (prej) pasqytës

3. *Eden* - parajsja tokësore

4. *Leqetisi* - ka përlyer me faj

5. *Ngelisi* - ngeli

Kërko ditën fushës e shpatit
Për mushmolla, dardha, e thana,
Nieri i shkretë jetën n' mjeri
E kaloi, edhe kerdí
Pa dhimbë bani m' shokë të vet.

Un, po, kjeçë¹ qi m' njerz ma s' parit,
Nëpër jonë e kumbë muzike
E n' për t' amblat kangë t' vjershtarit
Egërsin zbuta jetike,
E i bashkova tok nder fise,
Ngrehë ua kam kala e qytet.

Urat lshova terthuer bregut,
Çilë kam rrugat neper karma²;
I dhaçë t' mbarë punës edhe tregut,
Fuqi t' re muer plori e arma.
Tej për tej qymen e shpova,
M' fletë t' vetimës dhen e vallova³
Rrufes hovin thye ia kam.

Neper mue nieri n' ditë t' sodit
Shklet mbi re e zotnon detin,
Kuvend shtron ai me antipodit,⁴
N' terezí peshon planetin:⁵
Edhe ven kupolen m' Sh' Pjeter,
Kolosen⁶ si çoi n' kohë t' vjetër,
Rruzlla t' ri skyrton n' per xham⁷

1. Kjeçë - isha ai

2. Karma - brigje të thepisura, të thikta të lumenjve

3. Tej për tej qymen e shpova/ M' fletë t' vetimës dhen e vallova - Bëra të pamundurën, mbi krahë, mbi flatra të vetëtimës e nisa për udhë rruzullimin, njerëzimin.

4. Kuvend shtron ai me antipodit - bisedon me telefon me vende të largëta, me pika të rruzullit diametrialisht të kundërta me vendin nga bisedon.

5. N' terezí peshon planetin - në peshore, në balancë e peshon planetin Kupolën, Pjetër; kupola e kishës së Shën Pjetrit në Romë, vepër e Mikelanxhelos.

6. Koloseu - vepër e antikitetit, ndër më të famshmet.

7. Rruzlla t' ri shqyrton n' per xham - në pamjet e teleskopëve shqyrton trupat qiellorë, zbulon praninë e tyre.

Menden nierit n'shkollë un mbreha,¹
Ku kam rritë ata Platonat,
E ato shpatatme dy teha -
Demosten e Çiçeronat:
Edhe t'vetmit n'jetë Omerin,
Me atë Virgjilin e Allighierin,
T'cillve as deka s'ka shka u ban.

Per mue sheklli kufij s'ka
Synim kam ma t'kthiellët se dielli:
Perëndis' dhe i kam pergja,
Hije t'reja, n'jetë kah shtielli.
Mbas Tenzot un jam fuqija.
S'cillës perkulet rrokullija:
Hovin pezull gja s'ma mban.

pamundurën,
in.
la, me pika të
polën, Pjetër:
upat qiellorë,

1. *Mbreha* - mpreha, mençurova.

I DBUEMI

(1909)

Lamtumirë! - vendet e mija,
Qe, po zhduken dalë-kadalë;
Gjimon deti, ushton duhija,
Lkuret barka valë mbi valë.
Kah njai diell, qi asht tue flakue
Andej fill un tash do t'veta...
Lamtumirë! atdhe i bekue!
Lamtumirë! Për sa t'jet jeta!

Nesër nade kur mbi ne
Rrezja e diellit ka me ra,
Kush e din sa ujë e dhe
Mue prej teje ka me m'da!
E por n'pvetsha ret' mizore,
E por n'pvetsha zogjt e detit;
Se për ty, moj tokë arbnore,
S'ka me m'folë ma kush mue t'shkretit...

Tjera fushë e tjera zalle
Kam me pa, e tjera dete:
Kam me ndie, po, tjera valle,
Tjera gjuhë, n'tjera qytete;
Vendin tem, por s'kam me e pa,

Ku kam le e jam burrnue;
 Syt e mi edhe kanë me kja,
 Pa u gjetë kush qi me i ngushllue.
 Pa kend temin, posë nji Zotit,
 Tue shtektue për dhe të huej,
 Kanë me m'shkue mue ditt e motit
 Sha e perbuzun prej gjithkuej.
 Kam me pasë shkretin' per voter,
 E për shtrojë të ndezten ranë;
 Kam me pasë, ulkë, in moter,
 Kam me pasë, ehu! tigren nanë...

Nana e mbetne për së gjallit
 Ka me m'kja, kushdi, ndo' i dite,
 Dersa motra, dekun mallit,
 Kot ndo' i herë mue ka me m'pritë
 ka me i njehë, po, krushqt, e mjera,
 Me i pru nanës n'shpi nji re:
 Por i vllaj, kushdi, m'atë hera
 Ka me u kalbun për nën dhe!
 E njai dhe - ehu! kob prej qiellit! -
 S'ka me kenë, jo, dheu i t'parvet,
 Ku ma bukur qiella kthiellet,
 Ku ma ambël n'gjuhë t'shqyptarvet
 Para Hyjt naltohet luta,¹
 E ku besa asht e shejtnueshme.
 E ku zemrat s'dijn shka asht tuta,
 E ku bjeshkët janë të madhnueshme.
 Oh! ju bjeshkët e Shqyptaris'!
 E ku rriten djelm si zana!
 Un ju kurr s'kam me u harrue,
 Kahdo t'm'jet gjykue me u endë:
 Dersa t'muj me ligjirue,
 Ju gjithmon kam me u permendë!

1. luta - lutja.

E ato halë¹ e qipariza

Kam me i pasë nder mend gjithmonë,

E ato stane e njato mriza:

E ato berre e ato kumbonë...

Por, oh vaj! Malet e mija,

Qe, po zhduket dalë-kadalë:

Gjimon deti, ushton duhija,

Lkundet barka valë mbi valë.

Lamtumirë, pra, bjeshkë e malë!

E ju shkrepja edhe ju gurra;

E ju breshtha² e ju gjeth hale,

E ju proroje edhe ju gurra!

Lamtumirë, ju mrize e stana!

Lamtumirë, kumbona e berr'e!

Lamtumirë, ju fusha t'gjana,

Ju livadhe, ene ju djerre.

Lamtumirë ti shpija e t'parvet,

Ku ma s'parit m'agoi drita

E ku strehë u dhaçë shtektarvet

Miqt e babës edhe ku i prita

Lamtumirë, carani³ m'voter.

Lamtumirë, ju armët e shkreta!

Lamtumirë, ti nanë e moter!

Lamtumirë, për sa t'jet jeta!...

O shtektar, m'nji nji vorr të ri.

N'has ndo'i herë ti, tue ndjekë shtekun,

T'çilun n'ranë nper ndo' i shkreti,

Aty vetë kam me kenë dekun.

Nji kryq drunit, t'kjosha true,

Ziere e venma permby krye,

E, nemose, ti për mue

Lutju Hyjt' për shka t'kem' fye.

1. Halë - pishat, bredhat (halorët).

2. Breshtha - pyje me bredha.

3. Carani - gurët e vatrës.

A. ANTON M. ZANNONIT S. J¹

(1908)

Acar tash bora po dehet malevet,
 Ndihet i ambli gurgllimi i gurravet,
 Ke t'cemta e t'argjanta dikohen
 Neper krepa kah fushat e gjana.
 Kthehen kojrrilat m'rudina t'epëra
 Dalin nper fusha të larmet flutura.
 E t'hershmen lypë çerdhe dal'ndysha
 Per nenstreha t'pullazevet t'nalta.
 E zogu i veres ndrron valle t'ambëla
 'Qatje nder dega t'blerta t'vidhavit:
 Gjit voeset² t'rituemun e çilun
 Drandofillet e njoma m'burbuqe.
 Prej burgut t'errshem, ku lnguene dimnit,
 Nper djerre e fusha blergtori berrevet
 U prin, e zabelet e mrizet
 Ban me ushtue, kah kndon t'hershemt fatosat.

1. Anton Xanoni- prift, poet, përkthyes i Virgjilit dhe i autorëve klasikë (1863-1915).
 2. Gjit voeset... - Trëndafilat me gonxhet e njoma çelin gjinjë e lagur (rituemun) prej verës.

Mrizi i Zanave

Po; i hapët Empiri gëzon e rruzullimi,
E vokët¹ kur stina bleron e lulevet;
Pse vetem, pra, zana e permallshme
Shuen² e jotja, Zanon, edhe struket?...

Jo; kurr n'punë t'mbara t'mos lshoje zemra,
Pse ndihma t'fortit i vjen prej s'Epërit:
Prandej tash n'ketë stinë, ti, prendvere
Prap zamaret ndorë merri t'Virgjilit.

E shtyp ti grigjen këndona t'Titirit,
E kangët e Mopsit, e fjalët e Licides,
E hiejte e mrizet e paqta
E t'blerueshmet livadhe të Lacit.

Përse, kur masa të vije e motevet,
Sot t'vujtuna, ehu! Prralla e njërzimit!...
E per kto vende të grista e t'egëra
Sot t'vujtuna, ehu! Prralla e njerzimit!...
T'çilë prendvera e Liris' së dishrueme,

Atdheu ty atëhera me lule të zgjedhuna
Do t'ndreqë kunora, e mbi rrasa t'dhenuna
Ty emnin me shkrola të arta
Prej humnerës s'harrimit do t'pruejë³.

E t'vonvet nipa, dimnit te votëra,
M'lahutë at emen, 'dhe gjyshi i motëshem
Tash knon, e në zemër t'shqyptarit
I padekshëm ai emën do t'rroje.

E për sa breza t'ndrojtë faqja e fisevet,
Qi gjuhën t'ambel sot flasin t'Skenderit,
Permallshem at'emen Shqypnija
Do t'urojë, der dielli mot t'shkimet.

1. *Vokët* - vakët.

2. *Shuen* - hesht.

3. *Pruejë* - ruajtë.

GURRAVET TË JORDANIT

(1913)

T'falem, Jordan, ¹ qi neper qiparisa
E neper hije t'rrapavet t'blerueshëm,
P'rherëi bekuem nder mota edhe nder fisa
Rrjedhë i madhnueshem!
Per ty, po, flasin të shejtnueshmet karta,
Per ty jehote tempulli i Salomonit ²
Kah t'kjendojshin vashat t'ambla kangë të larta
M'kodër t'Sionit. ³
Nper ty, shpervlekë, Judeu ⁴ kur bite n'va,
Jo uj't, qi rmben mbi ketë shkreti morrizit,
Por valës s'argjantë i bahej se asht tu' i ra
N'blerim t'Parrizit.
Nuk asht jo, 'i lum, kahdo qi vran e kthiellët,
Qi pa të ket' ma shum se ti punë t'mdha,
Qi pa të ket' ma ngjat se ç'munden kshillet
M't'kthielltat kala!

1. *Jordan* - lum i Palestinës.

2. *Tempulli i Salomonit* - tempull i famshëm i Jeruzalemit.

3. *Sioni* - kodër në qendër të Jeruzalemit.

4. *Judeu* - Mbret i Jeruzalemit

Mrizi i Zanave

Ti, po, ke pa si ravës mund t'ndalet dielli,
Kur ti shkrumuese t'rebten valë ndalove,
E çetës besnike, qi ta bite qielli,

Udhën ia lshove...

Ti, po, ke pa se si pa armë qytete,

Veç n'brohori e me ndihmë t'Zotit shtrohen

E si, pa shpatë e hehtë, prej nji baete

Vigaj rrëxohen.

Ti Gedeonin¹ vetë, po, njohtë e ke,

Edhe ke njohtun Makabejt² fatosa,

Shpata e të cillvet i lshote anmiqt per dhe,

Si barin qosa.

Arpen t'hyjnueshme ti e ke ndie t'Davidit,³

Edhe ke pa si, e hijshme porsi drita,

Krye te Olofernit⁴ m'maje të nji zidit

E ven Judita.

Ti, po, ke ndie si kjan⁵ ndër triza Zoti,⁶

E si njerzimit Aj ia zbon t'Verteten:

Si bindet dheu, si erret dielli e moti

Kur ep Ai jeten,

E kambët ti Atij ia puthe! Atë vashë t'hyjnueshme

Të Nazaretit⁷ veshë me rreze diellit,

T'bukur si hana e porsi drita e gzueshme

N'balkue të qiellit.

Ti, po, e ke pa nder bija t'Ruzalemit⁸

Si lil nder ferra, Ajo kah prej shkretijet

1. *Gedeoni* - çliruesi i ebrejve prej medianitëve

2. *Makavejt* - të bijtë e Matalisit, prijësit të ebrejve që u ngritën kundër zgjedhës së mbretit të Sirisë.

3. *Davidi* - mundësi i Gokathit, mjeshtri i harpës

4. *Oloferni* - gjeneral të cilit i preu kokën Judita.

5. *Kjan* - qan.

6. *Ndër triza Zoti* - trinia Njeriu - Zot - Krishti.

7. *Nazareti* - qytet i vogël i Palestinës, vendlindja e Shën Mërisë.

8. *Ruzalemit* - Jeruzalemit

Njitej pervujte, si fjolla e tymit t'kemit¹
Para hyjnijet.

Nuk asht, jo, 'i lum, kahdo qi vran e kthiellet,
Qi pa të ket ma shum se ti punë t'mdha,
Qi pa të ket ma ngjat se çmundin kshillet
M't'kthielltat kala!

Por ç'a 'ajo arpë, qi m'shelnje² po e luen era?
Përse rrin shurdhë ajo, si grembç i tha,
Ajo, qi n'ato t'shkuemet motet tjera
Aq ambël ra?

Përse Jude, kaluer ai dromedarit
Kah t'bjen n'per va, sod pors natë thellimit
Ka ftyren zyrtë, e ma lumnit' e t'parit
S'njehe me kangë gzimit?

Ehu! Po, se arpa shuejti e shuejti kanga,
Përse të huejt në Sion kamben ngulen
E t'bijt e Judës, randë ngarkue me pranga,
Atdheut i zhgulen.

Asht hjekë,po, shkeptri, asht hjekë prej derës s'Jakobit³
E atje, ku rridhshin tamel⁴ proje e lume,
Sod anë e kand atje nji hije kobit
Asht shtri e mjerueme.

E, t'bijt e Judës, n'kat'r anët e dheut shperda,
Per tash sa mote, qi mbi dhe kaluene,
Namen e njatij gjaku janë tue la,⁵
Qi vedit truene.

Prandej mbi Sion kremet mbloi harresa,
E u rropos templli, e Ruzalemi u shkmbye;
E popllit t'zgjedhun nuk i mbet as shpresa
Se çon ma krye,

1. *Kemit* - temjanit.

2. *Shelnje* - shelg

3. *Jakob* - patriark, i biri i Isakut dhe babai i dymbëdhjetë djemve që themeluan dymbëdhjetë fiset e Izraelit (Bibla).

4. *Tamel* - qumësht.

5. *Namen e njatij gjaku* - populli shpaguán mallkimin e gjakut të Krishtit, të cilin Pons Pilati, prokurori romak, e shpalli të pafajshëm para tij, dhe për të mbuluar ligëshinë e vet tha: Jam i pafaj në gjakun e këtij të drejti: puna juaj.

Mrizi i Zanave

Por t'kajë Judeu, të kajë me lot i shuemi,
Perse edhe ka për ç'send ai me lotue,
Doren pse atij mbi rrashtë të fort i Amshuemi
Rrebtë ka randue.

Veç ti, Jordan, i qetë rrjedhë si gjith hera,
Pse njasajë tokë s'cillës ti i ushqen blerimet;
S'ka për t'i humbun, jo kurr, nami e ndera
Der dielli t'shkimet.

Përse të bijt e Vobekut t'Asizit
Me shum kujdes t'i ruejn njato visare,
Qi shpresën gjallë ia mbajn për jetë t'Parrizit
Tokës tahmaqare.

Po, po, edhe sod aty të largtë shtegtarit
Ia kallzon Frati atë t'lanmen shpellë mjerimit,
Ku e gjallë prej t'naltë Empirit agoi s'parit
Shpresa e nierzimit.

Ia kallzon shtyllën, për t'cill'n kingji i Zotit¹
Porsi fajutuer kje lidhë e kje mundu,
Ia difton vendin ku Rreglluesi i motit
Mbi kryq kje vu.

Edhe mbi at' vorr e ba aj gju'n me e ulun
Ku Njai, prej s'cillit jeta xu m'u rrekun
E n'pushtet t't'cillit deka kje përkulun,
Tri dit ndei dekun.²

Po, se dhe sod, kahdo qi vran e kthiellet,
S'a'i lum, qi pau ma shum se ti punë t'mdha,
Qi pau ma ngjat se ti se ç'munden kshillet
M't'kthielltat kala.

T'falem, Jordan, pra, qi n'per qeparisa
E neper hije t'rrapavet t'blerueshem
P'rherë, i bekuem ndër mota edhe nder fisa³
Rrjedhë i madhnueshëm!

1. *Kingji i Zotit* - qengji i Zotit, Krishti.

2. *Tri dit ndei i dekun* - pas kryqëzimit, Krishti qëndroi tre ditë i vdekur pastaj u ringjall

3. *Fisa* - yise.

KATAKLIZIMI I RRUZULLIT

(1916)

At ditë disi tu' u matë u çueka dielli;
 E as dritë ai nuk po bate. Njato rreze,
 T'cillat motit t'shkelxyeshme e t'xeta ngrohshin
 Gjite e plleshem t'natyres, e gjallë mbi shekull
 Mbajshin flakën e jetës, ato të zbeta
 E t'marrta dheut po i bijshin: thue se gurra
 E dritës isht'shterrë. Por pesha e rruzullimit
 Ajo 'dhe atë ditë e ngathët e disi rryetas
 Asaj ravës s'hershme (neper eter t'cillen
 Gishti ia çili Perëndis' s'Amshuem),
 Po i bite, e, shtekut, n'kavaljete¹ t'shkueme
 Rrahun me hap t'sigurtë, zattette² prore:
 Si ajo mokna, qi, veglash grisë³ prej kohe,
 Ngurrueshëm lshon e ngelë pa da nder dhambza
 E as n'punë ajo, ma s'hin. T'thjernët⁴ e Empirit

1. *Kavaljete* - kohëra

2. *Zattette* - ngecte

3. *Grisë* - ngrënë

4. *T'thjernët* - të kaltërtit, kaltërsia

Mrizi i Zanave

- Ata t'bredhun të dritës s'lumnis s'Parrizit -
Krejt isht'irnue ¹. N'mjedis t'terthores s'qiellit
Hana pergjakun ndryshe ajo nuk date, ²
Veç si varra n'krahner t'nji djali t'vetëm
Krnishën e dekës ka'atij ia veshë e ama.
Hyjt' edhe ata, vjetru e shterrun dritet,
M'qiellë xhixhlojshin si flaka e nji kandili,
Qi m'tryezë skamnore vjen t'u shue n'vedvedi,
Ke voj nuk ka m'u ushqye, e n'terr n'gjysë t'bukës.
T'vorfnin e ngratë e len; aq sa njat lode,
Qi prej sysh i kjason ³ mbi koje ⁴ t'mykuna
Ma as bulku i voters s'mund t'ia shohë... Mbarsë ajri
Me miazma morijet, ⁵ mbi gja t'gjalla
E m'njerz randote porsl plumb, e t'liga ⁶
T'pranshme e t'vshira përftote; e u shuete nieri
E u shuete gjaja e gjallë, si shuhet bari
Per nen kosë t'bulkut. S't'shihte syni tjetër,
Veç se vorre e stervina. Pse edh' as toka
Ushqim ajo ma s'epte, e m'shekull uja
Bate kerdi. Jo n'popuj ma, jo, n'fise
Mbledhë gjindja u shihshin tok, por kokrra-kokrra:
Si njata shpendt shtektarë, qi atje kah vjeshta
T'dam çetet t'shokvet, duken tue flutru
Aty-ktu n'për pullaze, mjesa dimni
Jetën mos t'ua shkurtojë. - Me gjithshka mnija
E zemra e keqe prap sundonte m'shekull;
E mbërthye m'shoqishojn, prap njerzt u grijshin
E u coptojshin ndër lufta e ndër degame, ⁷

1. *Irnuë* - nxirë

2. *Date* - dukej

3. *Kjason* - pikon

4. *Koje* - kore

5. *Miazma moriet* - mikrobe të sëmundjeve ngjitëse

6. *T'liga* - sëmundje

7. *Degama* - grindje, prapësi.

Si kjen coptue gjithmonë, q' prej se pik' s' parit
 Zemrën e nierit kuprracija e flligji.
 Kur qe, si atë ditë (sado qi zhargas) dielli
 U kap, mje m' cak, për gjysë ku dahet dita
 E buka n' arë prej shpijet i shkon bulkut,
 Ati i Pushtetshëm nalt prej fronit t' qiellvet,
 Neveritun mbi t' fyeme t' randa t' shekullit,
 Porsi dy t' rrebta e t' zjarra rfe mizore
 Ngerthen Ai vetllat m' rruzullim t' shemtuem,
 Edhe vranët e kundron. Per nen shkrepitima
 T' as: iëni s' hyjnueshme; qi prej syve
 Idhtë i vetote, hana, hyjt e dielli
 E toka u pin, e ngelen n' vend pa luejtun,
 Pezull fatin e mbramë tue pritun. Toka,
 Pingul të cillën rrezja e syut t' hyjnueshëm
 Flakë e zhgjetote, u dridh e fill prej angrash
 Ma s' permbrendshme bulroi me 'i gjamë t' trishtueshme
 E u trand shimje ¹ m' themel. N' atë gjamë ushueme
 Gollet ² e rruzullimit Himalaja,
 Si gur gëlqerje n' ujë, krejt u turshi;
 E u shem Itaja, kthellte e cilla n' gjire
 T' tallazevet t' perpishme t' detit humbi;
 N' det edhe 'Albjona u shue; e u derdh Stambolla
 N' Bosfor. Pellas ³ ma n' shekull s' mbet, filligshtija
 Ku t' mujte ajo me u picakue ⁴ e pandershme
 E shpirt e trup prap me ia kalbun nierit
 Veç po, syni i t' Amshuemit m' atë gjamë t' botës
 Ai nuk vetoi, as nuk u zbut; por tjera
 Sharte ⁵ ma t' randa m' rruzullim skjyrtote,

1. *Shimje* - gjer në

2. *Gollet* - humnerat, vorbullat

3. *Pellas* - pallat

4. *Picakue* - zhveshë lakuriq

5. *Sharte* - ndëshkime

Mrizi i Zanave

Kan, ndezun zhari prej zemrimit t' mnershëm,
I shkrepshin shkndijat si n' për grykë t' Vulkanit;
Aq sa friget u kput vallja e Parrizit,
E shkrehën valle e shuejtën lyra t' ambla,
E vetë banorët e qiellvet¹ nëpër lugje
E n' për lulishta gjith herë t' njoma u strukën,
E qiella u hesht.

Po; m'krena t' Kerubijvet.

Rregji i madhnis' felgruese² ndejë peshtetun
E ftyret vra, si nji thellim i kobshëm:
Mbasi atë cak sheklli kapërcei me t' fyeme,
T' cillin Mishria ia pat vu e pamatne
Kurr mos me e kcye, e n' Dije t' vet i Lumi
Dau me rroposë rruzllimin: Ai kah dielli
U prir e n' rribë t' tufanit t' mnis s' hyjnueshme
Prej frontit t' vet i fryni. E flaka e diellit
U fik. E kobshme nji terrinë atë hera
Mbi rruzullim u shtri: e njerzt mbi shekull
N' për terr ravgojshin³, porsi mijt ndër vorre,
Kah mnis' shemtuese e' Perëndis t' idhnuem
Dojshin me i hikë. Por nuk i hiket Zotit!
Njatë dorë t' pushtetshme mbasandej, me t' cillën
Për sa e sa qinda kavaljetesh mbajti
Peshën e rruzullit. Perëndija e struku
E natyrën e lshoi pa zot. Trishtueshëm
Krisen thithat e shekllit⁴: e rrmores
S' humnerës s' rrmbyeshme t' tkthiellët avisit
Kulihum shtielli i rruzullimit brishti

1. *Banorët e qiellvet* - të vdekurit

2. *Rregji i madhnis flegruese* - Rex tremendae maestatis: term për Zotin, mbret i madhërisë frikësuese, i plotpushtetshëm.

3. *Ravgojshin* - shtegtonin

4. *Thithat e shekllit* - shprehje biblike (cardines orbis terrae) çivijat, menteshat që mbajnë pezull rruzullimin, që rregullojnë gravitetin.

E u shem, termagshëm tue rrapllue n'per kaos.
 Nji gjamë, nji krisme, atë botë, e nji rropamë
 Elementash u ndie, kah vlojshin, ziejshin,
 E nder gomna shunglluese t'njani-tjetrit
 U shkapërdredhshin me duhi thellimit,
 Tue bumbullue n'për shekull. Hyjt e qiellit
 Ata, edhe, dalun jashta rrethit t'hershëm,
 Me zhurmur t'immerrshëm n'pakthellim¹ u rposshin
 Ka u ndeshin, ka' u përpiqshin, e u turrsijshin
 E flauri² kah nëpër kaos u derdhshin.
 N'per tym, mandej, n'per pluhën e re t'murrta,
 Qi shekllin kand e kand kishin mberthye
 Shkrepte pa da rufeja, porsi shkrepin
 Shkndijat n'per tym t'dullijavet. Prej duhmet³
 E prej termetit, tue buiritë frigueshëm,
 Toka edhe trandej, e, si gogel dushkut
 M'ujë shkundullitej n'rrymë t'atij thellimi.
 Kur qe, 'i kometë n'mes t'kataklizmit t'mnershëm,
 Shkrepun prej seprit, kulihum n'teposhte
 Me zhaurrimë t'perfrigueshme goromiset
 E m'Oqean Atlantik pingul plandoset.
 Trandet toka m'atë t'ndeshun: ujët e detit
 Jashtë lugut s'hershëm del, e dynden sklafat⁴
 E kernalles⁵ n'përpjetë si bjeshkë, si male,
 Të cillt mandejna, me furi përpise
 Shkul kah Europa e n'Amerikë dikohen
 E shkapërdredhen përmbi Afrikë t'zharritne:
 Merr dhen' boena⁶. Felgrueshëm tue gurgullue
 Tallazi male kapërcen e kodra,

1. *Pakthellim* - humnera

2. *Flauri* - hjedhë e drithit (grurit etj.)

3. *Duhmet* - kutërbimit.

4. *Shkafat* - tallazet

5. *Kernalles* - termale

6. *Boena* - përmytja

E m'rymë t' gjirevet t' veta rmben qytete,
Mbretni përpin, e shkim gja t' gjallë e nieri,
E gjithshka dora kavatoi¹ njerzore.
Por, po; t' gjith ujët e Oqeanit s' mujt me i shlye.
Njolllet e gjakut t' njerit, t' cillat vritshin²
Ene kah qiella e gjyq prej s' Drejtës s' hyjnueshme
Lypshin me za t' mjeruem. Prandaj i Amshuemi,
Syni i të cillit nuk mund t' shohë pegame³
E gja s' i rshet Atij per pa u ndëshkue,
Premtoi qi flakë m' atë hyll nji zjarm t' u kallte
- M' atë hyll, qi tokën nën peshë t' vet e ndrydhte -
E mbarë dhen' ta përllante e ta shkrumonte.
E qe, xen hylli rebtë m' u shkundullitun.⁴
Xen rebtë m' u trandë, e, tue shpërthye me krisme
Nji det zjarmit flakron mbi tokë t' shëmtueme.
Por edhe zhari, n' gji qi ngrohete bota,
Nen t' rebtën frymë t' s' hyjnueshmes mni s' t' Amshuemit
Ndezeti ai flakë e ma 'i furi trishtuese
Shpërthen n' për zgorka⁵ t' dheut nën valë t' Oqeanit.
Ujët e zjarmi m' atëbotë u kapërthyene.
E, anmiq tue kenun, me uturim u ndeshen
E u përllan'. Ulurote deti e dyndte
Mje m' re tallazet. Flaka tue krepature⁶
E tue fishkllue, mbi det pa da ngërthehej
E me vapa të veta e frushkullote.
N' zhaurrimë t' mnertë t' asaj lufte titanike
Kobshëm gjimojshim viset e rruzullimit
E shungullote kupa e naltë e Empirit.
N' e mbramët m' u lodhë xu deti, e, para zjarmit

1. *Kavatoi* - krijoi (dora njerëzore)

2. *Vritshin* - klithnin

3. *Pegame* - ndyrësi

4. *M' u shkundullitun* - të trandej, të lëkundej me forcë

5. *Zgorka* - zgavra, plasa të tokës

6. *Tue krepature* - duke u kërcënuar

N'avull t'u çue, krejt shterri. Zjarmi atëhera,
Lshue pa zangall,¹ iu vesh tërthores s'shekullit,
Edhe krejt e zharriti. Shkrini malet
E kodrat, e kunorat; e dogji fronet
Me shpata e me gjithshka, qi dikur m'shekull
Krenin' e mbajti m'kambë; e kur s'pat tjetër
Shak me shkrumue, n'hi t'vet u shkim prej vedit,
E toka mbet veç hie kthhiell:² si votra
N'nji shpi të dalne faret, mbasi zjarmi
T'i shuhe te me ferrë dera t'i mbyllet
E kshtu u rpos sheklli e sosi puna e nierit.

1. *Lshue pa zangall* - lëshuar pa pengim

2. *Kthhiell* - thëngjill

MBI VORR T'A. ANTON M. ZANNONIT S. J.

Zannon, a diqe? A 'imend se shi m'atëhera
Kur Kisha e kombi n'Shqyptari t'mjerueme
Ndihmën tande me uzdajë ma t'gjallë e priten
Ti i lae kto zaje, e per nen cem¹ t'nji guri
Sod kalbe n'vorr?!...Ty vllazent tu t'kanë pasun
Pasqyrë jetet: thalb² zemret miqt, e e bardha
Uzdajë e Atdheut, djelmnija, diell t'shkëlxyeshëm
T'ka pasun, po, nder t'ashprat shtiçe t'dijes
E nder caktime t'megjevet t'urtis';
Pse pra, me dekë? Pse kshtu n'mjerim me i lshue
E vllazent tu, e miqt, e mbarë Atdhen
E ngratë, heu! Keqas sod prej dhunet shkelun?...
O dekë e mnershme! O dekë tri herë e shueme!
Se e gjata kenka kosa jote e namuna,
E larg po mbrirka! Soje kush nuk pshtueka,
As s'brishtka³ kush! Qe, i njethët porsa hapë lili
Kelçin⁴ e erandshëm për me thithë prej dritet
Nektarin, e gjallimit t'vet, zhiguese⁵
N'të prej visevet t'ndritshme shkrepe një rreze

1. Cem - shtuf

2. Thalb - thelb

3. Krishtka - nëshqitka

4. Kelçin - kupën (kupa e zambakut)

5. Zhiguese - zhanhtëse, djegëse

E n'palc t'kerthnestët e jetës ia shterrë, e fije -
 Fije për tokë e lshon. Vallzon bylbyli
 N'për hije t'rita ¹ t'lugjeve t'blerueme,
 E mali e fusha ndër kangë t'tija kndellen;
 Por, kur ma t'ambila i ndërlikon ai jonet,
 Dishka atij zan atëherë ia kputë, e cangull ²
 Prej gemit t'blertë e qet m'elmashk ³ t'ndo' i prroske,
 Ku do t'eshtet ⁴ gjithmonë. E nieri? Ah! Nieri
 Kot muer i shuemi shtiqe t'ashpra e t'grisuna,
 E male kapërcei, e doli dete,
 Për me pshtue teje, dekë: ti, p'rherë mizore
 Gjithkund e ndeshe, e mbi krye t'tij madhshtuer
 E mbi vepra, qi duervet t'tija dolën
 Të that kërrçikun pa mshirë randove
 E n'humnerë t'harresës i kapërdine.
 Ku a Sparta n'za? Ku a' e drashtna aq fort Kartago ⁵?
 E Romet t'hershme shka teproi n'ditë t'sodit
 Për me dishmue madhniin e saj? Do mure
 T'shkatrueme e t'thata sod me mzi na flasin
 Se 'i Cesar n'Romë zotnoi! Gjithshka mbi shekull
 Des e kalon: e gjaja e gjallë e nieri
 Shuhen; e frone biejn, e biejn qytete;
 E rroposen mbretni me aq gjak t'ndërtueme.
 Por edhe dita, sado vonë, do t'vijë,
 N't'cillën do t'shemet pesha e rruzullimit
 E toka e zezë, e hana, e hyjt, e dielli
 Leskra-leskra, si hjedha n'ajr, do t'enden
 Nëpër golle t'kthellueshme t't'hapët Empirit.
 Veç, po, dersa mos t'shkimet hana e dielli
 E e mbramja cirkë n'Oqean t'kthiellitë mos t'shttrase ⁶,

1. *T'rita* - të lagështa prej verës

2. *Cangull* - pa pika shpirti

3. *Elmashk* - lemashk, myshk

4. *Eshtet* - heshtë

5. *Kartago* - Kartagjena

6. *Shttrase* - shterrojë

Emni i atij burri, qi për atme e fe
La nam n'fis t'vet, ai p'rherë gjallon, e deka
Mbi të pushtet nuk ka. Kot fletët e ngrita
Rreh koha m'të 'dhe kot e shplakë thellimi,
Pse s'mund ta grise kurr: ato veç presin
Qi ndryshk mos t'vejë e qi edhe mbas veriget
T'gjatë kavaljetesh t'i shkëlqajë mbi shekull
Ari i kulluet - Homëri ende ndër ne
Gjallon, e sod, edhe, na vjen se e shohim
Ke, i verbët s'dy sysh, derë m'derë nëpër Meone¹
Shkon bukë tue lypun me lahutë nën sjetull
E kafshatat e mykta, me të cillat
Sheklli gjithmonë ushqei burrnin e dijen...
Me ato kangë i përligjë, qi mort nuk shohin:
E pra, sa stina mbi vorr t'tij asht shndrrue!
Po, po, Zannon: sado qi sod detyren,
Heu, tepër shpejt t'u desht natyrës m'ia la
E mbrenda vorrit mje m'at ditë me u eshtun,
N't'cillën do t't'grishtë burija e mrekuillzanit;
Prap, me gjithkta për ne as ti s'ke dekun
E n'mende e n'zemër tonë ene ti gjallë sod je;
Pse brez mbas brezit, mje m'ma t'largtat mote,
T'bijt e shqyptarvet me evari prej zemret
Emnin kanë me t'bekue. Ti, ujai po, kje,
Qi t'msheshtat fije gjuhë shqyptare i type
E i gjete, e i ende, e nëpër dhambza t'dijes
Me shum holli i përshkrove e raven çile,
Kah shqyptari do t'mbajë për me stolisun
Fjalën, e shllimet për me i shprehë për s'mbarit.
E kur termale s'rryeshme t't'naltë Parnasit
Ndo 'i herë-ndo 'i herë ti u njite e m'kreshtë u kape
Ndër valle t'zanavet kaq jone t'ambila
Dijte me xjerrun nëpër tejza lyret,

1. Meone - emri i vjetër i Lidise

Sa mendja e nierit, përmbi fletë t' prarueme
T's'hyjnueshmes harmoni, nalt-nalt rremebej
Mje n'fron t'shkëlqyeshëm t'Perëndis' t'Amshueshem.
Ku, porsi n'nji det ndritet krejt pershi
Me rrexe, kndellej e travajët e randa,
E dhunën e tradhtin' e lott' e t'fshamet,
Prejs'cillash, t'thuesh, përbahet n'shekull jeta,
Krejt i harrote. Ah! Po, se Shqyptarija,
Dersa n'ndo 'i zemër gjak shqyptar t'gurgulloje
Emnin s'ka me t'harrue; e nder fatosa,
Qi raven e Liris' Atdheut ia çilen
Nëpër armë t'fes e t'dijes, ka me t'njhun
E me tu binde e evarshme

Por Shqypnija

Prap ndihmë, e mjera, pret, Zannon, prej teje!
E prej Parrizit, ku shpresojm; se gjindesh,
Ma fort se kurr ti mundesh sod me i vjeftun:
S'mundet me kenun qi n'atë vend mishririt
Luta e nji t'drejti t'qitet poshtë e t'shkelet.
Thueju, pra, nalt, sa lodja e gjaku derdhet
N'Shqypni pa punë; sa ksaj me poshtërsi
Gjyqin sot njerzt ia bajn, e si shqyptari,
Ku prej padijet, ku prej epshtit rrejtun,
Sod a' e zeza e vetvedit. Edhe thueju,
Se vetëm, po, prej qiellit pret Shqypnija
Jetë e Liri, e se prandej ne qiella
Dorën t'na njesë, e sa ma para anmiqvet,
Qi humbë me na pa, me t'rrebtë fuqi
Menden t'ua rysë: se veç nji Hy i Amshueshëm
N'dorë ka shartet e popujve, e pa hiri
Se s'len me u shue Ai kombet. E ty, asobote,
Nji elter shqyptarët kanë me t'ndërtue mermerit,
Ku emnin tand ndër kangë kanë m'e kremtue;
E kshtu dersa t'termohen stinët e motit
N'zemer t'shqyptarit ke me rrnue gjith-hera.

NJI LULE VJESHTET

(1909)

N'atë rrahe¹ t'dekne mbrenda vorrit t'errshem
Tash pluhën je. Ata dy sy t'janë errun,
Ku qiella prirej me sa² hana e diella
Terthores³ s'epër m'sharte vrejtn t'njerzimit!
T'janë sosur fjalët e ambla e plot urti,
E ai za t'asht kputë, i cilli bite m'zemër
Si kumbë lired t'tingllueshme, qi prej s'largut
Ndihet tue ra, kur dora e prekë e msueme!
Ehu! Po; "deka, qi baras m'derë t'pellazvet⁴
Trakllon, si m'trinë⁵ t'kolibavet," ku i vorfni
Me lot njom bukën, ty edhe ajo ke dera
T'traklloi, e ti kalove porsi voesa
E natës kalon, kur dielli vjen me shndritun
Mbi kobe t'dheut. Sot përmbi vorr t'kanë bijtun
Hihat e madergona! 'I kryq dullijet,
Qi e përshpirtshme një dorë ta vu te kryeni.

1. *Rrahe* - rrah, sipërfaqe, tokë ku janë prerë drurët

2. *Me sa* - ndërsa

3. *Terthores* - (këtu) hapësirës

4. *Pellazvet* - pallateve

5. *Trinë* - derë e thurur me thupra

Ndër to të ka hupë, as tjetër send trishtimin
 E vorrit nuk ta zbutë, posë va'it t' trishtueshëm
 Të hutit t' natës, qi nëpër curra t' malit
 Dhimbshem në rreze t' hanës rrin tue gjimue!...
 Njai grumbull gursh, qi m' vorr t' randon përsypri,
 Vetë gjaksorit t' pashpirt, qi mbyti nierin,
 Lugat i duken, n' hikë¹ kah t' bjen nget vorrit,
 Edhe t' përqethët atë botë i shkon n' për zemër.
 Po, a thue, krejt deka n' asgjasend t' përpini
 E, posë se do kocijsh edhe 'i grusht pluhën,
 Nuk t' la tjetër? Jo! N' prehen t' Amëshuemit
 Pjesa ma e mira e jotja ka flutruë
 Me gzue n' dritë t' qiellvet, ku pushon dishiri
 I nierit t' drejtë, si drita m' sy kthiellun
 Po, po, se përtej vorrin² shpirti i nierit
 Gjallon për jetë! Njeki mendim i ambël
 Deken e zbutë e vorrin ban t' pëlqyeshëm,
 Kur zemrën fa' i s' e grisë.³ Prej ktij mendimi
 As vetë per ty s' lotova shum, kur ndjeva
 Se diqe: se n' ma t' mirën lule t' motit
 E lae ti ketë shkreti, ku shuen e Drejta
 E paudhnija, ku sundon mizore;
 Ku i zhyemi n' vese sod me dorë dhunuese
 Vesin shinon me Theta⁴ t' zi, e selija
 M' rrashta t' përgjakshme t' njerzvet m' kambë, ku mbahet
 Ehu! Po, se shpirti i yt, kulluet si rrezja
 E diellit, qi përfton lulet e erandshme,
 Kur bora dehet, s' mujt me e bajtë qelbsinen
 E randë t' kuj sheklli t' zi; por fletët i rrahi
 Kah jeta e dytë, ku Njai qi rruzullimin

1. *N'hikë* - huri i bie rasti të kalojë skaj varrit

2. *Përtej vorrin* - përtej varrit

3. (*Faji*) *s' e grisë* - s' e copëton

4. *Theta* - gërma e parë e fjalës vdekje (në greqisht)

N'themel e drithë veç me 'i vetimë t'qerpikut:
Amshon n'lumni shka Atij t'i ket përgja.
S'kje toka, jo, për ty kje qiella!
E tash, qi vetë jam tue ravisë¹ kto karta,
Ti, kushedi, n'per vrrije t'amëshueme
Shkon tue kërkue për lila e drandofille,
Qi s'dijn me u veshkë² e ndreqë me ta kunora,
Për me lulzue mandej ndër t'zjarrtat valle,
Qi nëpër vrrije rrijn tue kndue t'Parrizit:
Ku, fletët e arta bashkë kryqzue me Engjuj,
Kndon Zoti lavde n'për ylbera t'qiellit;
A, marrë krejt n't'pam t's'hyjnueshmes faqe t'Zotit,
Porsi m'pasqyrë t'kulluet skjyrton shestimin³
E rruzullimit, vu prej s'epër Mende,
E cila n't'kenun sendet thirri t'tana
Prej hijejet t'kthellueshme t'asgjasendit,
Kur bani Ajo furin me heshtë t'thellimit,
E me 'i fuqi t'pamatne prapi terrin
E pakthellimit, qi atje n't'skajshmet megjë
T'ktij sheklli ndihet mnershëm tue gjimue,
Kah për ledhe plandoset t'rruzullimit,
E aty, n'atë dritë plot ambelcim dashtnijet,
Qi porsi lum i kjartë prej Atit t'Dritvet⁴
Gjithkah dikohet nepër verë t'Parrizit,
Shpirtent e lum krejt m'rreze tu' i pershi,⁵
T'kthiellta ti i prirë t'vërtetat, t'cillat Hyji
Desht t'muzta⁶ nierit ma ia lanun t'shkrueme
Nder fletët t'hyjnueshme t'amëshuem Ungjillit.
Oh! Sa e sa herë, kur n'mbrame shuen natyra,

1. *Tue ravisë* - duke shkruar

2. *Veshkë* - vyshkë

3. *Shestimin* - ndëruimin

4. *Atit'Drive* - Patër luminum, Zotit

5. *I pershi* - i përfshin

6. *T'muzta* - të murgëta

E tjetër s'ndihet, veç se rryma e prronit,
 Qi përmallshëm gurgllon n'per rrajë e curra
 Un', lodhë mbi letra t't' dijshëmvet t'kahmotit,
 Mbas t'cillvet fjalën rrij tue lmue shqyptare,
 Dal në dritsore me kundrue shatorren!¹
 Qi i Lumi t'kthielltë ia vuni rruzullimit,
 E kqyri hyjt, qi, thue, se njaq sy Zotit
 Flakojn mbi dhe - kushdi, për me felgrue
 Nierin, qi egrue² ma fort prej mnerës s'territ,
 Përbluen punë t'mbrapshta: - e atë botë mendoj për ty.
 E, ku ta shoh ma t'flakshmen tue xhixhllue
 Nji hyll, aty selin' un' tham me vedi,³
 Ti do ta kesh, e syt m'atë hyll pa da
 Inguli, e m'bahet si me t'pa. Me emën
 Un t' thrras atëbotë n'per terr. Nji vaj bylbylit,
 Qi përmallshëm ndër gamba rrin tue kja
 Fatin e vet, e ndoshta, zojt⁴ e dashtun,
 Jehonë m'i bahet t'grishunit⁵; e m'duket
 Se bisedoj me ty!...Nuk dekka i miri,
 Jo kurr; e sidomos nja', i cili ti zemër
 E len mbrapa m'e ankue. Prej vorrit t'errshëm,
 Gjumin e dekës ku ai ban, na i flet mëndiçin,
 Ambel edhe na nzitë kah punët e mbara, ..
 E n'mende tonë gjallon. - Kur Aleksandri
 Prej Bregut t'Matës ngallnjyes u kap ke'vorri,
 Ku shuen idhnimi i Prisit t'Mirmidonvet,
 Qi atje nën She⁶ vorfnoi me aq djalë Ekuben,
 Iu ndez aty flakë zemra kah lumnija.

1. Shatorren - çadër, metaforë për kupën e qiellit

2. Egrue - egërsuar, primitivuar

3. Nji hyll, aty selinë.. - Nji yll aty selinë duhet ta ketë shpirti yt, them unë me vete

4. Zojt - zogjtë, këtu: të vegjëlit e vet

5. Të grishunit - thirrjes

6. She - dera dardane, njëra nga gjashtë dyert e Trojës ku u bë biseda e Andromakës me Hektorin

Mbi njatë vorr, po, u betue me ngulë flamurin
N'skaj t'dheut, e prej selis' me i zhdrypun mbretent;
E atëherë përpara tij tanë bota shuejti.
Mue edhe, qi sheklli e nji dishir lirijet
T'thepisne raven m'ia kanë shtrve gjallimit,
Mue, po, edhe zemra mbi vorr tand t'përvujtun
M'ndezet kah punët e mbara e kah burmija.
Përmbi vorr tand, po, xa të fortë me e mbajtun
Besen e dhanme - e miqasin e zanme;
Për fe e për atme n'ball me i dalë rrezikut:
Të ligshtit dorën me ia njitë e t'fortin
Mos me e gledhue;¹ kur t'jet me u thanë e drejta,
Mos me i shmangë syt' prej cakut, n't'cillin mendja
Dishron me u kapë, as kurr mos me u ligshdue
Ndër sa t'vishtira, qi t'na sjellin motet.
Po, po! Se pre' atij vorri kam me shkepun
Hovin² kah punët e mdhana. Ai kryq dullijet,
Mneren e vorrit qi ta zbutë, ai qanderr
Ka me m'kenë ndër salvimet: Engjlli i Zotit,
Qi rojës besnik fuqit t'i pruen mizore,
Gjumin e dekës në vorr mos me t'turbllue,
Der qi të shkimen n'qiellë e hana e dielli
E t'ngеле moti e sheklli mbarë t'rroposet,
E t'vijë dita e gjyqit t'rruzullimit,
Ai ka për t'm'kenun zana. E atëherë pa u tutun
Zhgjetat e prehta e t'zjarrta kah me i prehun,
Qi kundra vesit do t'ia lshoj njerzimit:
Atë herë un kangët kam me i ndërtue kreshnike,
Me t'cillat botës un do t'ia la të shkrueme -
Se shka viejn armët besnike n'dorë t'shqyptarit.
E me kangë t'mija 'i përmendar³ t'madhnueshëm

1. *Gledhue* - mikluar

2. *Kam me shkepun hovin* - do të marrë piknisje hovi

3. *Përmendar* - përmendore

M'vorr tand kam për t'ndërtue, të cillin motit
Me fletë të ngrita kot ka për ta rrahun;
Pse, si curr, qi n'mjes t'detit rreh tallazi,
Edh' ai njashtu do t'jesë ndër gjire t'motit.
Qi bumbullojn mbi faqe t'rruzullimit
Atëherë prej bjeshkvet kanë me u djergun¹ zanat
E me të njoma vjollca e drandofille
Vorrin kane me t'vallue,² e kanë me rritun
Me shum kujdes për qark selvija t'blerta;
E shtektarit mundqar,³ qi n'ato hije
Ka me xanë vend, me ndalë pak gja t'dihamet.⁴
Kanë me i kallxue se sa pjesë qiellet vrani
Deka n'atë vorr. E atë botë i largë shtektari
Të lehtë dhen ka me t'urue, e t'paqta e t'buta
Shinat e borën: e, kur n'male t'veta
T'dredhōjë ke stani, fmis' ka me i kallzue
Shka ndjeu për ty. E fmija e tij aso bote
Emnin tand ka për t'kndue, e vrrini e bjeshka
Gjithmonë i ri, tue njehë furit e mnershme,
Ambël prej emnit tand kanë me jehue.
Me majë t'briskut kanë me shkrue mbi lisa
Me shkrola t'njohtne veç e prej barivet:
Kanë me u rritë lisat, përse spata as reja
S'e prekin tanden, ku asht ravisë aj emën:
E tu'u rritë lisat kanë me u rritun shkrolat;
E kshtu ma t'kjarta mbas disa qindvjetve
Nipat ma t'vonët me i këndue, e emni
Sa t'bjerë dielli tokës ka me t'u kndue.

1. *Kanë me u djergun* - do të zbresin

2. *Me t'vallue* - ta rrethojnë

3. *Mundqar* - i lodhur prej mundit të përditshëm, të munduar

4. *Dihamet* - dihatjet

TË LEMT E ZOJËS *

Shka ka ra, thue, mbramë do valle,
Që atje larg, kah Nazareti,
Kanë jehue n'për male e zalle.
E pse qiella, toka e deti
Disi n'gaz sot janë stolisun,
Për të cillën shkrola ¹ flet?

Po thonë Anës e Joakimit ²

Se 'i hyll vajze paska le,
Si ajo drita prej agimit,
Si ajo voesa e nadjes s're:
Syni i sajë, një rreze di'llit,
Shtati i saj gjeth drandofillit,
Një prendverë n'blerim t'vet!

Kur po i qeshka syni e ftyra

Nëpër rreze të bindueshme ³
Thue po u ndeka ⁴ atëherë pasqyra,
M't'cillën prirur Mendja e amshueme,
T'natyrës s'vet sheh t'kthelltat hije.

*. Nga libri "Vallja e Parrizit"

1. Shkrola - shkrimi i shenjtë, Bibla
2. Anës Joakimit - prindërve të Shën Mërisë
3. Të bindueshme - të mrekullueshme, të çuditshme
4. U ndeka - u shfaqka

Edhe gjallë t'hyjnueshmen Dije
M'nja si vedin e përfton.

Disa bija t' Izraelit

N'shej pa'n da n'shekull¹, si bora,
Kah shkrepë dielli kres s' zabelit
Si 'i Suzanë, si nji Dëbora,
Si Abigajli - e pastra lule,
Me Juditën n'atë Betule
Kapidanat qi i shkurton.

Por si Kjo, nuk del kurrnjana,

As ka hiri, as kah pashija²
Emën t' bukur edhe Nana
Ksa' i ka njitë, tu' e quejtë Marija;
Nji send qi, kur t'xash kët' emën,
N'shpuzë të ferrit anmiqt tremen,
Si me u shkrepë rreja e Tenzot.

Puer³ m'ngunjime t't'naltë Empirit,

Ati i Dritës këtë bi e paka,
Edhe Nanë m'ia zgjedhë të birit
N'fillad t'dashtnisë së vet Ai daka,⁴
Kaq u dukka synit t' Ti,
Sa me e dashtë n'gjak e n'gjini -
N'gjini nierin me nji Zot.⁵

Ejëti atëherë marrin fluturimin

Kupa e qiellës ma e ndeztë kah kthiellet
E, si pasë e kishin msimin,
Dymbdhetë hyj shkrepin prej qiellit,
Për me ndreqë me ta nji keze⁶
Të tanë dritë e të tanë rreze,
Zojës Mari m'ia çue për shej.

1. N'shej pa'n da n'shekulli - qenë dalluar, për bukurinë. 'pa'n: patën

2. Pashija - bukurija

3. Puer - prirur, sjellur (për të kundruar)

4. Daka - e krahësoka

5. N'gjini me nji Zot - në lidhje gjaku e gjinie njeriun me Zotin.

6. Keze - kurorë

Fill kah hana mandej zbrisin

Krah-praruem të trollit t' Zotit
Ku ata hijn me 'i herë t'ia shndrisin
Hanës argjanin, adryshkë prej motit:
Porsi hana n'kohë, qi t'vijë,
Ksajë Bij, shkamb nën kambë do t'mrijë
Si tha Njai, që urdhnon mbi rej.

E me rreze të kësaj hane

E me ato rreze të diellit,
Ejët kanë nisë¹ prap fill ta xanë
M'endë nji veshë mbas xejes s'qiellit,
Me të cillën do t' kandritet
Vasha e vogël - kur të rritet -
Si Mbretneshë e qielles e e dheut.

Pse Mbretneshë kjo Vashë do t'vehet

Mbi rudina të Parrizit,
- Gurra e dritvet fill ku xehet²
Si edhe m'rrahe të morrizit³
E përpara kësajë Zoje
Gju'n natyra do t' takojë,
Përpara Nanës së Nazareut.

Nazareu, po Fjala e t'Lumit,

Si e caktuemja t'mbrrijë stina,
Ka me dalë prej gjiut t' Amshumit,
E si n'bjeshkë bjen serotinë⁴
Ka me u djergë n'zemër t'ksajë Bije,
Nëpër ravë qi Ai veç mund t'dije,
Për me marrun mish e gjak.

E m'atëherë kjo fjollë kemit⁵

1. *Ejët kanë nisë...* - Engjëjt kanë nisur të endin një veshje sipas mjeshtrisë (xejes-xejes) së qiellit.

2. *Fill ku xehet* - ku ze fill

3. *M'rrahe të morrizit* - në vende të shkreta ku rriten vetëm murriza e ferra

4. *Serotina* - shi i hollë, vetëm që bie natën

5. *Kemit* - temjanit, fjalle kemit: metaforë për Shën Mërinë

Kjo pinjollë - lule Jerikut
 - Nami i dheut e i Ruzalemit -
 Ka m'ia shtypun kryet anmikut:
 Kryet anmikut ka m'ia shtypun
 Qi 'i herë n'Eden m'landë tue hypun¹,
 Mbarë njerzimin shtini n' lak.

Rritu, pra, del. Rritu, o e Lume.
 Si filizat kah Prendvera,
 Si qeprizat përmbi lumë,
 Si njaj lili, qi i vjen era;
 E si rrezja endu shtatit,
 Përse t'lehtë nën hije t'mkatit
 Sytë tu kqyrin për shëlbim.

Ti na resh, po, njatë Hyll dritet,
 Qi i kje folë fisit t'Jakobit
 E prej t'Cillit jeta pritët;
 Se m'atë herë t'gjith bijt e kobit,
 Qi për Ty do t'i shndrisë Feja,
 Kanë me t'xanë Ty vallë t'reja,
 Kanë me t'kndue për jetë n'amshim.

1. Qi 'i herë n'Eden m'landë tue hypun... duke hypur në drurin e mollës e duke ngrënë
 frutin e saj u përjashtua nga parajsja.

NUCJATA*

Ishte nadje. 'I vashë e re,
Bukuri porsi Prendvera,
N'trull t'nji rregji vorfën le,
Pa e ndie kush veç Zotit e era,
Rrite t'Lumin tuj u lutun,
Ndoshta kobin për me zbutun,
Qi i randote fisit t'vet.

Kur qe hapen dyerët e qiellit
E nji Engjëll fletësh s'prarueme,
Tuj u djergë për rreze t'diellit
Kah kto zajet e shëmtueme,
Asajë vashë ia behë në shpi,
Edhe i thotë: "Falemi Mri!
Lajmi i Zotit me ty flet.

Njai, qi n'dorë mban rruzullimin,
Hylli i bardhë premtue Jakobit
T'zinë me da don trashigimin
Bashkë me t'ngratët bijt e robit,
E për Nanë Ai t'ka shenjue,

*. Nga libri "Vallja e Parrizit".

N'krahner tand për me u mishnue¹
Fjalën tande qiella e pret."

Me 'i herë vallja u esht ka qiella,
Duelën Engjujt n'për vegime,
Ndejën pezull hanë e diella,
Shuejti bota gjamë e ankime;
Zhurma e ferrit edhe ndalet;
Tue pritë pezull se çfarë fjalet
Ajo vashë e re po qet.

Si prej s'largut një kumbë² lire
Ambël ndichet kur t'jetë errun,
Qi tue shkue n'për hapsirë
Dalë-kadalë vjen tuj u djerrun,
Zani i vashës u ndie aso bote:
"Biftë³ mbi mue si asht fjala jote,
Perëndija si e premtoi."

E që krisi qiellvet kanga,
N'për t'amshuemet t'u ushtue boka:
Luciferri⁴ u struk ndër pranga,
Ma për mallshëm lulzoi toka;
E një rreze e Perëndis
Si kje fjala e Izais,
N'krahner t'Lumit ia përftoi.
Për t'gjatë vrrinit t'bler të Parrizit
Xu me rrjedhë i gjallë një krye,
Qi dikur n'kët vend morrizit
Kand e kand tuj u dikue
Kisht' për t'dhanë t'premtuemen blerimin,
Për t'përtri kisht' rruzullimin
Si e pat folun Hy' i kahmot.

1. *Meu mishnue*: ta zerë filli, të krijohet

2. *Kumbë* - tingull.

3. *Biftë* - mbiftë tek unë, u krijostë.

4. *Luciferri* - perëndi - yll i romakëve që identifikohet me Eosforin e grekëve. Lucifer (dritëpërhapësi) lajmëronte Auronën, të cilën e kishte nënë.

Prej kah len e ku merr dielli

Nji ylber i ndeztë u shtri:
Pengu i besës, qi lidhte qielli
Bashkë me t'lemit nën robri;
E u shenjuenë t'bardhat troje¹
Ku do t'knohej prej njaj goje:
T'falna, Mri, Nana e Tynzot!

T'falna, Mri. Edhe na po t'thona,
O Zojë Virgjin hirë-plote!
E ndër gzime e kobe tona,
Qi na i sjellin t'egrat mote,
E kur n'nadje t'zbardhë drita,
E kur n'mbrame t'erret dita
T'falna, Mri! Na t'thom' me gzim.

T'falna, Mri! Pse kur përftove
Njatë, qi t'haptët² s'e xen t'Empirit,
Mbarë natyrën ti hyjnove,
E prej pluhnit t'bir'n e nierit
Bane krah me Kerubima,
N'ball kunonën si vetima
Prap ia ktheve plot shkëlxim.

Prandej Ty, qi je pasqyra
E asaj Mende, kah rrjedhë jeta,
Urë-përvujtë t'nderon natyra:
Dielli t'veshë me rreze t'veta,
Shkamb³ nën kambë të bahet hana,
Hyjt ma t'bukurt t'qiellve t'tana
T'bajn kunorë tue t'ndejë n'pushtet.

Për Pajtores⁴ njerzit' t'përshndetën
E t'ndërtojn kishë e therore⁵,

1. U shënuen t'bardhat troje... - u përcaktua përhapja që do merrte feja katolike.

2. T'haptët - hapësira.

3. Shkamb - stol i vogël prej druri.

4. Pajtores - mbrojtëse.

5. Therore - altarë.

Serafim edhe Pushtetën
T'quejnë Mbretneshë n' lumni qiellore:
Vashë të quen Shpirti Shejtnuesi¹,
Nanë të quen Biri Shelbuesi,²
Ati i dritve bijë të thrret.

Pse gjithë hije, o Zojë, Ti je,
Je lumnija e Rezalemit,
E faj t' rrjedhshëm m'vedi s'ke,³
Por je ndera e t'tanë polemmit⁴;
Por Pajtore je e mishrirshme
Për kado, qi n'kët jet t'vshirshme
N'mni tand Bir t'kët ra me mkat.

O e shenjtueshmja Zojë Mri,
Prej s' Amshuemit mbushë me hire,
Gjithmonë Virgjën plot urti,
Nanë e dhibshme e fatamire,
Birin tand për në Ti lute
Mnin e Tij mbi ne deh, zbutë,
Qi n'Parriz t'gzoj t'bardhin fat.

1. Shpirti Shenjuesi - Zoti.

2. Biri Shelbuesi - Krishu

3. Faj t' rrjedhshëm m'vedi s'ke - faj që buron nga ti s'ke.

4. Polemi - populli.

SHËN FRANÇESKU I ASIZIT

Prej s' pangishmes ujës s' arit,
Qi i trazon nierin në zemër,
Prej dishirit t' mbrapshtë t' krenarit
Qi më i vu vllazënt nën themër,
N' ato t' mesmet t' egrat mota,¹
Kur nën dhunë e Drejta prate,²
Para Hy' it randue³ isht' bota,
Edhe mnershëm n' terr ofshate.

Ishte ba, po ligjë krenija,
N' kthetra t' fortit kjate i drejti,
N' vend sundonte paudhnija,
Zot mbi gja isht' ba dorshpejti.
M' armë m' shoshojn gjindja mbërthye,
Lott e shkeluna të t' mjerit,
Keq kunona edhe përlye
Lypshin gjyqin kundra njerit.

Kur qe, ndihet prej Parrizit
Nji 'i ngushllueshëm za qielluer,
Serafinit t' lum t' Asizit

1. N' ato t' mesmet t' egrat mota... - në shekujt e errët të mesjetës.

2. Prate - nuk bënte zë.

3. Randue - këtu: mbushur me mëkate.

4. Dorshpejti - i shikathu, dinaku.

Qi me i thanun kështu muer:
- Shpija e eme asht tu' u rrënuë;
Çou, Françesk, shka rin tue pritun?
Çou, Françesk, tash pa pritue?
Edhe shpinë shko m'goditun! -

N'atë fjalë t'ambël t'Perëndisë
Shpejt Françesku po i rin gati;
Ia kthen shpinën gjasë e shpisë
Petkat tretë qi ia dha i ati,
E me 'i thes të vrashtë ai veshun,
Edhe m'kambë pa mbajtun gjia,
Me nji t'ashpër litar njeshun
Fushës e malit thotë me za:

- Deh! Ndigjoni, o t'bijt e ni'rit:
T'gjith n'Tynzonë ju villazën jini,
Për jetë t'gzueshme t'naltë Empirit
Gjan e shekullit¹ n'mni ta kini,
Përse veç me përvujtni,
Përse veç me dashtuni
Gëzon nieri n'jetë t'amshueshme.

Kshtu i Asizit Serafini

N'dashtni shejtë ndezë këndonte:
N'atë za t'ambël Apenini
Anë e kand për mall jehonte;
Edhe e ndienë zaje e djerre
Mal e fushë, fshatna e qyteta,
Za'n e ndienë shpend e berrë,²
Sheklli i ndjeu kto fjalë t'vërteta.

E që u shkrehën armët mizore,
Me anmiq u vendue³ besa
U fashitën mnitë gjaksore
Edhe humbi n'atë za resa:
Dashtunija e ligja e Zotit

1. *Gjanë e shekllit* - pasurinë që keni sa jetoni.

2. *Berre* - bagëti të imta."

3. *Vendue* - vendos.

Xunë vend prap përmbi dhe,
Krishtënimi, si' i herë motit,
U përtri krejt n'jetë të re.
Shpresë e ambël iu çil robt
Qi n'travajë rrite tue kja,
Pse bujari lott e kobit
Me dorë dhanse¹ xu m'ia da,
Edhe xuni m'iu pastrue
N'fytërë kadifja vashvet t'reja;
Xu kunona me u nderue
Gjithmonë shejtë si e nep Feja.
Edhe atëherë, bujare e mbreta
Lanë pellazat e madhnueshme,
I lanë trimat armët e veta
E n'kuvende të mjerueshëm,
Prej dishirit t'sendve t'epra,
Në vobsi s'cillës iu kushtuene,
Me Silvestra e me Gjinepra:
Ata bashkë u vllazënuenë.
N'mal t'Alvernës n'nji ag dite
Krejt Françesku marrë n'Tynzonë
N'për vedrime² të nji drite
Po kjoyton ai atje ma vonë,
Për nën hije t'Flamurit t'ti
Veç me Fe skam³ naltue,
Isht' tue dalë nji fis i ri
Luftët e Zotit me luftue.
Po skjoyton Bonaventurën⁴
Qi me vapë t'nji Serafimit,
Mendes s'nierit ia shton urën
Për me u kapë të kroi i Amshimit;
Po skjoyton, po, edhe Don Skotin,

1. *Dhanse* - bujare.

2. *Vendrimen* - vegime, pamje të mrekullueshme.

3. *Skam* - skamje.

4. *Bonaventurën* - Shën Bonaventura, udhëheqës i kishës katolike në Itali në shekullin XIII.

Cilli anmiqt Asajë, qi n'Zemër
 Për nandë muej e barti Zotin,
 Mende-kthielltë i vu nën themër.
 Ezelinin, nieri t'dhunshëm,
 E sheh n' gjuj përpara Antoni,
 E sheh mushkun tri ditë unshëm
 Tu'u përkulun t'Përgjithmonit;
 edhe sheh sa prej Eufratit
 Prej së lemes¹ m't'ram e t'di'llit
 Sa i bekuem asht petku i Fratit,
 Rrezet ky kah lshon t'ungjillit.
 Edhe i njeh sa bijtë e tij
 Fenë e krishtit t'amëshueme
 Me gjak t'vet e bajn dishmi
 Ndër krahina të mjerueme;
 Sheh prap kryqa edhe tjara
 Se n'krahnuer e përmbi krye
 Bijve t'skamit për ounë t'mbara
 Janë për kishe tuj u shkëlzye.
 Zemër-knaqun n'kto vedrime
 Xem me këndue Françesku atë hera;
 - Zot i Madh e plot ngushllime,
 Ty të kjoftë lavdi dhe ndera.
 Lëvdue kjosh për rreze t'diellit,
 Lëvdue kjosh për hanë t'argjantë,
 Lëvdue kjosh për hyj të qiellit
 Lëvdue kjosh për t'kthjelltë e t'vrantë! -
 Mbi krah t'tij, ndejë zogu i verës,
 E përcjellë atë këndim t'hyjnueshëm,
 Edhe i ambli fladi i erës
 E përkthen n'për gjeth t'blerueshëm.
 Larg e larg n'për hapësirë
 Prej së kthielltë p'rherë Qytetit
 Tue ardhë ndihet një kumbë lire
 Porsi e paqta vala e detit.

1. Së lemes - anës së Lindjes.

E nji Ejll ndër Serafima

Nji ma n'shej, si drita e larta,
Tuj u djergun si vetima,
Për krah t'tij rreh fletët e arta,
E me rreze të bindueshme
M'trup t'shenjuemë, kah e priri,¹
Njato varrë ia la t'hyjnueshme,
Prej kah rrodh për ne gjith hiri.

O ju t'bijt e ktij t'Vobegut,

Emni i t'cillit iu' u përmendun
Ndihet malit edhe bregut,
kahdo rrezja t'shkojë tu' u endun,
Me ftyrë t'çiltë ku kqymje dhen,
Pse njerzimit, humbë n'mes t'territ,
Me dashtni tue mbajtun Fen,
Mproje u baj ju kundra ferrit.

Ju edhe i vorfni prind u ka

E i papasni n'ju gjen ndihmën;
Lott atij, q' min tue kja,
Ju ia fshini e zbutni dhimën.
Ju n'pellaza e n'ksollë t'bueqarit²
Pagjen shejtë gjithkah çoni,
Po nën themër të krenarit
Me u ndrydhë t'ligshtin nuk e Ishoni.

Gajret, pra, ndër sa t'vështira,

Qi u përshkohet n'këtë tokë jeta,
E amëshueshmja përse e Mira
E ka da ndër kshille t'veta,
Se me skam e përvujtni,
Me dashtni, qi asht prej Parrizit,
Ku me ngjatë p'rherë me lumni
Urdhri i Vobekut t'Asizit.

1. *Kah e priri* - kur po e kthente nga vetja.

2. *Bueqarit* - bujkut.

SHKODRA ZOJËS *

Atë botë mbi Shkodër kur ma i bukur dielli
Ndritte, e larg nami ksajë mbi tokë kumote,
Përpara elterit tand Shkodrani fielli ¹
Vite ² e Ty lavde me hare t'këndonte.
E kur mbi Shkodër xu m'u muzgun qielli
E për të t'vshtira m'u endun stinë e mote,
Me ty Shkodrani zemrën prap e kthielli
Kah gurt e elterit tand me lot rigote.
Por edhe sod qi Shkodra pshtjellë asht n'zi
E jetën si n'nji vorr ajo asht tue shkue,
Shkodrani Ty po t'ngrehë nji Tempull t'ri.
A 'i mend, pra, o Zojë, se dorët ke me e lshue
Shkodsrën e mjerë, e se edhe s'ke me ndi'
Dhimbë për Shkodranin kurrë qi s't'ka harrue?

*. Nga libri "Vallja e Parrizit".

1. *Fielli* - vetëm filli

2. *Vite* - vinte.

ZOJA SHKODRËS*

Kur përmbrenda atij Tempullit të ri,
Mue për nën dollma¹ t'Rozafatit true,²
N'gjaj shoh Shkodranin ulë me përvujtni,
M'bjen' mend se Zojë e Shkodrës më thonë mue.
E kur për rreth e qark t'elerve t'mi,
Si stina e bukur t'nisë me lulzue,
Fmin e Shkodranit ndiej tue m'kndue n'brohri,
Vedin Shkodrane m'kandet me e kujtue.
Por edhe atë herë, po, ku Shkodrani t'kajë
E t'dnesë ndër t'vshira, nëpër t'cillat jeta
Atij i peshkohet, sytë mue n'mbushen m'vajë,
E askurrë nuk la pingul që Shkodrën zhgjeta
E mnis s'qiellës ta shinojë, përse e vërteta
Asht kjo: qi Shkodra a'emja e un e sajë.

*. Nga libri "Vallja e Parrizit".

1. Dollma - mur prehistorik.

2. True - fatur, kushtuar

PËRMBAJTJA

Shqypnija.....	5
Shqypnisë.....	8
Gjuha Shqype.....	9
Atdheut.....	12
SHQYPNIJA E LIRË.....	14
Hymni i Flamurit Kombëtar.....	18
Ditën e të shuenvet.....	20
28 NANDUER 1913.....	27
NË GJAMË DESPRIMIT.....	32
SURGITE, MORTU!!.....	36
Nakfomonicipedija.....	40
Metamorphosis.....	61
DREDHA E DJALLIT.....	70
"In hoc signo vinces".....	76
Emancipacioni i Kombit Shqiptar.....	82
PENG NDËRIMI.....	88
BURRNJA.....	91
GJAKSORVET.....	95
MESHARTI I MALCISË.....	99
MBI VORR T'A. ALOIS PALIQ, O.F.M.....	103
NËJ MISJONARI FRANCISKAN.....	107
PËR PAQË T'EUROPËS.....	110
SHQYPTARIA E QYTETNUEME.....	115
GENI.....	163
I DBUEMI.....	166
ANTON M. ZANNONIT S. J.....	169
GURRAVET TË JORDANIT.....	171
KATAKLIZIMI I RRUZULLIT.....	175
MBI VORR T'A. ANTON M. ZANNONIT S.J.....	182
NËJ LULE VJESHTET.....	186
TË LEMT E ZOJËS.....	192
NUCIATA.....	196
SHËN FRANÇESKU I ASIZIT.....	200
SHKODRA ZOJËS.....	205
ZOJA SHKODRËS.....	206

Lamtumirë - veçori - vëllim 1

Qe, do zhdoket mit' karkite,
G'rimon jetit ushton gjonin,
L'k'inej barka vate, mbi vate,
Kallimja diellit, q'ishonë flakur,
Andej fill un' tash do t' veta,
Lamtumirë! Adhe i bekue!
Lamtumirë! Per sa t' jet jetat!

Nesër nade kur mbi ne

Krezja e diellit ka me ra,
Kush e din sa ujë e dhe
Mue prej teje ka me m'da!
E por n' pvetsha ret' mizore,
E por n' pvetsha zogjt e detit;
Se për ty, moj tokë arbnore,
S'ka me m'folë ma kush mue t' shkretit...

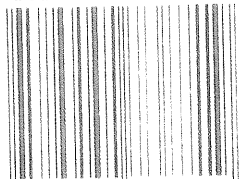
Tjera fushë e tjera zalle

Kam me pa, e tjera dete:
Kam me ndie, po, tjera valle,
Tjera gjuhë, n' tjera qytete;
Vendin tem, por s'kam me e pa,
Ku kam le e jam burmue,
Sytë mi edhe kanë me kja,
Pa u gjetë kush q' me t' ngushllue.

Pa kend temin, posë nji Zotit.

Tue shtektue për dhe të huej,
Kanë me m'shkue mue ditt e motit
Sha e perbuzun prej gjithkuej,
Kam me pasë shkretin' per voter,
E për shtrojë të ndezten ranë,
Kam me pasë ujtë e moter,
Kam me për s'gjatë me nane...

ISBN 999273871-5

Çmimi: 600 lekë